

AYNA

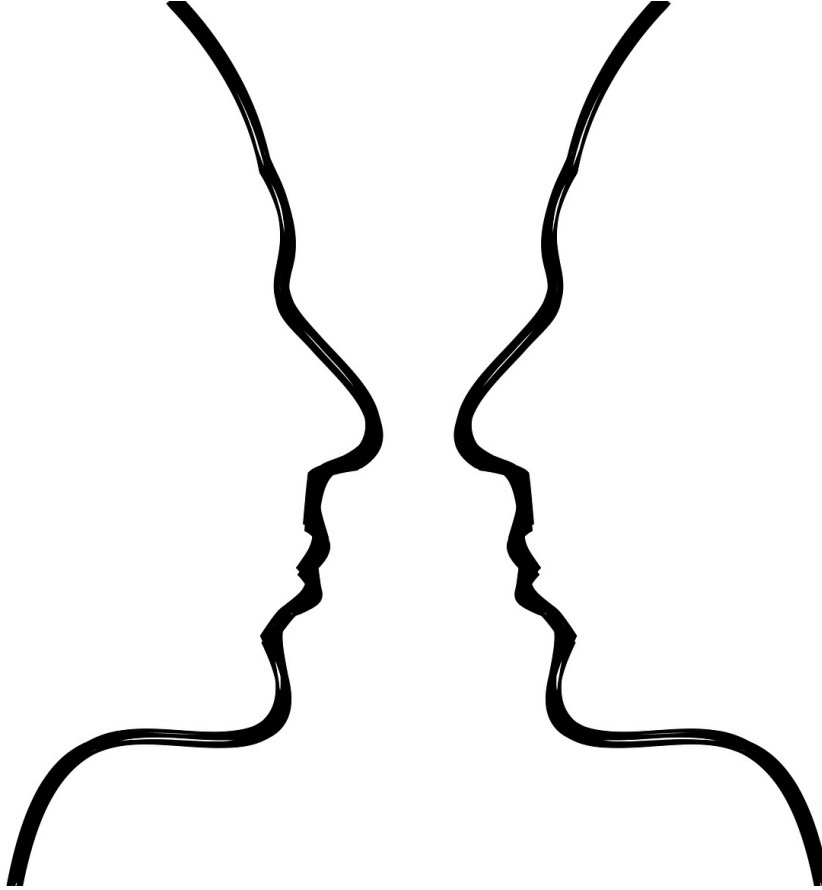
KLİNİK PSİKOLOJİ DERGİSİ

ISSN:2148-4376

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

Psikoterapide Nitel Araştırmalar

AYNA Klinik Psikoloji Dergisi

AYNA Clinical Psychology Journal

KÜNYE

AYNA Klinik Psikoloji Dergisi hakemli elektronik bir dergidir.
Dergimiz yılda üç kez (Şubat, Haziran ve Ekim ayları) yayınlanmaktadır. ISSN: 2148 - 4376

BAŞ EDITÖR

Prof. Dr. Tülin Gençöz

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

EDİTÖRLER KURULU (Soyadı alfabetik sıra ile)

Dr. Öğr. Üyesi Yağmur Ar-Karcı

TED Üniversitesi

Sinem Baltacı

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

B. Pınar Bulut

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gaye Zeynep Çenesiz

Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Aysen Maraş

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Derya Özbek Şimşek

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Ece Tathan Bekaroğlu

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Selin Uçar

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Elif Ünal

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

DANIŞMA KURULU (Soyadı alfabetik sıra ile)

Prof. Dr. Faruk Gençöz

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Doç. Dr. Gülin Evinç

Hacettepe Üniversitesi, Ankara

İncila Gürol-Işık

İncila Gürol-Işık Psikoterapi Merkezi

Doç. Dr. Müjgan İnözü

Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Dr. Öğr. Üyesi Bahar Köse-Karaca

İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul

Filiz Özekin-Üncüler

Martı Psikoterapi

Dr. Öğr. Üyesi Öznur Öncül

Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak

MİZANPAJ EDITÖRÜ

Elif Ünal

KAPAK/LOGO TASARIM

Mert Özsen

İLETİŞİM BİLGİLERİ

E-posta: aynadrg@metu.edu.tr

TEKNİK DESTEK

Ozan Adıgüzel

HAKEMLER

(Alfabetik Sırayla)

- Dr. Öğr. Üyesi B. Türküler Aka (*Psikoloji Bölümü, Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Seray Akça (*Psikoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. İrem Akıncı (*Psikoloji Bölümü, Ankara Üniversitesi, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Miray Akyunus (*Psikoloji Bölümü, İstinye Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Cansu Akyüz (*Psikoloji Bölümü, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Selen Arslan (*Psikoloji Bölümü, Ege Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. İlkiz Altınoğlu-Dikmeer
Uzm. Psk. Suzi Amado
Dr. Öğr. Üyesi Meltem Anafarta-Şendağ (*Psikoloji Bölümü, Ufuk Üniversitesi, Türkiye*)
Doç. Dr. Gülbahar Baştuğ (*Sağlık Hiz. Meslek Yüksekokulu, Ankara Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Gökçen Bulut (*Psikoloji Bölümü, Gazi Üniversitesi, Türkiye*)
Prof. Dr. Özlem Bozo (*Psikoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Doç. Dr. Nurten Birlık (*Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Onur Can Çabuk (*Psikoloji Bölümü, Ege Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Fazilet Canbolat (*Psikoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Duygu Cantekin (*Psikoloji Bölümü, Nişantaşı Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Burçin Cihan (*Psikoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Canan Büyükaşık-Çolak
Doç. Dr. Deniz Canel-Çınarbaş (*Psikoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Doç. Dr. Okan Cem Çirakoğlu (*Psikoloji Bölümü, Başkent Üniversitesi, Türkiye*)
Doç. Dr. Hatice Demirbaş (*Psikoloji Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. İpek Demirok
Psk. Dr. Talat Demirsöz (*Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Dilek Demirtepe-Saygılı (*Psikoloji Bölümü, Atılım Üniversitesi, Türkiye*)
Prof. Dr. Çiğdem Günseli-Dereboy (*Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Türkiye*)
Psk. Dr. İlknur Dilekler (*Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Gelişim Merkezi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Yasemin Dinç
Prof. Dr. Gülay Dirik (*Psikoloji Bölümü, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye*)
Doç. Dr. Mithat Durak (*Psikoloji Bölümü, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Türkiye*)
Prof. Dr. Ayşegül Durak-Batıgün (*Psikoloji Bölümü, Ankara Üniversitesi, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Sine Egeci (*Psikoloji Bölümü, Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye*)
Prof. Dr. H. Gülsen Erden (*Psikoloji Bölümü, Ankara Üniversitesi, Türkiye*)
Doç. Dr. Ekin Eremsoy Arda (*Gölge Psikolojik Danışmanlık Merkezi, Türkiye*)
Prof. Dr. Neşe Erol
Doç. Dr. Ş. Gülin Evinç (*Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Türkiye*)
Prof. Dr. Benoît Fliche (*Aix-Marseille University, Fransa*)
Prof. Dr. Faruk Gençöz (*Psikoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Ali Can Gök (*Renge Psikoterapi Merkezi, Turkey*)
Dr. Öğr. Üyesi Hande Gündoğan (*Psikoloji Bölümü, İstanbul Medipol Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Derya Gürçan Yıldırım (*Doktora Sonrası Araştırmacı, Georgetown University, ABD*)
Dr. Derya Gürsel (*Centre Hospitalier Simone Veil, Fransa*)
Doç. Dr. A. Bikem Hacıömeroğlu (*Psikoloji Bölümü, Gazi Üniversitesi, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Gözde İkizer (*Psikoloji Bölümü, TOBB ETÜ, Türkiye*)
Arş. Gör. Dr. Emine İnan (*Psikoloji Bölümü, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye*)
Doç. Dr. Müjgan İnöz (*Psikoloji Bölümü, Hacettepe Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Özlem Kahraman (*Hacettepe Üniversitesi Onkoloji Hastanesi, Türkiye*)
Prof. Dr. A. Nuray Karancı (*Psikoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Pınar Kaya Kurtman (*Korto Psikoloji, Türkiye*)
Doç. Dr. Aylin İlden Koçkar (*Psikoloji Bölümü, İstanbul Kemerburgaz Ünv., Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Koşe-Demiray (*Psikoloji Bölümü, Arel Üniversitesi, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Bahar Köse-Karaca (*Psikoloji Bölümü, İstanbul Arel Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Özge Mergen (*Özge Mergen Bireysel Kurumsal Gelişim Danışmanlık, Türkiye*)

HAKEMLER

(Alfabetik Sırayla)

- Uzm. Psk. Özlem Okur (*Psikoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Prof. Dr. Ferhunde Öktem
Dr. Öğr. Üyesi Bahar Öz (*Psikoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Öznur Öncül (*Psikoloji Bölümü, Bülent Ecevit Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Pınar Özbağrıaçık-Çağlayan (*Mavi Psikolojik Danışmanlık Merkezi, Türkiye*)
Psk. Dr. Serkan Özgün (*Bude Psikoterapi Merkezi, Türkiye*)
Prof. Dr. Bengi Öner Özkan (*Psikoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Hivren Özkol (*Mitra Psikolojik Danışmanlık, Türkiye*)
Doç. Dr. Tolga Esat Özkurt (*Enformatik Enstitüsü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Nurten Özüorçun-Küçükertan (*Yelken Psikoloji, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi İpek Güzide Pur-Karabulut (*Psikoloji Bölümü, Maltepe Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Neslihan Rugancı
Dr. Öğr. Üyesi Başak Bahtiyar (*Psikoloji Bölümü, Maltepe Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Elçin Sakmar (*Elçin Sakmar Danışmanlık ve Gelişim Merkezi, Türkiye*)
Dr. Elif Kuş Saillard (*Bağımsız Danışman, Fransa*)
Dr. Öğr. Üyesi Sevda Sarı-Demir (*Psikoloji Bölümü, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Dilek Sarıtaş-Atalar (*Psikoloji Bölümü, Ankara Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Kerim Selvi (*Psikoloji Bölümü, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Burcu Sevim (*BS Eğitim ve Psikolojik Danışmanlık Merkezi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Tuğba Uyar Suiçmez (*Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Yankı Süsen (*Psikoloji Bölümü, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Begüm Z. Şengül (*Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Gelişim Merkezi, Türkiye*)
Doç. Dr. Emre Şenol-Durak (*Psikoloji Bölümü, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Yeliz Şimşek-Alphan (*Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Gelişim Merkezi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Selin Temizel Kırışman (*Psikoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Merve Topçu (*Psikoloji Bölümü, Çankaya Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Zulal Törenli (*Başkent Üniversitesi Hastanesi, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Ezgi Tuna (*Psikoloji Bölümü, Çankaya Üniversitesi, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Ece Tuncay-Şenlet (*Psikoloji Bölümü, Okan Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Beyza Ünal (*European Network on Independent Living Board Member, Türkiye*)
Dr. Öğr. Üyesi Duygu Yakın (*Psikoloji Bölüm, İstanbul Arel Üniversitesi, Türkiye*)
Doç. Dr. Özden Yalçınkaya-Alkar (*Psikoloji Bölümü, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Ferhat Yarar (*Akış Psikoterapi Merkezi, Türkiye*)
Doç. Dr. Erdoğan Yıldırım (*Sosyoloji Bölümü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Tuğba Yılmaz
Doç. Dr. Advie Esin Yılmaz (*Psikoloji Bölümü, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye*)
Uzm. Psk. Deniz Yılmaz
Prof. Dr. Orçun Yorulmaz (*Psikoloji Bölümü, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye*)
Psk. Dr. Sema Acı Yurduşen
Psk. Dr. Muazzez Merve Yüksel (*Tılsım Danışmanlık, Türkiye*)

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....i

I. Kuramsal Derleme

Psikoterapide Süreç Analizi: Nitel Araştırma Yöntemlerinin Psikoterapi Araştırmalarına Uygulanışı
Sevda SARI 1

II. Nitel Araştırma

Analitik Yönelimli Bir Psikoterapi Sürecinin Söylem Analiziyle İncelenmesi
Felek YOĞAN 18

Psikolojide Lacanyen Söylem Analizi Yaklaşımı: Madde Bağımlılığı ve Yasa İlişkisinin Terapi Sürecinde İncelenmesi Örneği
Sinem BALTACI, Faruk GENÇÖZ 38

Psikanalitik Yönelimli Psikoterapi Seanslarındaki Sessizliğin Konuşma Analizi ile İncelenmesi
Burcu Pınar BULUT 63

III. Vaka Çalışması

Psikoterapide Metafor Kullanımı ve Değişen Anlamı: Depresif Bir Olgu Sunumu
Tuğba UYAR SUIÇMEZ 85

AYNA Klinik Psikoloji Dergisi Yazım Kuralları ve Yayın Politikası.....102

ÖNSÖZ

Araştırmacı olarak, neyin bilinebileceği (ontoloji) ve nasıl bilinebileceğine (epistemoloji) ilişkin felsefi yaklaşımımız ile araştırmamızı şekillendiririz. Epistemolojik duruşumuz, araştırmamızda sorduğumuz soruları ve araştırma desenimizi belirler. Doğa bilimlerinin sahip olduğu gerçekçi (realist) ontolojik konumu ve pozitivist epistemolojik duruşu benimseyen yaklaşım, araştırmacının araştırma sürecini etkilemediğini, kişisel deneyiminin tamamen kontrol edildiğini varsayar. Psikoterapi araştırmaları arasında, çok fazla sayıda katılımcıdan/hastadan ölçekler aracılığı ile ölçüm alınarak değerlendirmelerin yapıldığı ya da hasta-terapist diyalogunun ve davranışlarının bir kodlama sistemi içinde sayılarak frekanslarının alındığı nicel araştırmalar bulunmaktadır. Alana katkı sağlayan bu psikoterapi araştırmalarından farklı olarak, *rölativist ontolojik konum ve sosyal inşacı, post-pozitivist veya eleştirel epistemolojik duruş* ile yapılan nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı psikoterapi araştırmalarında, öznellik kontrol edilmesi gereken bir durum değildir. Aksine araştırmacının, terapist ve hastanın kişisel deneyimlerini anlamlandırma süreci oldukça değerlidir ve bu değerlendirmelere çalışmanın içerisinde yer verilmesi önemlidir.

Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan psikoterapi araştırmaları hızla artmaktadır (Levitt, 2015)¹. Amerika'da sosyal inşacı epistemolojik duruşu benimseyen ve nitel araştırma yöntemleri ile yapılmış psikoterapi araştırmalarında *söylem analizi* ve *anlatı analizi* sıklıkla kullanılmaktadır. Buna paralel olarak İngiltere'de de üniversitelerde klinik psikoloji yüksek lisans programlarında verilen nitel araştırma yöntemleri dersleri ve nitel araştırma yöntemleri ile yürütülen tezlerin sayısı da hızla artmıştır (Levitt, 2015)¹.

Türkiye'de yapılmış psikoterapi araştırmalarına bakıldığında ise, terapi sürecinin ölçeklerle değerlendirildiği araştırmalar ya da nicel kodlama sistemine dayanan araştırmalar bulunmakta ve alana katkı sağlamaktadır. Bunun dışında en çok vaka sunumlarının (case report) kullanıldığı görülmektedir. Vaka sunumları, bir vakanın değişim sürecini, yapılan müdahaleleri ve klinik gözlemleri aktarması açısından oldukça değerlidir. Bir nitel araştırma yöntemi olmayan ancak psikoterapi araştırmalarında sıklıkla kullanılan bir nitel analiz

¹ Levitt, H. M. (2015). Qualitative psychotherapy research: The journey so far and future directions. *Psychotherapy*, 52(1), 31-37.

yöntemi olan tematik analiz de ülkemizde yapılan nitel psikoterapi araştırmalarında kullanılmıştır.²

Türkiye’de, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yürütölen psikoterapi araştırmalarının sayısı oldukça azdır. Bu eksiklikten doğan ihtiyaç temelinde dergimizin bu sayısı, nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı psikoterapide süreç araştırmalarını kapsayan çalışmalara ayrılmıştır. Bu sayıdaki araştırmalarda, sadece nitel verinin (psikoterapi seanslarının transkriptleri) analizi yapılmamış; aynı zamanda araştırmacının kendi epistemolojik duruşu ile belirlediği metodolojiye (söylem analizi, konuşma analizi vb.) uygun bir şekilde ilerlettiği nitel psikoterapi araştırmalarına da yer verilmiştir. Her bir psikoterapi araştırmasının araştırma sorusu, terapi diyaloğunda incelenen yapı, yazı dökümü ve analizleri kendi metodolojik zeminine göre şekillenmiştir. Bu sayının çeşitli aşamalarında ve önsöz yazımında bizden desteklerini esirgemeyen *Dr. Ögr. Üyesi Sevda Sarı Demir’e* teşekkürlerimizi sunarız.

Bu sayımızda yer verdiğimiz makalelerden ilki psikoterapide süreç analizini anlatan kuramsal bir makaledir ve nitel araştırma yöntemlerinin psikoterapi araştırmalarında kullanımını; konuşma analizi, söylem analizi ve anlatı analizini temel alarak aktarmaktadır. İkinci makalede, analitik yönelimli psikoterapi seanslarında özne pozisyonları ve özne pozisyonlarının değişim süreci, söylem analizi metodolojisi ile incelenmiştir. Üçüncü makalede, Lacanyen söylem analizinin kuramsal zemininden hareketle, madde bağımlılığı ve yasa ilişkisi terapi süreci içinde değerlendirilmiştir Dördüncü makalede, terapi diyaloğundaki doğal etkileşime odaklanan konuşma analizi ile terapi seanslarındaki sessizlik ve işlevi analiz edilmiştir. Son makalede ise “taş atan ocuk metaforunun” terapi sürecinde kullanımı, metaforun değişimi ve hastanın değişimindeki rolü vaka sunumu ile ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Bu sayımızda bir arada topladığımız bu makalelerin, Türkiye’deki psikoterapi araştırmalarına katkı sağlaması amaçlanmış ve nitel araştırma yöntemleri ile yürütölecek psikoterapi süreç araştırmaları için önemli bir bilgi ve uygulama kaynağı oluşturması hedeflenmiştir.

Ayna Klinik Psikoloji Dergisi

² Tematik analizin bir veri analizi olarak kullanıldığı iki çalışma bu anlamda öne çıkmaktadır: Terapistlerin terapötik ittifakta bozulma yaşandığı terapi anları ile ilgili değerlendirmelerinin tematik analizinin yapıldığı araştırma (Gölüm & Soygüt, 2016); şema terapi tekniklerinin kullanıldığı öz-şefkat odaklı grup müdahalesinde psikoterapide değişimin analiz edildiği nitel araştırma (Sarı & Gençöz, yayında).

Kuramsal Derleme

Psikoterapide Süreç Analizi: Nitel Araştırma Yöntemlerinin Psikoterapi Araştırmalarına Uygulanışı

Sevda SARI^{1*}

¹ İstanbul Medeniyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Makale Bilgisi

Anahtar kelimeler:

Psikoterapi araştırmaları, söylem analizi, anlatı analizi, konuşma analizi, nitel araştırma yöntemleri

Keywords:

Psychotherapy research, discourse analysis, narrative analysis, conversational analysis, qualitative research methods

Öz

Bu makale psikoterapi araştırmalarında söylem, anlatı ve konuşma analizinin kullanımı ile psikoterapide değişen anlamın incelenmesine odaklanmıştır. Psikoterapi sürecinin incelendiği araştırmalar terapötik varsayımların kabul edildiği ve sorgulandığı farklı epistemolojik duruşlar esas alınarak aktarılmıştır. Bu bağlamda, vakaya odaklanan ve danışanın problemini, içsel duygu durumunu, bilişsel sürecini yansıtan araştırmalar, terapi ilişkisi ve terapi etkileşimine odaklanan araştırmalar ve kültürel bağlam, güç ilişkisi, ideoloji gibi makro seviyede psikoterapi sürecini ele alan araştırmalar incelenmiştir. Son olarak psikoterapi araştırmalarında etik ikilemler ve araştırmanın niteliği konuları tartışılmıştır.

Abstract

This article focused on discourse, narrative and conversational analysis to investigate the change of meaning in psychotherapy research. Psychotherapy process research was reviewed based on different epistemological stances that accepted and challenged psychotherapeutic assumptions. In this regard, the psychotherapy research concerning client's problems, emotions, cognitive processes; psychotherapy research focusing on therapeutic interaction, and psychotherapy research investigating cultural context, power relations and ideology were analyzed. Lastly, ethical dilemmas and quality of research in psychotherapy research were discussed.

*Sorumlu Yazar, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Dumlupınar Mahallesi, D-100 Karayolu No:98, 34000 Kadıköy/İstanbul.
e-posta: sevda.sari@medeniyet.edu.tr
DOI: 10.31682/ayna.50746
Gönderim Tarihi (Received): 03.01.2019; Kabul Tarihi (Accepted): 03.02.2019
2148-4376/ All rights reserved.

Giriş

Nitel araştırma yöntemleri, psikoterapide değişim, terapist-danışan etkileşimi, duygular ve terapi ilişkisi gibi hassas konuların derinlemesine incelenmesi için psikoterapi sürecinin değerlendirildiği araştırmalarda kullanılmaktadır. Ölçekler ve nicel kodlama sistemleri, terapideki etkileşimsel dinamiğin anlaşılması ve bazı araştırma sorularının cevabının verilmesi için yeterli olmamaktadır (Sutherland ve Strong, 2011). Psikoterapi sürecinden geçen danışanlarla görüşmelerin yapıldığı ve yorumlayıcı fenomenolojik analiz (İpa; Smith ve Osborn, 2003) ya da gömülü teori (grounded theory; Glaser ve Strauss, 1967) gibi nitel metodolojilerin kullanıldığı psikoterapi araştırmaları vardır. Ancak bu makalenin konusu danışanlarla ya da terapistlerle yapılan görüşmelerin analizi değil, psikoterapi seanslarının analizidir.

Terapide nitel araştırmalar ilk olarak Freud (1953) tarafından vaka incelemeleri ile kullanılmıştır. Tarihçeye baktığımızda Anna Madill'in (1996) söylem analizi, McLeod ve Balamoutsou'nun (1996) ise anlatı analiz ile psikoterapi seanslarını analiz ettiği görülmektedir. Rennie (2004) gömülü teoriyi kullanarak psikoterapi seanslarının analizini yapmış; Levitt, Butler ve Hill (2006) ise gömülü teoriyi kullanarak danışanların psikoterapide neyi işlevsel bulduğunu ve deneyimlerini incelemiştir. Psikoterapide nitel araştırmaların 1990'lardan 2000'lere gelindiğinde bir artış gösterdiği görülmektedir (Levitt, 2015).

Psikoterapi araştırmalarında hangi epistemolojik çerçeve ile sürecin incelendiği önemlidir. Geleneksel psikolojide pozitivist epistemolojinin hakim olduğu nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı psikoterapi araştırmalarında objektif (kişinin kendi düşünce ve yargılarından etkilenmeyen) olma kaygısı ile, araştırmada katılımcı sayısı fazla tutularak, daha fazla kişiden gelen bilginin daha değerli olduğu düşünülmekte, objektif gözlemlerin yapılabilmesi için denetleyenlerin bulundurulması ve araştırmacılar arasında uzlaşmaya varılması ile araştırmacının önyargılarının en aza indirgenmesi, geçerlik ve güvenilirliğin artırılması amaçlanmaktadır (Levitt, Motulsky, Wertz, Morrow ve Ponterotto, 2017). Bu gerçekçi (realist) ontolojik konumun kabulüdür. Buna örnek olarak psikoterapi araştırmalarında da kullanılan ancak sayısal analizlere dayanan, önceden belirlenmiş kategorileri olan yetişkin bağlanma görüşmesi (Adult Attachment Interview; George, Kaplan, ve Main, 1984, 1985, 1996) gibi bazı kodlama sistemleri örnek gösterilebilir. Görececi (relativist) ontolojik konumu kabul edip sosyal inşacı, eleştirel ya da post-pozitivist epistemolojik duruşu benimseyen nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı psikoterapi araştırmalarında ise öznellik değerlidir (Berger, 2015; Finlay, 2002; Fisher, 2009). Araştırmacının ve danışanın deneyiminin süreci karşılıklı etkilediği kabul edilir ve süreç

araştırmacı ve danışan arasında yeniden yapılır (Levitt vd., 2017). Araştırmaya katılan diğer araştırmacılar, nesnelliğin oluşturulması için değil, çıkan temaların tartışılıp derinleştirilmesi için vardır. Araştırmacının anlam inşası, katılımcının anlam inşası kadar süreci etkiler ve bu etkinin farkında olma durumu refleksivite (düşünceniz üzerine düşünmek) kavramı ile açıklanır (Arkonaç, 2014). Bu kavram psikoterapi süreç analizinde ele alınan önemli bir konudur. Refleksivite, psikoterapi araştırmalarında da araştırmacının kendi üzerine düşünmesi (self-reflexive), kendinin farkında olması ve bunu açma sürecini içerir (Avdi ve Georgaca, 2007).

Psikoterapide nitel araştırma yöntemlerine baktığımızda, iki farklı yaklaşım olduğu görülmektedir. Birincisi terapötik varsayımların kabul edildiği yaklaşımdır (Avdi ve Georgaca, 2009). Bu yaklaşımda dilin ve etkileşimsel süreçlerin nasıl üretildiği ve seanslarda nasıl kullanıldığı, danışanın yaşadığı zorlukların değerlendirildiği, terapötik değişim ya da iyi terapist pratikleri gibi kavramların araştırıldığı çalışmalar yer alır. Psikoterapiyi bir sosyal kurum (social institution) olarak kabul eden diğer yaklaşımda ise terapötik varsayımlar sorgulanır, güç-kontrol ilişkilerine odaklanılır (Avdi ve Georgaca, 2009).

Nitel psikoterapi araştırmalarında metodoloji olarak sıklıkla anlatı analizi, söylem analizi ve konuşma analizi kullanılmaktadır (McLeod, 2001). Sonraki bölümlerde psikoterapi araştırmalarında üç metodoloji açısından (söylem, anlatı ve konuşma analizi) psikoterapide değişen anlamın incelenmesine odaklanılacaktır.

Psikoterapide Değişen Anlamın Söylem Analizi İle İncelenmesi

Söylem analizinde, söylemin inşa edici özelliğine ve konuşma eylemi sırasında insanların dil ile ne yaptığına odaklanılmaktadır (Arkonaç, 2014). Söylem analizinin amacı bilişsel açıklamalar yaparak dış dünyayı ve insanı anlamak değildir (Potter, 1996). Dolayısıyla bir ifadenin neden o şekilde söylendiğine, ifadedeki farklılığın neden o şekilde ortaya çıktığına odaklanılır (Arkonaç, 2014). Söylemsel psikolojinin temeli etnometodoloji ve konuşma analizine dayanmaktadır (Billig,1997; Edwards ve Potter,1992). Eleştirel söylem analizi kültür, iktidar ilişkileri, ideolojiler gibi konuşmayı şekillendiren anlam sistemlerine vurgu yapar (Burman ve Parker,1993).

Söylem, terapi ile ilgili araştırmalarda sıkça duyduğumuz bir kavramdır. Terapi sürecinden geçen hastalar ya da terapistler ile yapılan görüşmelerin incelendiği söylem analizi çalışmaları vardır (Arkonaç, 2012; Larsson, Loewenthal ve Brooks, 2012; Sflakidou ve Kefalopoulou, 2015). Bu çalışmada, söylem analizinin psikoterapi süreç araştırmalarında kullanıldığı ve terapi seanslarının analiz edildiği çalışmalara odaklanılacaktır.

Söyleme karşı alınan duruş farklılığının, psikoterapi süreç araştırmalarını etkilediği görölmektedir. Psikoterapiyi anlamın yeniden inşası olarak ele alan söylemsel psikolojide (Avdi ve Georgaca, 2007a) terapötik varsayımlar kabul edilir. Bu mikro yaklaşım klinik uygulamalar ile ilgili bilgi verir ve terapi diyalogundaki kültürel, sosyal ve politik öğelerin üzerinde durmaz. Psikoterapiye eleştirel bakan diğer yaklaşımda ise terapötik varsayımlar sorgulanır, psikoterapi ve daha büyük anlam sistemleri, iktidar ilişkileri, ideolojiler arasında ilişki kurulur (Georgaca ve Avdi, 2009). Bu yaklaşım klinik deneyim ile ilgili fazla bilgi sunmaz.

Mikro yaklaşımda klinik diyalogda anlamın yeniden yapılanma sürecine odaklanılır. Aile terapisi seanslarında değişim sürecinin söylem analizi ile incelendiği bir çalışmada, terapist ve aile bireylerinin yeni anlamlar ve bakış açıları oluşturduğuça kullandıkları söylemlerdeki değişiklikler incelenmiştir (Burck, Frosh, Strickland-Clark ve Morgan, 1998). Öncelikle, değişim sürecinde ailede ortaya çıkan temalara ve değişen söylemlere odaklanılmıştır. Ancak çalışmanın ana amacı yeni anlamlar ve bakış açılarının üretilmesinde terapistin katkısını anlamak olmuştur. Aile terapisi ile yapılan başka bir çalışmada üvey anne ile şekillenen yeni aile yapısında aile bireylerinin zorluklara karşı nasıl bir düzenleme içine girdiği incelenmiştir. Yas süreci ve üvey annenin olduğu sisteme geçişe, anne, baba ve üvey anne ile ilgili söylemlere ve aile bireylerinin konumlanmalarına odaklanılmıştır (Avdi, 2015).

Söylemsel psikolojide *konum alış* kavramı statik ve söylemle ilişkili olmayan, bilişsel bir kavramı ifade eden 'rol' yerine kullanılmıştır (Harre ve Langenhove, 1992). Konumlandırma kavramının sosyal etkileşimde dinamik bir özelliği vardır (Korobov, 2010). Psikoterapide değişim ve özne konumlarına baktığımızda, kişilerin kendilerini engelleyen katı özne konumları yerine daha esnek özne konumları kullanmaları terapideki değişimi beraberinde getirir (Frosh, Burck, Strickland-Clark, ve Morgan, 1996; Madill ve Barkham, 1997). Konumlandırma kavramı psikoterapide tedaviye etki eden faktörler açasından bir çalışmada ele alınmıştır (Madill, Sermpezis, ve Barkham, 2005). Bu çalışmada, kısa süreli dinamik terapi uygulanan dört hasta ile üç çeşit özne pozisyonu üzerinde durulmuştur. Birinci özne pozisyonunda hastanın kendini nasıl konumlandırığı, ikincisinde hastanın kendini diğerleri ile ilişkili olarak nasıl konumlandırığı, üçüncü özne pozisyonunda ise hasta ve terapistin etkileşiminde hastanın kendini nasıl konumlandırığı incelenmiştir. Bu çalışma ile terapist hasta ilişkisinde kişinin kendini nasıl konumlandırığının, tedavi sürecine etkisini anlamak açasından kullanılabileceği anlaşılmıştır (Madill vd., 2005).

Psikoterapiye eleştirel bakan Foucaultcu söylem analizinde terapötik varsayımlar sorgulanır; psikoterapi süreci, kültür, iktidar ve ideoloji gibi büyük anlam sistemleri ele alınır (Heenan, 2006). Kogan'a (1998) göre anlamın inşası iktidar ile ilgili konulara bağlıdır ve

terapide iktidar ilişkisi incelenmelidir. Kogan bir çalışmasında çözüm odaklı bir görüşmede, terapistin bir çift ile yeni anlamlar üretmesi üzerinde durmuştur. Çiftin söylemleri, terapistin bu söylemleri nasıl dönüştürdüğü, terapistin diyalog sırasında kullandığı stratejilerin sürece etkisi ve terapist-hasta arasındaki iktidar ilişkisi bu sürecin sosyal çıkarımları ve politik etkileri Foucaultcu söylem analizi ile ele alınmıştır (Kogan, 1998). Burman (1995), feminist terapi seanslarının analizini yaparken, terapi ile ilgili söylemlere ve terapist- hasta iletişimine odaklanmış, terapist hasta iletişimini iktidar ilişkisi bağlamında ve makro seviyede ele almıştır. Başka bir araştırmada, psikodinamik terapistten alınmış bir seans analizinde kadın danışanın hayatında aktif, bireysel ve özerk olamadığı; terapist ile ilişkisinde bunun nasıl ortaya çıktığı, içinde yaşanılan kültür ve ideoloji ile değerlendirilerek açıklanmıştır (Madill ve Doherty, 1994).

Psikoterapide Değişen Anlamın Anlatı Analizi İle İncelenmesi

Anlatı (narrative) analizinde insanlar kendi deneyimlerini anlamlandırır ve bu deneyimleri diğerlerine kendi öyküleri yoluyla iletirler (McLeod, 1997). Yapısalcı duruşa sahip anlatı analizinde, kişinin kendi dünyasını inşa ettiği ve kendi öyküleriyle kendi dünyasına anlam verdiği savunulur (Avdi ve Georgaca, 2007). Terapi sürecinden geçen kişilerin öykülerindeki özelliklerin ve yapıların, kişinin ruhsal durumunu yansıttığına inanılır. Bu kognitif temelli mikro seviyede bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda kişi terapide nasıl bir öykü anlatıyor, öyküler nasıl değişiyor incelenir (McLeod ve Lynch, 2000). Belli bir olayla ilgili bir öykü anlatılıyor mu, kişinin öyküsünde terapistin rolü nedir, öykü yeniden nasıl inşa ediliyor analiz edilir. Terapi süreci bir bütün olarak vaka incelemesi şeklinde anlatı analizi ile ele alınır. Burada anlatı analizi, öykülerdeki patolojinin tanımlanması, klinik değerlendirmenin yapılması ve danışanın terapideki değişimini anlamak için kullanılır (McLeod ve Lynch, 2000). Örneğin, Coulehan, Friedlander ve Heatherington (1998) sistemik aile terapisinde, yaşadıkları problemi kişisel olarak kavramsallaştıran danışanların, sistemik bir perspektiften problemi tekrar nasıl yapılandırdıklarını anlatı analizi ile incelemişlerdir.

Terapide anlatılan öykünün içeriğinin ve değişen anlamın tematik analiz (theme analysis) ile incelendiği çalışmalar da yapılmıştır (Meier, Bovin ve Meier, 2008). Bu çalışmalarda terapi sürecinden geçen kişinin öyküsünde ana ve alt temalar tespit edilir ve bunların seanslar boyunca nasıl değiştiğine odaklanılır. Psikoterapide danışanın anlattığı öykünün değişiminin değerlendirilebilmesi için Angus, Hardtke ve Levitt (1996) tarafından bir *nitel kodlama sistemi* (Narrative Processes Coding System) oluşturulmuştur. Bu nitel kodlama sistemi ile terapi sürecinde danışanın öyküsü değerlendirilir, anlatı modları tespit

edilir, duygularını açma ve terapötik ittifak gibi konular incelenebilir (Angus, Levitt ve Hardtke, 1999). Yapılan bir psikoterapi süreç araştırmasında bu kodlama sistemi kullanılarak danışanın öyküsündeki dış anlatı modu, iç anlatı modu ve refleksif (kendine dönük) anlatı modları değerlendirilmiştir (Angus ve Hardtke,1994). Dış anlatı modu, yaşam olaylarının ne olduğu ve onların yorumlanmasını içerirken, iç anlatı modu yaşam olayları ve terapi seansı sırasında öznel duyguların tanımlanması ve yorumlanmasını içerir. Refleksif anlatı modunda ise olayın ve yarattığı duygunun danışanda ne anlama geldiğine odaklanılır (Angus ve Hardtke,1994). Bu anlatı modları ışığında, danışanın terapist ile birlikte kişisel beklentilerini, ihtiyaçlarını, inançlarını gözden geçirerek, kendi deneyimlerini yeniden anlamlandırması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla yeni bir öykünün ortaya çıkıp çıkmadığı ve danışanın öyküsünü yeni bir yolla anlamlandırıp anlamlandırmadığı önem kazanmaktadır (Angus vd., 1999). Burada terapist danışanın içsel ve refleksif anlatı modunda derin ve acı içeren duygu ve inançlarını anlayarak, kendi ve diğerleri ile ilgili yeni anlamların ve perspektiflerin ortaya çıkmasını sağlayabilir (Angus vd., 1999). İngilizcede *JAKOB* olarak adlandırılmış, psikanalitik teoriye dayanan bir anlatı analizi yöntemi vardır (Boothe, von Wyl ve Wepfer, 1999). Açılımı Almancada ‘nesne ve eylemlerin dramatik analizi’ şeklindeki ifadenin baş harflerinin kısaltmasıdır. Seansta anlatılan her öykü kişinin duygusal çatışmasını yansıtır. Öykü bir seyirciye anlatılmaktadır dolayısıyla seyircinin onayı ve duygusal katılımı önemlidir. Burada terapistin seyirci olduğu düşünülerek, hastasını kabulü ve duygusal katılımının önemi vurgulanır (Boothe vd., 1999).

Şimdiye kadar yukarıda değinilen anlatı analizi ile ilgili çalışmalarda danışanın öyküsü, kendi psikopatolojisini ortaya koyan; içsel duygu durumunu, problemini ve bilişsel sürecini yansıtan bir araç olarak değerlendirilir. Ancak sadece danışanın öyküsüne odaklanılması, hem psikoterapideki etkileşimin sınırlı olarak anlaşılmasına hem de dışarıdaki dünya ile olan etkileşimin, kültürün, ideolojik bağlamların anlaşılmasına neden olur (Avdi ve Georgaca, 2007). Sosyal inşacı epistemolojik duruşa sahip anlatı analizi çalışmalarında ise söylem analizine benzer olarak psikoterapide dilin nasıl kullanıldığına, güç ilişkilerine, kültür ve bağlama odaklanılır, öykülerin kişinin ruhsal durumunu yansıttığı düşünülmez (Advi ve Georgaca, 2007; McLeod, 2001; Parry ve Doan, 1994).

Psikoterapide Değişen Anlamın Konuşma Analizi İle İncelenmesi

Konuşma analizi konuşmayı doğal ortamında etkileşim içerisinde değerlendirmeyi amaçlar (Sacks, 1995). Konuşmadaki düzen, etkileşimdeki yapılar ve kurallar tanımlanır;

konuşma sırasında sıra alışlar ile diyalogun konuşmacılar arasında nasıl şekillendiği incelenir (Heritage, 1988). Konuşmacılar arasındaki sıra alışlarda durmalar, üst üste binen sözler, ses tonundaki ve vurgudaki değişiklikler konuşmacıları karşılıklı olarak etkiler ve analiz için önemlidir (Sacks, 1995).

Konuşma analizi doğal bir etkileşim alanı olan psikoterapi seanslarının analizinde kullanılmıştır. Bunun nasıl yapıldığından kısaca bahsetmek gerekirse, psikoterapi seanslarının video ya da ses kayıtlarının işaret sistemi kullanılarak yazıya dökümü yapılır. İşaret sisteminde konuşmadaki sessizlikler, uzayan harfler, vurgular, üst üste binen konuşmaların gösterilmesi için işaretler yer alır. Daha sonra bir grup araştırmacı tarafından terapi diyalogundaki etkileşim incelenerek araştırma sorusu çerçevesinde anlaşılacak istenen örüntü analiz edilir (Perakla, Antaki, Vehvilainen ve Leuder, 2008).

Terapist ve danışan arasındaki ilişki konuşma analizi ile sıkça incelenen bir konu olmuştur. Sutherland ve Strong (2011) aile terapisinde terapist ve danışanın birlikte inşa ettikleri ilişkiyi ve terapide değişen anlamı konuşma analizi ile incelemiştir. Danışan, terapistin tespitlerine nasıl tepki veriyor, terapist- danışan arasındaki anlaşmazlık nasıl ifade ediliyor analiz edilmiştir. Konuşmalardaki duraksamalar, tereddütler, gecikmeler, tonlamadaki farklılıklar, sıra alışlar neyi ifade ediyor ve buna karşı terapistin manevrası nasıl oluyor incelenmiştir. Danışanın, terapistin yaptığı tespitleri onaylamaması, karşı çıkması ve terapist ile danışan arasındaki güç ilişkisi mikro analizlerle çözümlenmiştir (Sutherland ve Strong, 2011). Konuşma analizi ile yapılan farklı bir çalışmada terapötik diyalogdaki sıra alışlar değerlendirilerek, terapist ve danışan arasındaki anlaşmazlıklar incelenmiştir (Viklund, Holmqvist ve Nelson, 2010). Terapist danışan arasındaki anlaşmazlık konusunun terapist tarafından göz ardı edildiği, sıra alışlardaki örüntü incelenerek anlaşılabilir. Başka bir çalışmada, bilişsel psikoterapi seansında terapötik ittifakta bozulma konuşma analizi ile incelenmiştir (Voutilinen, Perakyla ve Ruusuvoori, 2010). Depresyon tedavisi için gelen bir danışanın ikinci yılındaki bir seansta, terapistin danışanın duygusal deneyimine verdiği tepki ve iş birliğindeki bozulma analiz edilmiştir. Bu seansta terapistin danışanın duygusal deneyimini ele almak yerine konuyu değiştirdiği, duygusal deneyimine uzak ve mesafeli bir duruş sergilediği ortaya çıkmıştır. İş birliğinde bozulmanın bir terapi konusu olarak ele alınması, şu anki etkileşimleri, danışanın terapistine karşı ortaya çıkan negatif duyguları (hayal kırıklığı vb. gibi) değerlendirilmiştir (Voutilinen vd., 2010). Stancombe ve White (1997) aile terapisi yapan terapistlerin terapi sürecinde yaşadıkları zorlukları konuşma analizi ile incelemiştir. Aşırı suçlayıcı ifadeler kullanan aile bireylerine karşı terapistlerin kullandıkları söylemler, dille ilgili stratejiler, aile bireylerinin etkileşimlerinde birbirlerine nasıl tepki verdiği ve terapistin duruşu incelenen konular arasındadır. Farklı bir çalışmada iki

psikanalistin üç hastası için yaptıkları yorumların etkileşimsel boyutunun anlaşılması için konuşma analizi kullanılmıştır. Psikanalistlerin yaptıkları yorumlarda kelime seçimleri (lexical choice of words) ve yaptıkları yorumlardan sonra konuşmadaki sıra alışlar analiz edilmiştir. Analist ve hasta ilişkisi; hastanın günlük hayatı ve geçmişi arasında benzerlik ilişkisi kuran analitik yorumlar incelenmiştir (Perakyla, 2004).

Konuşma analizi psikoterapi araştırmalarında, terapi sürecindeki değişimin anlaşılması için de kullanılmıştır. Bilişsel davranışçı terapi seansları boyunca tek bir danışan üzerinde değişimin nasıl deneyimlediğinin anlaşılması için konuşma analizi ile bir çalışma yapılmıştır (Voutilainen, Perakyla ve Ruusuvoori, 2011). Bu çalışmada danışanın annesine karşı olan duygularını, özellikle öfkesini ifade edememesi, terapistine karşı da duygularını ifade etmekte zorlanması ve bu konu ile ilgili değişim süreci incelenmiştir. Danışanın kendi annesi ile ilgili yapılan yorumlara karşı tepkisi değerlendirilmiştir. Danışanın annesi ile ilgili açılan konularda sessiz kalması, çelişkili cevaplar vermesi, yapılan yorumlara katılmaması, altı ay sonra, bir yıl sonra ve terapinin sonunda karşılaştırılmıştır. Bir yıl sonra terapistin yorumlarına ve sorularına danışanın verdiği çelişkili tepkilerde değişim olmuştur. Terapist ve diğerlerine duygularını ifade edebilmeye başlaması ve terapötik ittifakın güçlenmesi, konuşmadaki sıra alışlar ve terapi diyalogundaki etkileşim incelenerek anlaşılmıştır (Voutilainen vd., 2011).

Konuşma analizi ile psikoterapide karşılaştırmalı süreç analizi çalışmaları da yapılmıştır. Bununla ilgili yapılan bir çalışmada, terapistin danışanı odadaki 'yaşanan an' (Bugental,1999)'a nasıl çektiği, danışanın bunu nasıl deneyimlediği varoluşçu ve bilişsel terapi yaklaşımları ile yürütülen terapi diyalogları karşılaştırılarak ele alınmıştır (Kondratyuk ve Perakyla, 2011).

Sonuç

Türkiye'de nitel araştırma yöntemlerinin kullanımına bakıldığında nitel verilerin nicel analiz ile değerlendirildiği (içerik analizi) ve nitel araştırma yöntemlerinin yaygın olarak kullanılmadığı belirtilmiştir (Kuş, 2007). Psikoterapi araştırmalarında ise vaka çalışmaları dışında nicel çalışmaları görmekteyiz. Oysa ölçekler ve nicel kodlama sistemlerinin kullanımı psikoterapi sürecini anlamamız için önemli olan birçok bilginin değerlendirilememesine neden olmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerini psikoterapi araştırmalarında kullanacak araştırmacılar için makaleyi bitirirken birkaç önemli noktayı ele almak doğru olacaktır. Bunlardan ilki etik sorunlar, diğeri ise araştırmanın niteliği (quality) konusudur.

Nitel araştırma yöntemlerini kullanan ve ruh sağlığı alanında çalışan araştırmacılar için yapacakları araştırmalarda etik sorunların farkında olmaları önemli bir konudur.

Psikoterapi süreç araştırmalarında psikoterapi seanslarının deşifreleri üzerinden çalışılır. Bu noktada katılımcılardan araştırmaya katılımları ile ilgili onam almak, gizliliğe önem vermek, sonuçları katılımcı ile paylaşmak ve sınırlara saygı duymak önemlidir (Brinkmann ve Kvale, 2008). Hem araştırmacı hem de uygulamacı rolünüz var ise ve klinik bir örneklem ile nitel görüşmeler yapıyorsanız (yorumlayıcı fenomenolojik analiz, gömülü teori, söylem analizi gibi metodolojilerde) araştırma sürecinde rollerin ayrıştırılması önemlidir (Thompson ve Russo, 2012). Nitel görüşmeler sırasında terapist rolüne girmemek, katılımcının açmayacağı bilgileri klinik beceriler ile açmaya çalışmamak, gizliliğe önem vermek ve sınırlara saygı duymak önemlidir (Brinkmann ve Kvale, 2008). Örneğin klinik psikoloji doktora öğrencilerinin tez çalışmaları için yaptıkları görüşmelerde araştırmacı ve uygulamacı rolleri arasında karmaşa yaşamaları sıkça gözlemlediğim bir konu olmuştur. Klinik psikoloji doktora öğrencileri, katılımcının anlattığı durumla ilgili fark ettikleri bir konu üzerine yorum yapmalılar mı, yaparlarsa sınırı ne olmalı, görüşme sırasında mı, sonrasında mı yapmalılar gibi çelişkiler yaşayabilmektedirler. Bunun yanında katılımcının da araştırmacının sahip olduğu klinisyen ve araştırmacı rollerini karıştırabileceği açıktır. Örneğin katılımcı, klinik psikolog olarak kendini tanıtan bir araştırmacıdan yorum yapmasını, kendisine müdahalede bulunmasını bekleyebilir (Thompson ve Russo, 2012). Bu noktada katılımcının zarar görmemesi, rollerin netleştirilmesi ve rol değişimlerinin çok zorunlu olmadıkça yapılmaması, araştırmayı planlama, veri toplama ve analiz süreçlerinde süpervizyon alınması önerilmektedir (Thompson ve Russo, 2012).

Nitel araştırma yöntemlerini klinik çalışmalarda kullanacak olan araştırmacılar için önemli olan bir diğer konu araştırmanın niteliği (quality) konusudur. Nitel araştırma yöntemleri ile yürütölen çalışmalarda, nicel yaklaşımla yapılan araştırmalarda kullanıldığı gibi araştırmanın niteliğinin belirlenmesinde güvenilirlik kavramı kullanılmamaktadır (Tanyaş, 2014). Araştırmanın niteliğinin artırılmasında farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır. Araştırma boyunca süreci gözlemleyen ve analiz sürecine katılan başka araştırmacılar ile birlikte çalışmak (Elliott, Fischer ve Rennie,1999) ve katılımcılardan araştırmada bulunan temalar ile ilgili geri bildirim almak (member check) araştırmanın niteliğini artıran yöntemlerdendir (Lincoln ve Guba, 1985). Araştırmanın niteliğini (quality control) artıracak en önemli kriterlerden biri refleksif duruşun sağlanmasıdır (Berger, 2015; Finlay, 2002). Daha önce giriş bölümünde de bahsedildiği gibi nitel araştırma yöntemlerinde öznellik kontrol edilen bir şey değil, araştırmanın niteliğini artırmak için kullanılan bir veridir (Patton, 2002). Araştırmacının kendi bakış açısının, dünya görüşünün ve deneyimlerinin, araştırmaya başlamadan önce, veri toplarken ve analiz aşamasındaki etkisinin farkında olması ve bunu açması önemlidir (Fisher, 2009). Bunun için araştırmacı kendi bakış açısını,

veri ile etkileşimini, ön yargılarını not aldığı bir refleksif günlük tutabilir ve bunu analizlerde kullanabilir (Berger, 2015). Araştırmacının kendi varsayımlarını ne zaman açacağı ve ne zaman paranteze alacağı (bracketing) (Fisher, 2009), kendi yaklaşımı tarafından belirlenen bir konudur. Buna ek olarak, nitel araştırma yöntemlerini kullanacak araştırmacıların bilgi felsefesi ile ilgili okumalar yapıp, hangi epistemolojik duruşun metodolojilerini belirlediğine hakim olmaları psikoterapi araştırmasının niteliği açısından önemlidir. Bu sayede sosyal bilimleri doğa bilimine eş tutmaktan kaynaklanan (bilimin sadece nesnel ve pozitivist yaklaşımla ele alınması) ve nitel araştırma yöntemlerinin epistemolojik ve ontolojik temelini bilmemekten kaynaklanan yanlış yorumlamaların önüne geçilebilir.

Bu makalede sosyal inşacı, eleştirel ya da post-pozitivist epistemolojik duruşu benimseyen nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı psikoterapi araştırmalarına değinilmiştir. Psikoterapi süreç analizinde yaygın kullanılan üç metodoloji açısından (söylem, anlatı ve konuşma analizi) psikoterapide değişen anlamın incelenmesine odaklanılmıştır. Nitel psikoterapi süreç araştırmaları ile terapist-danışan etkileşimi, duygular ve terapi ilişkisi gibi hassas konular derinlemesine incelenebilir. Bu nedenle bu makale ile Türkiye’de psikoterapi araştırmalarında, nitel araştırma yöntemlerinin kullanımı açısından bir farkındalık uyandırmak amaçlanmıştır.

Kaynakça

- Angus, L., & Hardtke, K. (1994). Narrative processes in psychotherapy. *Canadian Psychology, 35*(2), 190-203.
- Angus, L., Hardtke, K., & Levitt, H. (1996). The narrative processes coding System manual: Expanded edition. Department of Psychology, York University, North York, Ontario, Canada.
- Angus, L., Levitt, H., & Hardtke, K. (1999). The Narrative Processes Coding System: research applications and implications for psychotherapy practice. *Journal of Clinical Psychology, 55*(10), 1255-1270.
- Arkonaç, S. A. (2012). *Söylem çalışmaları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Arkonaç, S. A. (2014). *Psikolojide söz ve anlam analizi: Niteliksel duruş*. İstanbul: Ayrıntı.
- Avdi, E., & Georgaca, E. (2007a). Discourse analysis and psychotherapy: A critical review. *European Journal of Psychotherapy and Counselling, 9*(2), 157-176.
- Avdi, E., & Georgaca, E. (2007). Narrative research in psychotherapy: A critical review. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice, 80*(3), 407-419.
- Avdi, E., & Georgaca, E. (2009). Narrative and discursive approaches to the analysis of subjectivity in psychotherapy. *Social & Personality Psychology Compass, 3*(5), 654-670.
- Avdi, E. (2015). Discourses of development in the consulting room: Analysing family therapy with children. *Feminism & Psychology, 25*(3), 363-380.
- Berger, R. (2015). Now I see it, now I don't: researcher's position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research, 15*(2), 219-234.
- Billig, M. (1997). From codes to utterances: Cultural studies, discourse and psychology. M. Ferguson, P. Golding, M. Ferguson, P. Golding (Eds.), *Cultural studies in question içinde* (205-226). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Boothe, B., von Wyl, A., & Wepfer, R. (1999). Narrative dynamics and psychodynamics. *Psychotherapy Research, 9*(3), 258-273.
- Brinkmann, S., & Kvale, S. (2005). Confronting the ethics of qualitative research. *Journal of Constructivist Psychology, 18*(2), 157-181.
- Bugental, J.F.T. (1999). Psychotherapy isn't what you think: Bringing the psychotherapeutic engagement into the living moment. Phoenix: Zeig, Tucker.
- Burck, C., Frosh, S., Strickland-Clark, L., & Morgan, K. (1998). The process of enabling change: a study of therapist interventions in family therapy. *Journal Of Family Therapy, 20*(3), 253-267.
- Burman, E., & Parker, I. (1993). *Discourse analytic research: repertoires and readings of texts in action*. London; New York: Routledge.
- Burman, E. (1995). Identification, subjectivity, and power in feminist psychotherapy. J. Siegfried, J. Siegfried (Eds.), *Therapeutic and everyday discourse as behavior change: Towards a micro-analysis in psychotherapy process research içinde* (469-489). Norwood, New Jersey: Ablex Publishing Corp.

- Edwards, D., & Potter, J. (1992). *Discursive psychology*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Elliott, R., Fischer, C.T., & Rennie, D.L. (1999). Evolving guidelines for publication of qualitative research studies in psychology and related fields. *The British Journal of Clinical Psychology, 38*, 215-229.
- Finlay, L. (2002). "Outing" the researcher: the provenance, process, and practice of reflexivity. *Qualitative Health Research, 12*(4), 531-545.
- Fischer, C. (2009). Bracketing in qualitative research: Conceptual and practical matters. *Psychotherapy Research, 19*(4-5), 583-590.
- Freud, S. (1953). Fragment of an analysis of a case of hysteria [Dora]. J. Strachey (Ed.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* içinde (7-122). London: Hogarth Press and the Institute of Psychoanalysis.
- Frosh, S., Burck, C., Strickland-Clark, L., & Morgan, K. (1996). Engaging with change: A process study of family therapy. *Journal Of Family Therapy, 18*(2), 141-161.
- Georgaca, E., & Avdi, E. (2009). Evaluating the talking cure: the contribution of narrative, discourse, and conversation analysis to psychotherapy assessment. *Qualitative Research in Psychology, 6*(3), 233-247.
- George, C., Kaplan, N., & Main, M. (1984). *Adult attachment interview*. Unpublished manuscript, University of California, Berkeley.
- George, C., Kaplan, N., & Main, M. (1985). *Adult attachment interview* (2nd ed.). Unpublished manuscript, University of California, Berkeley.
- George, C., Kaplan, N., & Main, M. (1996). *Adult attachment interview* (3rd ed.). Unpublished manuscript, University of California, Berkeley.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory; strategies for qualitative research*. Chicago, Aldine Pub. Co.
- Harre, R. & van Langenhove, L. (1992). Varieties of positioning. *Journal for The Theory of Social Behavior, 20*, 393-407.
- Heenan, C. (2006). Psychotherapy research in a postmodern world: discourse analysis and psychoanalysis. In D. Loewenthal, D. Winter, D. Loewenthal, D. Winter (Eds.), *What is psychotherapeutic research?* (pp. 183-191). London, England: Karnac Books.
- Heritage, J. (1988). Explanations as accounts: A conversation analytic perspective. C. Antaki, C. Antaki (Eds.), *Analysing everyday explanation: A casebook of methods* içinde (127-144). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Kogan, S. M. (1998). The politics of making meaning: Discourse analysis of a 'postmodern' interview. *Journal of Family Therapy, 20*(3), 229-251.
- Kondratyuk, N. & Perakyla, A. (2011). Therapeutic work with the present moment: A conversation analytical study of guidance into immediacy. *Psychotherapy Research, 21*(3), 316-330.
- Korobov, N. (2010). A discursive psychological approach to positioning. *Qualitative Research in Psychology, 7*(3), 263-277.

- Kuş, E. (2007). Sosyal bilim metodolojisinde paradigma dönüşümü ve psikolojide nitel araştırma. *Türk Psikoloji Yazıları*, 10 (20), 19-41.
- Larsson, P., Loewenthal, D., & Brooks, O. (2012). Counselling psychology and schizophrenia: A critical discursive account. *Counselling Psychology Quarterly*, 25(1), 31-47.
- Levitt, H., Butler, M., Hill, T. (2006). What clients find helpful in psychotherapy: Developing principles for facilitating moment-to-moment change. *Journal of Counseling Psychology*, 53, 314-324.
- Levitt, H. M. (2015). Qualitative psychotherapy research: The journey so far and future directions. *Psychotherapy*, 52(1), 31-37.
- Levitt, H. M., Motulsky, S. L., Wertz, F. J., Morrow, S. L., & Ponterotto, J. G. (2017). Recommendations for designing and reviewing qualitative research in psychology: Promoting methodological integrity. *Qualitative Psychology*, 4(1), 2-22.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, Calif.: Sage Publications.
- Madill, A., & Doherty, K. (1994). 'So you did what you wanted then': Discourse analysis, personal agency, and psychotherapy. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 4(4), 261-273.
- Madill, A. (1996). "Some of this seems to me straight feminist stuff": Representing the other in discursive psychotherapy research. S. Wilkinson & C. Kitzinger (Eds.), *Representing the other: A reader içinde* (159-164). London: Sage.
- Madill, A., & Barkham, M. (1997). Discourse analysis of a theme in one successful case of brief psychodynamic-interpersonal psychotherapy. *Journal of Counseling Psychology*, 44, 232-244.
- Madill, A., Sermpezis, C., & Barkham, M. (2005). Interactional positioning and narrative self-construction in the first session of psychodynamic-interpersonal psychotherapy. *Psychotherapy Research*, 15(4), 420-432.
- McLeod, J., & Balamoutsou, S. (1996). Representing narrative process in therapy: Qualitative analysis of a single case. *Counselling Psychology Quarterly*, 9, 61-76.
- McLeod, J. (1997). *Narrative and psychotherapy*. London: Sage.
- McLeod, J. & Lynch, G. (2000). 'This is our life': Strong evaluation in psychotherapy narrative. *European Journal of Psychotherapy, Counselling and Health*, 3(3), 389-406.
- McLeod, J. (2001). *Qualitative research in counselling and psychotherapy*. London : Sage.
- Medico, D., & Santiago-Delefosse, M. (2014). From reflexivity to resonances: Accounting for interpretation phenomena in qualitative research. *Qualitative Research in Psychology*, 11(4), 350-364.
- Parry, A., & Doan, R.E. (1994). *Storry re-visions: Narrative therapy in the post modern world*. London: Guilford.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Perakyla, A. (2004). Making links in psychoanalytic interpretations: A conversation analytical perspective. *Psychotherapy Research*, 14, 289-307.

- Perakyla, A., Antaki, C., Vehvilainen, S. & Leudar, I. (2008). *Conversational analysis and psychotherapy*. Cambridge: Cambridge University Press: Sage.
- Potter, J. (1996). Discourse analysis and constructionist approaches: theoretical background. J.T.E. Richardson, (Ed.), *Handbook of qualitative research methods* içinde (125-141). UK: BPS Blackwell.
- Potter, J. (2012). Discourse analysis and discursive psychology. H. Cooper, P. M. Camic, D. L., Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, K. J. Sher (Eds.), *APA handbook of research methods in psychology, Vol 2: Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological* içinde (119-138). Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Sacks, H. (1995). *Lectures on conversation*. UK: Blackwell Publishing.
- Sflakidou, S., & Kefalopoulou, M. (2015). The person-centred approach as an ideological discourse: A discourse analysis of person-centred counsellors' accounts on their way of being. *European Journal of Psychotherapy and Counselling*, 17(2), 179-193.
- Smith, J. A., & Osborn, M. (2003). Interpretative phenomenological analysis. J. A. Smith, (Ed.), *Qualitative psychology: A practical guide to research methods* içinde (51-80). London, Sage.
- Stancombe, J., & White, S. (1997). Notes on the tenacity of therapeutic presuppositions in process research: examining the artfulness of blaming in family therapy. *Journal of Family Therapy*, 19, 21-41.
- Sutherland, O., & Strong, T. (2011). Therapeutic collaboration: a conversation analysis of constructionist therapy. *Journal of Family Therapy*, 33 (3), 256-278.
- Tanyaş, B. (2014). Nitel araştırma yöntemlerine giriş: Genel ilkeler ve psikolojideki uygulamaları. *Eleştirel Psikoloji Bülteni*, 25-37.
- Thompson, A. R., & Russo, K. (2012). Ethical dilemmas for clinical psychologists in conducting qualitative research. *Qualitative Research in Psychology*, 9(1), 32-46.
- Viklund, E., Holmqvist, R., & Nelson, K. Z. (2010). Client-identified important events in psychotherapy: Interactional structures and practices. *Psychotherapy Research*, 20(2), 151-164.
- Voutilinen, L., Perakyla, A., & Ruusuvuori, J. (2010). Recognition and interpretation: Responding to emotional experience in psychotherapy. *Research on Language and Social Interaction*, 43 (1), 85-107.
- Voutilinen, L., Perakyla, A., & Ruusuvuori, J. (2011). Therapeutic change in interaction: Conversational analysis of a transforming sequence. *Psychotherapy Research*, 21(3), 348-

Yazar Notu

Bu makalenin gözden geçirilmesi ve geri bildirimleri için Doç. Dr. Elif Kuş Saillard'a teşekkür ederim.

Psychotherapy Process Analysis: Application of the Qualitative Research Methods to Psychotherapy Research

Summary

Qualitative process research of psychotherapy is a language based analysis and used to investigate difficult topics in psychotherapy such as therapist-client relationship, emotions in psychotherapy and change process through psychotherapy. The scales and quantitative research methods may not be sufficient enough to analyze these significant research topics (Sutherland & Strong, 2011). To understand psychotherapy research, it is important to discriminate and know about the epistemological stance and ontological position. According to the positivist epistemological stance, objectivity is important and quantitative research methods are preferred to make the research process reliable (Levitt, Motulsky, Wertz, Morrow & Ponterotto, 2017). However, according to relativist ontological position and social constructivist, critical and post positivist epistemological stance, subjectivity is important and qualitative research methods are used for psychotherapy research (Berger, 2015; Finlay, 2002; Fisher, 2009).

Psychotherapy process research with qualitative research methodologies has two different stances ranging from full acceptance of psychotherapeutic assumptions to the critique of these assumptions (Avdi & Georgaca, 2009). Taking into consideration these two different stances, following sections will focus on discourse, narrative and conversational analysis to investigate the change of meaning in psychotherapy research.

Analyzing the Change of Meaning in Psychotherapy: Discourse Analysis

Discourse analysis has its origins in conversational analysis and ethnomethodology (Billig, 1997; Edwards & Potter, 1992). It focuses on what people do while they talk (Arkonaç, 2014). By discourse analysis, the researcher does not try to understand the world through making cognitive explanations. The researcher aims at analyzing why the statement in talk is used in that way (Potter, 1996). Discursive psychology is a micro analysis which is used in psychotherapy research. It highlights the reconstruction of the meaning during psychotherapy dialogue (Avdi & Georgaca, 2007a). In a study, family therapy sessions were analyzed by discursive psychology. The psychotherapy change process was examined by taking into consideration change of themes and discourses used by family members (Burck, Frosh, Strickland-Clark & Morgan, 1998).

The term *subject positions* has a dynamic characteristic in discourse analysis (Harre & Langenhove, 1992). According to the constructionist assumption, people are fixed in certain

subject positions and aim of the therapy is to shift the clients to more flexible subject positions (Frosh, Burck, Strickland-Clark, & Morgan, 1996; Madill & Barkham, 1997). Therapeutic change can be enhanced through shift in client's positioning and discourses (Madill, Sermpezis & Barkham, 2005). According to Foucauldian discourse analysis, therapeutic assumptions are criticized and power relations in therapy relationship must be analyzed. The studies focused on the issues of power and control between therapist and client in systemic family therapy, feminist therapy and psychodynamic (Avdi & Georgaca, 2007; Kogan, 1998; Madill & Doherty, 1994).

Analyzing the Change of Meaning in Psychotherapy: Narrative Analysis

People make sense of their experiences and convey their experiences by their stories (narratives) (McLeod, 1997). According to constructivist narrative analysis, people construct their world by their stories (Avdi & Georgaca, 2007). According to that micro approach the characteristics and structures of the clients' narratives reflect their psychological problems (Avdi & Georgaca, 2007). The psychopathology, clinical assessment and change process in psychotherapy were analyzed through the client's story, change in the story, the role of therapist in the story (McLeod & Lynch, 2000). Narrative Processes Coding System was developed by Angus and Hardtke (1994) to understand the client's story, emotions, client-therapist relationship and to assess change process, narrative modes. By this coding system, different therapeutic approaches can be compared and outcome studies can be conducted (Angus, 2005). There is another narrative coding system which is based on psychoanalytic theory: JACOB (Boothe, von Wyl & Wepfer, 1999). It means dramaturgical analysis of objects and events during psychoanalysis. The anxiety in the client's story, client's effort to control that anxiety, the emotional conflict in the story are analyzed (Boothe, von Wyl & Wepfer, 1999).

These coding systems and studies related to constructivist narrative analyses assume that the story of the client reflects his psychopathology, emotional conflicts and his cognitive processes. However, just focusing on the client's story prevents understanding the interaction between therapist and client and also culture, ideological context etc. (Avdi & Georgaca, 2001). The narrative analysis with social constructionist stance power relations, culture, ideological context (Avdi & Georgaca, 2007; McLeod, 2001; Parry & Doan, 1994 in Avdi & Georgaca, 2007).

Analyzing the Change of Meaning in Psychotherapy: Conversational Analysis

Conversational analysis aims at evaluating the conversation in its natural context (Sacks,1995). By conversational analysis, the organization of turn taking, the rules in turn taking, pauses, overlaps, emphases and interruptions, lexical choice, adjacency pairs in a dialogue are analyzed (Heritage,1988; Sacks,1995). Within the psychotherapy research, conversational analysis is used to understand the therapist client interaction. Sutherland and Strong (2011) examined the therapist client relationship in family therapy sessions. The study analyzed how the therapist and client constructed the content and process of their conversation, how client reacted to therapist's comments, how the rupture in therapeutic alliance was stated. The client's reactions to the therapist's comments and the power relationship were evaluated by micro analyses of therapy session transcripts. In another study, the problems in the therapeutic relationship was worked through conversational analysis by examining turn taking in therapy dialogue (Viklund, Holmqvist & Nelson, 2010).

Conversational analysis was used to analyze change process in psychotherapy. Cognitive behavioral therapy sessions were examined by conversational analysis to understand change process (Voutilainen, Perakyla & Ruusuvoori, 2011). Conversational analysis was also used to compare different therapeutic approaches. In a study, existential and cognitive therapies were compared in terms of experiences of client and how therapist directs client to 'here and now' in therapy room (Kondratyuk & Perakyla).

Result

As a result, language based analysis of psychotherapy can enhance clinical work through analyzing difficult topics such as therapist- client relationship, emotions in psychotherapy and psychotherapy process. Before conducting qualitative psychotherapy research, the researcher must have knowledge about epistemological and ontological basis of research methodology and pay attention to ethical dilemmas. Being a therapist and being a researcher may cause role confusions. In order to enhance quality of language based analysis of psychotherapy, trustworthiness can be increased by research group, member check, quality control and reflexive diaries (Berger,2015; Elliott, Fischer& Rennie,1999).

Nitel Araştırma

Analitik Yönelimli Bir Psikoterapi Sürecinin Söylem Analiziyle İncelenmesiFelek Yoğan^{1*}¹Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye**Makale Bilgisi****Anahtar kelimeler:**psikoterapi,
nitel çalışma,
söylem analizi,
özne pozisyonları**Keywords:**psychotherapy,
qualitative study,
discourse analysis,
subject positions**Öz**

Psikoterapi ortamının temel materyali dildir. Alanyazın incelendiğinde psikoterapi ortamındaki dil kullanımını ele alan az sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı analitik yönelimli bir psikoterapi sürecinde, danışanın kendisini ve ilişki içinde olduğu kişileri nasıl konumlandığına araştırmaktır. Bu amaca ulaşmak için aynı danışanla yapılan dört psikoterapi seansı incelenmiştir. Söz konusu seanslar söylem analizi araştırma yöntemi ile analiz edilmiştir. Analitik odak olarak ise özne pozisyonlarına odaklanılmaktadır. Analiz sonucuna göre dört özne pozisyonu tespit edilmiştir. Bunlar sırasıyla şu şekilde adlandırılmıştır: 1) Telkin Eden ve Telkine Uyan Özne Olarak Kendilik, 2) Değerlendiren ve Değerlendirilen Olarak Özne Pozisyonları, 3) Yöneten ve Yönetilen Olarak Özne Pozisyonları, 4) Bilen ve Hükme Varan Olarak Görülen Terapist. Çalışmanın sonuçlar kısmında, elde edilen bulgular, konuyla ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır. Buna göre, özne pozisyonlarının kişilerin içinde buldukları sosyal ilişkilere yönelik bilgi verebileceği öne sürülmektedir. Psikoterapi ortamında özne pozisyonlarının ele alınması ile bu pozisyonların sorgulanabileceği ve dönüşüme uğrayabileceği belirtilmektedir. Ayrıca, psikoterapide hangi özne pozisyonlarının kullanıldığının ve bunların süreç içerisinde ne tür dönüşümler geçirdiğinin tespit edilmesinin, psikoterapi süreci ile ilgili zengin bilgi verebileceği düşünülmektedir. Psikoterapi ortamında kullanılan özne pozisyonlarının gelecek çalışmalar tarafından da ele alınmasının bu alana katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Abstract

The setting of psychotherapy is constructed through language. Few studies are focusing on the role of language within a real psychotherapy process. The aim of the study is to investigate how the client has positioned himself/herself and the people in his/her life during the analytically oriented psychotherapy process. Four psychotherapy sessions were examined to attain that aim. Those sessions were analyzed through a research method titled as discourse analysis. Specifically, the determination of subject positions is the main focus of this study. The analysis of the study has shown that there are four subject positions used by the client. These are 1) Self as the Subject and Object of Incultation, 2) Subject Positions as the Evaluator and the Evaluated, 3) Subject Positions as the Director and the Directed, 4) The Therapist seen by the Client as Knowing and Judging at the Same Time. The findings of the study have been discussed in the results section within the scope of the existing literature. Accordingly, it is revealed that the subject positions might yield information about the client's social relationships. It is indicated that these subject positions can be questioned and transformed through the examination of these positions in the psychotherapy setting. Furthermore, questioning which subject positions have been used in the psychotherapy process and which kinds of transformations these positions have gone through yield a wealth of information about the psychotherapy process. It is thought that a reconsideration of the subject positions in psychotherapy by additional studies would further contribute to the field.

*Sorumlu Yazar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Üniversiteler Mahallesi, Dumlupınar Bulvarı No: 1, Çankaya/Ankara.
e-posta: felekyogan@gmail.com
DOI: 10.31682/ayna.478123
Gönderim Tarihi (Received): 02.11.2018; Kabul Tarihi (Accepted): 11.02.2019
2148-4376/ All rights reserved.

Giriş

Terapi ortamı, kurumsal bir çerçeve içinde gerçekleştiği için, orada yapılan konuşmalar kurumsal bir konuşmaya örnek olarak gösterilebilir. Öte taraftan, terapi ortamı, gündelik hayattaki etkileşimleri yansıtan ve içine alan bir alandır (Mondada, 1998); bu açıdan bakıldığı zaman, gündelik etkileşimlerden oluşan bir alan olarak da görülebilir. Diğer tüm etkileşim alanlarında olduğu gibi, terapi ortamının da temel materyali dildir. Başka bir ifadeyle, terapi ortamı, dil tarafından örülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, terapi ortamını odağına alarak yapılmış olan bazı çalışmaların bulunduğu görülmektedir (Leahy, 2004; Sutherland ve Strong, 2010). Diğer taraftan, odağına söylemi alarak gerçek bir terapi sürecini analiz eden az sayıda çalışma bulunmaktadır (Avdi ve Georgaca, 2007). Bu az sayıdaki çalışmalardan bir tanesi olan Grabhorn, Kaufhold, Michal ve Overbeck'in çalışmasında (2015) terapideki "direnc" teması söylem analizi ile incelenmiştir (aktaran, Avdi, 2018). Bu çalışmanın sonuçlarına göre, terapide sessizliklerin sık olmasının, kişilerin edilgen ifadeleri kullanmayı tercih etmelerinin ve terapide az şey anlatmaya meyilli olmalarının terapide dirence işaret ettiği belirtilmiştir (aktaran, Avdi, 2018). Benzer bir şekilde, terapötik ittifakın görüşmeler süresince kurulmasıyla söz konusu direncin zamanla azaldığı sonucuna varılmıştır (aktaran, Avdi, 2018). Bir başka çalışmada ise terapi sürecinin başında olan bir danışanın ve terapistinin kullandığı dil birbirinden farklılaşırken, terapötik ilişkinin kurulmasıyla dil kullanımlarının birbirine benzemeye başladığı saptanmıştır (Lewis, 1995). Söylem analizi ile yapılan bir diğer çalışmada ise danışan açısından süreç içinde meydana gelen değişim kullandığıözne pozisyonları üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır (Madill ve Barkham, 1997). Bu çalışmanın bulgularına göre, kişinin terapi sürecinde öznelleşmeye başlamasıyla kendisine ve hayatında önemli bir figür olan annesine verdiği konular değişmiştir (Madill ve Barkham, 1997).

Bu çalışmanın amacı terapi sürecinde görüşülen danışanın kendisini ve ilişki içinde olduğu kişileri nasıl konumlandığını araştırmaktır. Bu amaca ulaşmak için söylem analizinin kullanılması uygun görülmüştür. Söylem analizi temel olarak dile ve dilin kullanımına odaklanan bir analiz türüdür (van Dijk, 1985). Ayrıca söylem analizi, dille ilişkili olarak, söze veya yazıya dökülen söylemlerin özelliklerine, kullanılan kelimelere, kelimelerin işaret ettiği anlamlara odaklanmaktadır (Wetherell, 2001). Bu çalışmada ise dile ve dilin terapi ortamındaki kullanımına odaklanılmaktadır. Bu nedenle bu çalışma için kullanılan veriyi analiz etmede en kullanışlı metodolojinin söylem analizi olduğu düşünülmüştür. Öte yandan, bu çalışmanın amacına en iyi şekilde hizmet edecek olan analitik odağınözne pozisyonları olduğu düşünülmüştür.

Yöntem

Söylem Analizi

Genel anlamıyla bakıldığında, söylem kavramı, konuşma veya yazı dilinin sosyal bağlam içerisinde kullanılmasına karşılık gelmektedir (Tamsin Dipper ve Pritchard, 2017). Daha derinlemesine incelendiğinde ise söylemin merkezi kavramının sosyal eylem olduğu ve sosyal eylemin üç teorik anlamının olduğu görülmektedir (Arkonaç, 2008). Bunlardan birincisi söylemin inşa edici oluşudur. Söylemler bir kere inşa edildikleri için ve yaygın bir şekilde kullanıldıkları için bunların sosyal birer gerçeklik oldukları söylenebilir. Sosyal eylemin teorik anlamlarından bir diğeri de söylemin bir bağlam içerisinde konum alma olasılıklarını sunmasıdır. Yani kişiler kullandıkları söylemlerle hem kendilerini hem de hakkında konuştuğu kişileri/şeyleri konumlandırır. Sosyal eylemin teorik anlamlarının sonuncusu da anlamın ortak üretimidir. Burada kastedilen nokta, anlamın karmaşık ve tarihsel bir süreçten ortaya çıkması, normatif, geleneksel ve ilişkiyel olmasıdır (Wetherell, 2001).

Söyleme birçok farklı perspektiften bakılabilir; her bir perspektif konuşmanın üretimini ve yorumlanmasını, hem dilsel hem de sosyal pratikler şeklinde ele alarak birçok önemli konuya işaret eder (Buja, 2010). Odağına söylemi alan temel analiz yöntemlerinden bir tanesi söylem analizidir. Söylem analizi, etkileşimler hangi bağlamda geçerse geçsin, bu bağlamlardan bağımsız olarak, gündelik etkileşimleri temel alan bir analiz yöntemidir (Taylor ve Loewenthal, 2001). Ayrıca, söylem analizi, konuşmalarda geçen anlamsal yapıların tespit edilmesini amaçlamaktadır (Taylor ve Loewenthal, 2001).

Özne pozisyonları ise, en kısa haliyle, konuşma akışı içerisinde bir kişinin, karşısındaki kişileri, belli bir bağlam içerisinde, çeşitli pozisyonlara oturtması olarak özetlenebilmektedir (Arkonaç, 2012). Bu çalışma kapsamında yer alan bağlam terapi ortamıdır. Bu ortamda, bu çalışmada bahsi geçen danışan anlattığı konularla hem kendisini ve hem de bahsettiği kişileri belli konulara oturtmaktadır. Aynı zamanda, görüşmeler esnasında terapisti de bazı özne pozisyonlarına yerleştirmektedir.

Katılımcılar

Bu çalışmada katılımcı olarak Ayna Klinik Psikoloji Destek Ünitesi'nde terapi süreci devam eden bir danışanla yapılan görüşmeler incelenmiştir. Bahsi geçen danışandan, çalışmanın geri kalanı boyunca "Bay A" olarak bahsedilecektir. Bay A, "sunum kaygısı" konusuyla ilgili yardım almak için başvuran 23 yaşında erkek bir danışandır. Bay A'nın devam eden terapi sürecinin öncesinde bir terapi deneyimi bulunmamaktadır. Bay A ile 55

seanslık terapi görüşmesi yapılmıştır. Bay A görüşmeler süresince temel olarak işiyle, eğitim geçmişiyle ve ailesiyle ilgili konulardan bahsetmiştir. Bu çalışma kapsamında temel olarak Bay A ile yapılan görüşmeler özne pozisyonlarına odaklanılacak şekilde incelenmiştir.

Terapist ve Terapiye Yönelik Bilgiler

Görüşmeyi yürüten terapist Orta Doğu Teknik Üniversite'si, Psikoloji Bölümü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı'ndan 2015 yılında mezun olarak uzmanlık derecesini almıştır. Aynı üniversitede Klinik Psikoloji alanında doktora eğitimine devam etmektedir. Yüksek lisans eğitimi süresince süpervizyon altında terapi görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Benzer bir şekilde, doktora eğitimi kapsamında da Ayna Klinik Psikoloji Destek Ünitesi'nde süpervizyon altında görüşmeler yapmaktadır. Bu çalışma kapsamında ele alınan vaka ile görüşmelere yüksek lisans eğitimi sırasında başlamıştır. Bu çalışmada ele alınan görüşmeler ise kendisinin doktora eğitimi süresince yaptığı görüşmelerden oluşmaktadır. Terapistin yaptığı görüşmeler Analitik Yönelim çerçevesinde yapılan terapi görüşmeleridir. Bu çalışma kapsamında ele alınan vaka ile iki yıldır, haftada bir olacak şekilde, seanslar yapılmaktadır. Bu çalışma kapsamında bu vakanın ele alınma nedeni, bu vaka ile yapılan görüşmelerde, Bay A'nın kullandığı özne pozisyonlarının farklı görüşmelerde ve farklı konulardan bahsederken tekrar edildiğinin saptanmasıdır.

Refleksivite

Diğer nitel araştırma yöntemlerinde olduğu gibi, söylem analizinde de, araştırmayı yürüten kişinin araştırma sürecinde ve verileri analiz etmede bir rolü bulunmaktadır (Willig, 2001). Buradan hareketle, Bay A ile yapılan görüşmelerde, terapistin, Bay A'nın getirdiği materyalleri belli bir bakış açısından gördüğu varsayılabilir. Terapist söz konusu danışanla çok sayıda görüşme yapmıştır. Bu nedenle, terapist bu danışanın terapi seanslarında bahsettiklerini, danışanın tarihçesini göz önünde bulundurarak duymaya meyilli oluyor olabilir. Yani terapist, danışanın kendisini ve muhataplarını konumlandırışına, danışanın kendisiyle ilgili anlattığı tarihçeyi göz önünde bulundurarak, belli bir bakış açısıyla baktığı için o konumlandırmaları belli bir şekilde görüyor ve adlandırıyor olabilir. Öte yandan, bu araştırmanın sonucunda elde edilen bulguların bulunması araştırmayı yürüten kişiden ayrı düşünülemez. Başka bir değişle; bu çalışmayı başka bir kişi yapıyor olsa, elde edilen sonuçlardan farklı sonuçların çıkabileceği öne sürülebilir. Sonuç olarak, bu çalışmayı yapan kişinin, hem terapist pozisyonuyla görüşmelerde hem de araştırmacı pozisyonuyla bu çalışmayı şekillendirmede bir tür anlam inşasında bulunduğu ön kabul olarak görülebilir.

Prosedür

AYNA Klinik Psikoloji Destek Ünitesi'nde yapılan tüm görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmaktadır. Ünitenin kuralları gereği, bu çalışmada sözü geçen danışan ile yapılan ilk görüşmede kendisine “Bilgi Paylaşımı Mutabakat Formu” verilmiştir ve kendisi bu formu imzalamıştır. Bu form kısaca, yapılan görüşmelerin, gizlilik ilkesi gözetilerek kurum içinde ve dışında, bilimsel yayını da içerecek şekilde, eğitim amacıyla kullanılabilmesi ile ilgilidir. Bu çalışmada danışana yönelik yer alan bilgiler ve alıntılar gizlilik ilkesine uygun olarak verilmiştir.

Bay A ile yapılan görüşmeleri yürüten terapist, yapılan her görüşme ile ilgili rapor yazmıştır. Bu raporlar Bay A'nın kimlik bilgilerini açığa çıkarmayacak şekilde hazırlanmıştır. Bu çalışma kapsamında o raporlar okunmuştur. Sonrasında, Bay A'nın kendisini ve muhataplarını oturttuğu özne pozisyonlarının dört farklı özne pozisyonu başlığıyla ele alınabileceği tespit edilmiştir. Bu pozisyonların en açık olarak dile döküldüğü seansların ses kayıtları incelenmiştir. O ses kayıtları içerisinde, bu çalışmada ele alınacak konuların doğrudan 4 farklı seans içerisinde verildiği saptanmıştır. O seanslar 38, 41, 47 ve 49'uncu seanslardır. Seçilen seansların yazı dökümü yapılarak özne pozisyonları analitik ilgi odağı çerçevesinde incelenmiştir. Yazı dökümleri arasından Bay A'nın kimlik bilgilerini ele vermeyecek kısımların alıntı olarak kullanılmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca, bu çalışma kapsamında, Bay A ile ilgili verilen bilgilerde ve alıntılarda Bay A'nın kimliğini ele verebilecek kısımlar değiştirilmiştir. Analiz başlığı altında verilen yazı dökümleri “alıntı” başlıkları ile hangi seanslardan alındıkları belirtilerek verilmektedir. Alıntılarda ‘D’ harfi danışanın ve ‘T’ harfi terapistin kısaltması olarak kullanılmaktadır.

Yapılan yazı dökümleri Antaki, Billig ve Potter'in çalışmaları temel alınarak işaretlenmiştir (2003). Bu yazı dökümünde kullanılan işaretlerin karşılık geldiği anlamlar çalışmanın sonuna eklenmiştir (Ek 1). Alıntılardaki önemli satırları göstermek amacıyla, ilgili kısımların başına ok işareti konulmuştur (Weiste ve Perakyla, 2014). Son olarak, yapılan yazı dökümleri, söylem analizi temel alınarak, kullanılan özne pozisyonları açısından incelenmiştir.

Analiz

Yapılan analiz sonucunda, dört farklı özne pozisyonunun olduğu görülmüştür. Bu özne pozisyonları şu başlıklar altında incelenmiştir: 1) Telkin Eden ve Telkine Uyan Özne Olarak Kendilik, 2) Değerlendiren ve Değerlendirilen Olarak Özne Pozisyonları, 3) Yöneten ve Yönetilen Olarak Özne Pozisyonları, 4) Bilen ve Hükme Varan Olarak Görülen Terapist.

1. Telkin Eden ve Telkine Uyan Özne Olarak Kendilik

Aşağıdaki alıntıda Bay A kırılma noktasına geldiği zamanlarda kendisine telkinlerde bulunduğundan fakat telkinin etkisinin kısa sürdüğünden bahsetmektedir:

Alıntı 1, Seans 38

1. T: nerde telkin ediyordunuz (.) onu da hatırlıyor <musunuz>
2. D: evet (.) 1::: (.3) derse giderken (.) artık bir şeyler böyle çok (.) 1::
3. → kırılma noktasına (.) geldiği zaman (.3) yapmış;tık ama bugün yani şöyle (.2) pek
4. → ordan başlamak istemiyorum şu anda (.) çünkü (.) zaten hani nerden başlasam 1::
5. → aslında konu aynı yere geliyor
6. T: nereye geliyo:
7. D: 1::: benzer yerlere geliyo aslında ki bu: başlamak istediğim noktada
8. aslında: bir şekilde buraya (.) gelicek
9. T: buraya >dediğiniz<
10. D: o:: telkin: olayına (.) gelecek
11.
12. D: biraz 1: <güvenilir bir insan> değilmişim gibi (.5) [hissediyorum
13. kendimi
14. T: [hıhı
15. D: 1::: son zamanlarda (.) yani bu birkaç aydır (.) 1::: (.) kendime çok kez hani
16. (.3) bir konuda söz verip (.) çok çabuk o: söylediğim şeye zıt davrandığım oldu (.)
17. 1::: bir karar alıp <bozma> (.) gibi bir şeyim var ve bu kararlar da hep benzer
18. → şeyler aslında (.) yani bir yerde o: döngü:: yine başa dönüyo (.8) o telkin de onun
19. → gibi şey aslında (.2) yani bi (.) geçici bir şey (.) bi aspirin gibi (.) yani işte 1:: o
20. → an fayda ediyö belki (.) bir iki günde etkisi devam ediyö belki ama 1:::
21. → sonrasında sürekli olarak bir şeyleri yatıştırıyor (.3) ilaç gibi tıpkı (.)

Bay A, hayatında bir şeyler kırılma noktasında olduğunda kendisine telkinde bulunduğundan bahsetmektedir. Öte yandan telkinin etkisinin uzun süreli olmadığından, aksine, kısa süreli olarak kendisini yatıştırdığından bahsetmektedir. Benzer bir şekilde, aşağıdaki Alıntı 2'de, Bay A kendisine telkinde bulunduğunda, bunun bir süre için kendisine faydalı olduğundan fakat bir noktadan sonra işlevselliğini kaybettiğinden bahsetmektedir:

Alıntı 2, Seans 38

- 1 D: o döngülerde mesela (.10) onları fark ettiğim zaman (5) 1::: bi şekilde bi
- 2 <bastırmaya> yönelik 1::: ya da bunu (.3) daha rahatlatıcı bi yöne doğru

- 3 sevk<etmeye> (.) yönelik bir aksiyon alıyorum mesela işte bu ı:: boş
 4 → vermek gibi (.) işte boş vereyim (.) çünkü ı:: o kışkırdığım iş arkadaşlarım ı:: çok
 5 → da bir yerlere gelmiyolar aslında (.) onlar dünyayı kurtarmıyo ben de zaten
 6 → çalışsam kurtaramam gibi bi: telkin var (.2) bu bir süre (.) belki <etkili> oluyo
 7 >evet< ama bi ı:: iş yerinde (.3) ı:: mantığımla örtüşmeyen (.) ı:: haksızlık
 8 → <olarak> yorumladığım (.) bi farklılık daha gördüğüm zaman yani bende
 9 → olmayıp da (.) o kışkırdığım kişilerde olduğunu gördüğüm ı:: bi bi olay ı::
 10 → yaşandığında tekrar ı:: hırslanmaya başlıyorum (.) tekrar (.) kıskanmaya
 11 başlıyorum tekrar böyle ı::: üzölmeye başlıyorum bu kez ı::: telkin etmek
 12 (.) o şekilde telkin etmek çok fayda etmiyo (.) çünkü bir öncekinde çok
 13 yakın bir zamanda (.) aynı şeyi deneyip yanıldığımı görmüş oluyorum...

Yukarıdaki alıntıda Bay A kendisini ve iş arkadaşlarını kıyaslamaktadır. Bu esnada, kendisinin de onlardan farklı olmadığını kendisine söylemektedir. Öte yandan, kendisinde olmayıp iş yerinde kendisini kıyasladığı ve kışkırdığı kişilerde olan bir şey gördüğünde, telkinin etkisini yitirdiğinden bahsetmektedir.

Telkinin kelime anlamına bakıldığında TDK tarafından “bir duyguyu, düşünceyi aşılama” olarak tanımlanmaktadır. Yani telkinde bulunmak kişinin kendisinde hâlihazırda olmayan bir şeye işaret etmektedir. Telkin yoluyla, kişide olmayan şey kişiye sunulmaktadır. Başka bir deyişle, telkin dışarıdan gelen bir şeydir ve telkine uğrayanın onu kendine katması beklenir ve/ya telkin yoluyla rahatlaması beklenir. Yani, Bay A, kendisine telkinde bulunduğu ortada iki özne var gibi durmaktadır: Telkin eden ve telkin edilen. Telkin eden özne, sözü geçen, yani o anda otorite olan özne gibidir, telkin edilen özne ise kendisine verilen telkinleri dinleyen, o telkinlerle yatışan ve/ya o telkinlere uyan özne gibidir. Öte taraftan Bay A telkini ilaca benzetmektedir ve etkisinin kısa sürdüğünü söylemektedir. Yani Bay A'nın üst bir konum atfettiği “telkin eden kişi rolü” kısa sürede sona ermektedir; sonuçta, ortada tek bir özne kalmaktadır. Bu öznedeki tekrar tekrar kendisini aynı döngüde bulan Bay A'dır.

2. Değerlendiren ve Değerlendirilen Olarak Özne Pozisyonları

Aşağıdaki alıntıda, Bay A yeni bir iş aramaya başlamadan önce düşündüklerini ifade etmektedir:

Alıntı 3, Seans 38

- 1 D: bu sefer başka bir yöne gitmeye çalışıyorum mesela (.5) ı:: madem

- 2 içimde bir hırs var madem içimde bi şeyler yapma: iyi şeyler ortaya çıkarma:
 3 → arzusu var o zaman <beni daha iyi değerlendirecek bir şirkete geçmeliyim>
 4 düşüncesi (.4) tamam (.) güzel bir fikir (.) ama maalesef ı:: size başından beri
 5 anlatmıştım hiç: akademik anlamda tam ben şu alanda yürümek istiyorum ya
 6 da ben tam şurda çalışmak istiyorum diyebileceğim türden bi fikrim yok (.)
 7 ı:: olmadı şimdiye kadar ı::: her şeyi seven türden bir tipim yani en (.) aslında
 8 şansız tiplerden aslında (.) bana öyle geliyo
 9 T: ne deme:k
 10 D: yani bir alana yönelmiş olsaydım belki şimdiye kadar (.) her şeyden azar
 11 azar öğreneceğime (.) o alanda çok daha fazla şey öğrenmiş olurdum ve iş
 12 seçmem kolaylaşırdı (.) ve bakıyorum etrafta gerçekten ilanlarda böyle çok cazip:
 13 (.) şu anda çalıştığım <şirket kadar ücret veren> ı::: o kadar rahat olan bir yer yok
 14 → çünkü ı:: ankara şartlarında >en iyilerden birindeyim şu anda< ı:: bir şeylerden
 15 ödün vermem lazım bir şeylerden belki kazanma ihtimalim var o da bir ihtimal
 16 hani (.) kesin böyle şu ana kadar cazip bir fikir çıkmadı

Bu alıntıda, Bay A işiyle ilgili içinde bir şeyler yapma arzusu ve hırsı olduğundan bahsetmektedir. Tam bu noktada, bu hırsından ve arzusundan dolayı kendisini daha iyi değerlendirecek bir işe girmesi ile ilgili bir düşüncenin aklına geldiğini ifade etmektedir. Bay A'nın burada dolaylı olarak söylemeye çalıştığı şey, kendisinin mevcut iş yerinde iyi değerlendirilmediğidir. Tam da bu yüzden, kendisini daha iyi değerlendirecek bir işe geçme ile ilgili bir düşünce aklına gelmektedir. Öte yandan, Bay A, bir yandan bu işinden daha iyi değerlendirebileceği bir iş yerine geçmeyi düşünürken, bir yandan da zaten mevcut işinin bulunduğu şehirdeki en iyi iş yerlerinden birini olduğunu söylemektedir. Bay A'nın deyimiyle, kendisi zaten en iyi şirketlerden birindedir. Onu memnun etmeyen şirket değil şef gibi durmaktadır. Görüşmenin bu noktasında, Bay A, “daha iyi değerlendirilebileceği bir şirket” ifadesini kullansa da, asıl olarak işaret etmek istediği nokta onu daha iyi değerlendirecek bir “kişi” dir, yani iş yeri bağlamında bir şeftir. Bu alıntıda, Bay A'nın işaret ettiği nokta “kendisini daha iyi değerlendirecek” bir öznedir ve kendisi de “değerlendirilen” kişidir. Özetle, Bay A, iş yerinde kendisini “değerlendirecek” ve hatta “daha iyi değerlendirecek” bir şef arayışındadır.

Aşağıdaki alıntıda ise Bay A'nın, işyerinde kendisi gibi ‘çalışan’ pozisyonda olan insanlara karşı kendisini nasıl konumlandığı görülmektedir:

Alıntı 4, Seans 47

- 1 D: yani (.5) belki de insanları (.) bazen yönetmeye çalışmam falan da ı::
 2 bununla bağlantılı
 3 T: yönetmek
 4 D: ı::: (.) mesela şu anda çalıştığımız sistemde beş kişiyiz şu an ve:: en eskisi
 5 benim (.) benden daha tecrübeli ve uzun zamandan olan birisi var (.) ama
 6 → tecrübeli olduğu konu şu an yaptığımız işten farklı (.) o yüzden sanki en çok
 7 tecrübeli olan benmişim gibi gözüküyor şu anda
 8 T: kim görüyor bunu (.) böyle
 9 → D: yani genel olarak böyle hani şef (.) benimle irtibat kuruyo (.) diğer
 10 sistemdekiler benimle irtibat kuruyo (.) falan böyle yani genel olarak en eski ben
 11 olduğum için bana geliyolar şu anda mesela onlar (.) yapmamız gereken bir iş
 12 → olduğunda (.4) yine geliyolar ben yönlendiriyorum işte şöyle yapmalıyız ya da
 13 → bunu yapmalıyız diye ve bunu yapmalıyız dediğimde bazen onu yapmadıklarında
 14 → (.) ı:: büyük bi: öfke>duyuyorum içimde< sanki onların şefi benmiş gibi benmişim
 15 gibi aslında değilim (.) aslında onları:: ı::: yönetmek gibi bir yetkim yok (.)
 16 → ama yönetmek zorunda da değilim (.) ı:: yönlendirmek zorunda da değilim ama
 17 → bunu kendi iyiliğim için ya da takımın iyiliği için yapıyorum (.3) orda en eski ben
 18 olduğum için

Bu alıntı akışı içinde görülmektedir ki Bay A konuşmanın başında iş yerinde kendisiyle aynı pozisyonda çalışan kişileri yönettiğinden bahsetmektedir ve konuşmanın sonunda bir adım öteye giderek onlara sanki onların şefiymiş gibi davrandığını ifade etmektedir. Konuşmanın başı ve sonu arasında kalan kısımda ise kendisine atfettiği “yönetici ve şef” pozisyonlarına girmesine zemin sağlayan gerekçelerini detaylandırmaktadır. Bay A’nın kendisini bu pozisyonda görebilmesi için adeta bu gerekçelere ihtiyacı var gibi durmaktadır. Aksi durumda kendisini oturttuğu, hiyerarşik olarak üstte duran konumdan, diğer çalışanlar gibi olan konuma oturması gerekiyor gibi durmaktadır.

Bay A’nın şefiyle arasındaki ilişkinin hiyerarşik bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Bu ilişkinin niteliği değerlendiren bir şef ve değerlendirmeye tabi tutulan Bay A ile karakterize olmuştur. İş arkadaşları ile olan ilişkisinde ise Bay A iş arkadaşlarının “şefi-ymiş gibi” bir pozisyona oturmaktadır. Onlarla olan ilişkisi, tıpkı kendisinin şefiyle olan ilişkisi gibi, içinde hiyerarşi barındıran bir yapıda gibi durmaktadır. Şefiyle olan ilişkisinden farklı olarak, iş arkadaşları ile olan ilişkisinde kendisini hiyerarşik olarak üstte olan bir konuma oturttuğu.

3. Yöneten ve Yönetilen Olarak Özne Pozisyonları

Aşağıdaki alıntıda Bay A'nın annesini ve babasını nasıl bir konuma oturttuğu görülmektedir:

Alıntı 5, Seans 41

- 1 D: annem biraz işte evdeki ortamın gerilmemesini sağlamak (.3) ı: işte (.5) bir
2 tartışma çıkmasın (.) bir şey olmasın (.) daha çok bunları: istediği için (.5)
3 biliyorum annem tek başıma ı: tek başına ı: şey olsaydı (.) ı: yöneten kişi annem
4 → olsaydı (.) bu şekilde olmazdı (.4) bi bi: miktar farklı olurdu en azından şunu
5 → söyleyebilirdik anne şu an ders çalışmak <istemiyorum> diyebilirdik yani (.3) ı:
6 hani böyle bir diyalogumuz
7 T: o nasıl bir yanıt verirdi o zaman
8 D: eminim hani (.) öyle durumlarda (.) ama yarın çalış tamam mı (.) ya da
9 hani (.) ı: bu hafta şunları yap derdi (.) ya da biz öyle söylemesi için (.) hani (.)
10 → onu koordine edebilirdik ama işin içinde babam olunca (.2) bugün canım istemiyö
11 → ya da falan filan böyle şeyler söyleyemiyorduk açıkçası (.) olayları olmadığı
12 gibi yansıtıyorduk (.) zaten çalıştım (.) gibi
13 T: siz yansıtıyordunuz
14 D: aynen (.) herşey yolunda her şey benim <kontrolüm altında> (.) demeye
15 çalışıyordum
16 T: sadece annem yönetseydi dediniz
17 → D: Öyle olmuyo babam yönetiyo
18 T: sadece annemden
19 → D: hı:: (.4) işte dediğim gibi (.) ı: bi tanesi müdür bi tanesi de yardımcısı gibi
20 bir şey
21 T: ikisi de yönetiyor ama
22 D: aynen (.) sonuçta ı: annemin şunu söylediği de oluyodu (.) hani babama
23 → şikayet etmeyle tehtid ettiği falan da oluyordu (.) bazen böyle
24 T: tehtid ettiği
25 D: aynen (.) bazen böyle şeyler söylüyordu (.) >anlaşamadığımızdan< dolayı
26 T: hıhı
27 D: ve ben buna çok alıştım (.) üniversitede ders çalışırken de buna alışmış
28 olmanın [çok zararını gördüm]
29 T: [neye alışmış olmanın]
30 D: birilerinin beni takip ediyor olması (.) birilerinin ı: bana ders çalış
31 demesine <çok alıştım> ve kendi kendime ders çalış (.) ya kendi kendimi ders

32 çalışmaya sevk edemedim hiçbir şekilde (.) başlarda (.) olmadı yani

Yukarıdaki alıntıda Bay A, evde temel olarak “yönetici” konumunda olan kişinin babası olduğunu söylemektedir. Babanın “evdeki yönetici” rolüne yardımcı olan kişinin ise annesi olduğunu belirtmektedir. Öte yandan, yapmak istemediği bir şey olduğunda bunu annesine rahatlıkla söyleyebildiğini fakat böyle bir şeyi babasına söyleyemediğini ifade etmektedir. Bunun yanında, annesinin zaman zaman bazı şeyleri “babasına söylemekle” kendisini tehdit ettiğini ifade etmektedir.

Bay A, annesine “ders çalışmak istemediğini diyebileceğini” söylemektedir. Yani, eğer öyle bir isteği olursa bunu annesine söyleme olasılığı olacağını ifade etmektedir. Aslında burada babasını işaret ederek ona bir gönderme yapmaktadır. Yani “babama ders çalışmak istemediğimi söyleyemem” demektir. Yani bir olasılık olarak bile babasına bu isteğini dile getiremeyeceğini ifade etmektedir. Bu da babası ile kendisi arasında nasıl bir konumlandırma olduğunu açıkça göstermektedir. Benzer bir şekilde, Bay A, annesinin bir şeyleri babasına söylemekle kendisini tehdit ettiğini ifade etmektedir. Tehdit etmek kelimesinin TDK'deki karşılığı gözdağıdır ve bu kelimenin karşılığı da “sonradan verilecek bir ceza ile korkutma, yıldırma”dır. Denilebilir ki, Bay A'nın babası, Bay A'yı cezalandıran, korkutan, yıldırıcı bir pozisyondayken annesi tam olarak o konuma oturmamıştır. Bir yandan Bay A'nın annesinin oturduğu pozisyon “müdür yardımcısı” benzetmesinde olduğu gibi dikey bir pozisyonur, yani hiyerarşik olarak annesi Bay A'nın üzerinde bir konumdadır. Öte yandan, bu hiyerarşide babası öyle bir yerdedir ki, bu yer Bay A'yı korkutan, cezalandıran, yıldırıcı bir yere dönüşebilmektedir. Ki babanın konumu “müdür” benzetmesi ile söze dökülmektedir. Anne ise müdür yardımcısıdır. Yani, Bay A'nın annesinin Bay A üzerinde doğrudan bir yaptırım olmamaktadır. Bunun yerine dolaylı olarak bir yaptırım bulunmaktadır. Yani annesi Bay A'yı babasına söylemekle tehdit ederken, asıl olarak Bay A için tehdit edici unsur babası gibi durmaktadır. Yani Bay A'nın annesi, Bay A'nın babası kadar danışanın hiyerarşik olarak üstünde bir konumda değildir ama yine de Bay A'ya kıyasla daha üst bir konumdadır.

4. Bilen ve Hükme Varan Olarak Görülen Terapist

Aşağıdaki alıntıda Bay A terapistine bir konuda danışmak istediğini söylemektedir:

Alıntı 6, Seans 49

- 1 D: bugün size arada kaldığım bir konudan bahsetmek istiyorum (.) biraz
- 2 → açıkçası daha önceki görüşmelerden farklı bir görüşme olacak gibi geliyo (.) öyle
- 3 → olmasını diliyorum diyebilirim (.) çünkü bu ara (.5) önemli olabilecek bir kararla

- 4 karşı karşıyayım sanki
 5 T: diğer görüşmelerden farklı bir görüşme olsun istiyorsunuz
 6 → D: evet (.) biraz böyle bir şeyler danışmak istiyorum gibi sanki (.) neyse (.) yani
 7 karşılanmayabilir bu isteğim

Bay A, görüşmenin başında, yapılan görüşmenin, diğer görüşmelerden farklı olmasını istediğini söylemiştir. Bu “farklı” olarak nitelediği durumun içini ise “terapistin bir konuda danışmak istemesi” şeklinde doldurmuştur. Yani, Bay A, kendi yaşamında önemli olan bir karar için terapistin görüşünü almak istemektedir. Adeta, terapist Bay A’nın hayatıyla ilgili daha iyi bir hükme karar verebilecek, bilen özne olarak konumlandırılmıştır.

Aşağıdaki alıntıda ise Bay A, bir önceki görüşmede kendisine hakkında düşünebileceği söylenen konuyla ilgili düşünmediğini söylemektedir:

Alıntı 7, Seans 41

- 1 D: geçen hafta bir konu vardı galiba düşünmem gereken (.) bir şey vardı sanki (.
 2 → pek vakit ayırmadım (.) o konuyla ilgili bi şey düşünmedim (.) mesela (.)
 3 → hatırlamakta zorlandığım o geride kalmış olaylarla ilgili düşünmedim (.)
 4 sadece birkaç dakikadır kafamda başka şeyler var (.) onları konuşabiliriz belki
 5 T: bunlar ne anlama geliyo
 6 → D: yani bir şey ifade etmiyo (.) çok rahatsızlık duymuyorum
 7 T: rahatsızlığa nasıl gittiniz
 8 D: çünkü bir şey anlatmak zorunda hissetsem (.) ya da anlatacak bir şeyin
 9 olmaması bir probleme yol açsa (.) ı: o zaman belki ı: buraya endişeli gelirdim (.)
 10 rahatsız hissederdim öncesinde ama (,3) yani bu aklıma geliyo evet
 11 T: aklınıza ne geliyor
 12 D: bazen konuşacak bi şey bulamıyorum (.) bu aklıma geliyo ve aslında sadece o
 13 tarafından değil yani sadece acaba bu problem olur mu diye değil ı: ihtimaller
 14 dahilinde şu da canlanıyor kafamda (.) acaba artık bir şeyleri aştım mı (.) acaba (.)
 15 ı: ilerledim de o yüzden mi konuşacak bir şeyler bulamıyorum (.) ... o yaşadığım
 16 problemler hala var ama (.) bunları böyle gündeme getirecek kadar büyük
 17 problemler olarak görmüyorum
 18 T: artık görmüyorsunuz
 19 D: evet (.) mesela bu olabilir (.) sadece konuşacak bir şey olmaması negatif bir
 20 anlama gelmiyo benim açımdan (.) aslında pozitif bir şeye de işaret ediyor
 21 olabilir
 22 T: negatife gitti zihniniz
 23 → D: evet (.) şimdi ı: negatif de sanki <ödevimi> yapmamışım gibi (.) sanki

- 24 düşünmemişim (.) neden düşünmüyorum (.) işte (.) neden odaklanıp da ı: kendi
25 iyiliğimi düşünmüyorum gibi şeyler geliyo

Bay A bir önceki görüşmede kendisinden düşünülmesi istenen bir konu olduğunu ve bunu düşünmediğini söylemektedir. Öte taraftan üzerine düşünmediği konuya ilgili şunları söyleyerek neyi düşünmediğine işaret etmektedir: “hatırlamakta zorlandığım o geride kalmış olaylarla ilgili düşünmedim”. Yani Bay A, adeta terapistte “benden şu konuda düşünmemi istediniz ama ben o konuda düşünmedim” demektedir. Sonrasında ise o konuda düşünmemesinin kendisini rahatsız hissettirmediğini söylemektedir. Bay A’nın “rahatsız hissettirmediğini” söylemesi, orada kendisini rahatsız eden bir şeye işaret ediyor gibidir. Terapist Bay A’nın zihninin “rahatsızlığa” gittiğini söylemektedir. Bay A ise görüşmelerde anlatacak bir şeylerinin olmamasının bir probleme yol açmadığını, öyle olacak olsa kendisini rahatsız hissedebileceğini söylemektedir. Ayrıca, görüşmelerde anlatacak bir şeylerin olmamasının kendisinde olumsuz bir anlama değil, aynı zamanda olumlu bir anlama da işaret ediyor olabileceğini ifade etmektedir. Bay A, böyle diyerek aslında olumsuzluğun altını çizmektedir. Kendisinden düşünmesinin istendiğini sandığı konuda düşünmemesi olumsuz bir anlama gelecek olsa, kendisinin ödevini yapmayan bir kişi pozisyonuna düşeceğine işaret etmektedir. Kendisini ödev yapmayan kişi olarak konumlandırırken terapisti de kendisine ödev veren kişi olarak konumlandırmaktadır. Her ne kadar kendisine verilmiş olduğunu düşündüğü ödevi yapmasa da, zihni o yapmadığı ödevle ve yapmayışının hangi anlamlara geldiği ile meşgul gibidir.

Yukarıdaki iki alıntı, Bay A’nın kendisini ve terapistini nasıl konumlandığını göstermektedir. Bay A için, terapist hayatı ile ilgili bir konuda fikir almak istediği, bilen bir öznedir. Aynı zamanda, bu özne Bay A’ya ödev verebilen ve kendine verilmiş olarak kurguladığı bu ödevi yapmadığında açıklama sunulan bir konumdur. Terapisti oturttuğu konumun karşısında, Bay A’nın konumu ise kendi hayatıyla ilgili önemli bir kararı vermeden bir bilene danışması gereken ve ödev yapması veya ödevi yapmadığında bunu açıklaması gereken bir konumdur.

Sonuçlar

Bu çalışma, analitik yönelimli bir terapi ortamında, Bay A’nın, hayatındaki diğer kişileri nasıl birer özne olarak gördüğünü ve onların karşısında kendisine nasıl bir pozisyon verdiğini veya kendisini nasıl bir pozisyonda bulduğunu ele almaktadır.

Özne pozisyonları, kişiyi bazı anlamların ve sosyal ilişkilerin içine oturtmaktadır; bu yolla, kişinin neler düşünebileceğini, söyleyebileceğini ve yapabileceğini, kısacası kendisini

nasıl göreceğini belirlemektedir (Avdi, 2012). Buna paralel olarak, bu çalışma, özne pozisyonlarını saptamak yoluyla, görüşülen kişinin kendisini ilişkiler içinde nasıl bir konuma oturttuğuna işaret etmektedir. Bu çalışmada ele alınan kişinin görüşmelerinde hiyerarşik olarak kendisinden üstte olan bir pozisyon yarattığı ve bunun karşısında buna tabi olan bir pozisyon yarattığı görülmüştür. Bu konumlanış şeklinin danışanın hayatında tekrarladığı, tarihesinde önemli bir yerde olduğu ve onu terapiye getiren konuyla da ilişkili olduğu düşünülmektedir. Terapiye gelen kişilerin kendilerini ve karşlarındaki kişileri nasıl konumlardan gördüğünün terapist tarafından fark edilmesinin, danışanların ilişki kurma şekillerinin tespit edilmesinde yol gösterici olabileceği öne sürülebilir. Ayrıca, danışanın kullandığı özne pozisyonlarına terapide işaret edilmesinin bu pozisyonların danışan tarafından sorgulanmasını sağlayacağı belirtilmektedir (Guilfoyle, 2018). Bu sorgulamanın ise bu pozisyonlarda dönüşüme yol açabileceği öne sürülmektedir (Guilfoyle, 2018). Bu çalışma özelinde düşünüldüğünde, söz konusu danışanın yaşamında tekrarlayan özne pozisyonlarının saptanmasının, bu kişiyle yapılan görüşmelerde ele alınabileceği ve bu konu etrafında çalışılabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, denilebilir ki, kişinin kendisini ve muhatabını nasıl bir özne olarak inşa ettiği, o öznelere atfedilen rollerin neler olduğu, o özne pozisyonlarından beklentilerin neler olduğu terapi hizmeti alan kişinin yaşamında merkezi bir noktadadır. Bu konuyla alakalı alanyazına bakıldığında, bazı çalışmaların danışanların kullandığı söylemlerin ve özne pozisyonlarının çeşitliliğine odaklandığı görülmüştür (Avdi, 2005). Anlatılan konuların kısıtlı çeşitlilikte repertuarlardan oluşmasının ve anlatılan konularda baskın temanın “problem odaklı” olmasının danışanların kullandığı söylemle ilgili olduğu görülmüştür (Avdi, 2005). Öte yandan, danışanların bir tema üzerinde çeşitli söylemleri konuşmalarında kullanmalarının, kendileri dışında diğerlerini de göz önüne alacak bir bakış açısına sahip olmalarının ve kendiliklerini dinamik bir yapı olarak görmelerinin ise terapi sürecinde gösterdikleri ilerleme ile ilgili olduğu belirtilmiştir (Avdi ve Georgaca, 2007; Guilfoyle, 2016). Buradan hareketle denilebilir ki, terapi kapsamında yapılan görüşmelerde görüşülen kişinin kendisini ve muhataplarını nasıl konumlandırıldığının ve bu konumlandırmaların terapi sürecinde geçirdikleri dönüşümlerin tespit edilmesinin, terapi sürecine dair zengin bir bilgi vereceği düşünülmektedir. Bu çalışmada ele alınan vaka özelinde düşünüldüğünde, söz konusu kişinin farklı ilişkilerde, farklı şekillerde tezahür eden fakat temel olarak hiyerarşik bir konum alışı işaret eden bir özne pozisyonu kullandığı görülmüştür. Bu kişiyle yapılacak olan görüşmelerde, söz konusu özne pozisyonunun geçirdiği dönüşümlerin, terapi sürecinde yaşanan dönüşümlere yönelik kapsamlı bir bilgi vereceği düşünülmektedir.

Giriş bölümünde de belirtildiği gibi, terapi ortamı dil tarafından örölmektedir (Mondada, 1998). Kişiler söze döktükleri ifadelerle muhataplarına doğrudan bir şeyler anlatıyor gibi durmaktadır. Öte yandan, bu doğrudan anlatılanların dışında, o konuşma akışı içinde, konuştukları kişilere başka şeyler de aktarmaktadırlar. Konuşulan dilin analiziyle, dolaylı olarak aktarılanlar açığa çıkarılabilmektedir. Bu çalışma kapsamında, Bay A'nın doğrudan söylediklerinin yanında, söylediklerinin işaret ettiği anlamlar söylem analizi yoluyla saptanmaya çalışılmıştır. Alanyazın incelendiğinde, söylem ile yapılan çalışmaların azlığı dikkati çekmektedir (Edwards, 2012). Alanda yapılan çalışmalar çoğunlukla nicel verileri temel almaktadır. Öte yandan, terapi ortamında kullanılan dilin içine gömülü olan anlamların terapi ortamında çalışılmasının, terapi süreci açısından yol aldırıcı olacağı düşünölmektedir. Bu çalışma dile gömülü olan anlamlara odaklanması açısından alanyazına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, alanyazın incelendiğinde, bu çalışmanın bulguları gibi bulgular elde eden söylem ya da konuşma temelli nitel çalışmalara rastlanmamıştır. Bu çalışma bir bütün olarak değerlendirildiğinde veya sadece elde edilen sonuçlara bakıldığında, bu çalışmanın alanyazına yenilikçi katkılar sunduğu düşünölmektedir.

Bu çalışmada ele alınan materyal bir kişiyle yapılan terapi seanslarından oluşmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar da tek bir kişi üzerinden elde edilmiştir. Her ne kadar bu çalışma söylem analizi ile ele alınan özne pozisyonlarına dair zengin içerik verse de, bu çalışmada elde edilen özne pozisyonlarının hepsinin birbiriyle ilişkili olduğu ve tek bir çatı altında toplanabileceği görölmektedir. Başka vakaların özne konumlandırmaları temel alınarak analiz edilmesi sonucu elde edilecek verilerin bu konuyla ilgili daha büyük bir resme ulaşılmasına yol açacağı düşünölmektedir.

Kaynakça

- Antaki, C., Billig, M., & Potter, J. (2003). Discourse Analysis Means Doing Analysis: A Critique of Six Analytic Shortcomings. Researchgate sitesinden alınmıştır: https://www.researchgate.net/publication/307781012_Discourse_Analysis_Means_Doing_Analysis_A_Critique_Of_Six_Analytic_Shortcomings
- Arkonaç, S. (2008). *Sosyal Psikolojide İnsanları Anlamak*. Ankara; Nobel Yayın Dağıtım.
- Arkonaç, S. (2012). *Söylem Çalışmaları*. Ankara; Nobel Yayın Dağıtım.
- Avdi, E. (2005). Negotiating a pathological identity in the clinical dialogue: Discourse analysis of a family therapy. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 78, 493–511.
- Avdi, E. (2018). Analysing talk in the talking cure: Conversation, discourse, and narrative analysis of psychoanalytic psychotherapy. *European Psychotherapy*, 8(1), 69–87.
- Avdi, E. (2012). Exploring the contribution of subject positioning to studying therapy as a dialogical enterprise. *International Journal for Dialogical Science*, 6(1), 61–79.
- Avdi, E., & Georgaca, E. (2007). Discourse analysis and psychotherapy: A critical review. *European Journal of Psychotherapy & Counselling*, 9(2), 157–176.
- Buja, E. (2010). The discourse analysis of a newspaper article. *Acta Universitatis Sapientiae Philologica*, 2(2), 259–271.
- Edward, D. (2012). Discursive and scientific psychology. *British Journal of Social Psychology*, 51, 425–435.
- Guilfoyle, M. (2018). Constructing unfinalizability: A subject positioning analysis of a couple's therapy session hosted by Tom Anderson. *Journal of Marital and Family Therapy*, 44(3), 426–437.
- Guilfoyle, M. (2016). Subject Positioning: Gaps and stability in the therapeutic encounter. *Journal of Constructivist Psychology*, 29(2), 123–140.
- Leahy, M. M. (2004). Therapy talk: analyzing therapeutic discourse. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 35(1), 70–81.
- Lewis, B. (1995). Psychotherapeutic discourse analysis. *American Journal of Psychotherapy*, 49(3), 371–384.
- Madill, A., & Barkham, M. (1997). Discourse analysis of a theme in one successful case of brief psychodynamic-Interpersonal psychotherapy. *Journal of Counseling Psychology*, 44(2), 232–244.
- Mondada, L. (1998). Therapy interactions: specific genre or "blown up" version of ordinary conversational practices? *Pragmatics*, 8(2), 155–166.
- Sutherland, O., & Strong, T. (2010). Therapeutic collaboration: A conversation analysis of constructionist therapy. *Journal of Family Therapy*, 33(3), 256–278.
- Tamsin Dipper, L., & Pritchard, M. (2017). Discourse: Assessment and Therapy. Researchgate sitesinden alınmıştır: https://www.researchgate.net/publication/319897864_Discourse_Assessment_and_Therapy
- Taylor, M., & Loewenthal D. (2001). Researching a client's experience of preconceptions of therapy. *Psychodynamic Counselling*, 7(1), 63–82.
- Tehdit Etmek(2018). Türk Dil Kurumu'nun sitesinden alınmıştır:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=306692

Telkin (2018). Türk Dil Kurumu'nun sitesinden alınmıştır:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=TELK%C4%B0N

Van Dijk, T. A. (1985). *Handbook of Discourse Analysis*. London: Academic Press

Weiste, E., & Perakyla, A. (2014). Prosody and empathic communication in psychotherapy interaction. *Psychotherapy Research*, 24(6), 687-701.

Wetherell, M. (2001). Themes in discourse research: The Case of Diana. In Wetherell, M., Taylor, S., & Yates, S. J., (Ed.), *Discourse as data: A guide for analysis* (pp. 189-228), London: Sage Publication.

Willig, C. (2001). *Introducing Qualitative Research in Psychology: Adventures in Theory and Method*. Buckingham: Open University Press.

EK- 1:

Yazı Dökümünde Kullanılan İşaretlerin Anlamları

(.)	Duraklama (Noktadan sonraki sayılar duraklamanın olduğu süreyi saniye olarak göstermektedir)
< >	Yavaş söylenen ifadeler
> <	Hızlı söylenen ifadeler
:	Kendisinden önceki harfin uzatılması
—	Yüksek sesle söylenen ifadeler
[]	İki kişinin aynı anda konuştuğu ifadeler
→	Alıntılardaki önemli satırlar

An Examination of Analytically Oriented Psychotherapy Process with a Discourse Analysis

Summary

Talking in the psychotherapy setting is both an example of institutional talking and daily talking (Mondada, 1998). Also, this setting is constructed by the language. There are studies focused on the psychotherapy setting (Leahy, 2004; Sutherland & Strong, 2010); however, there are few studies focused on the discourse through the real psychotherapy process (Avdi & Georgaca, 2007).

Discourse analysis focuses on the language and its use (van Dijk, 1985). Also, this analysis was interested in the type of discourse, words and their meanings (Wetherell, 2001). Language and its usage are the focus of this study; therefore, discourse analysis has been used in this study. More specifically, the aim of the current study was investigating how the client positioned himself and people in his life. To achieve that aim, subject positions were determined with that study.

As a data collection method, one psychotherapy process which was conducted in the AYNA Clinical Psychology Support Unit was used. According to this unit's rules, all of the sessions have been recorded and reported. For this study, reports of all the sessions have been read. Four sessions gave a clear picture of subject positions used by the client; therefore, they were listened. Extracts used for this study were selected from those sessions concerning confidentiality rules. Then, they were transcribed according to Antaki, Billig and Potter's study (2003). Afterward, those extracts analyzed with discourse analysis.

In the result section, the subject positions found by the study were explained. The first subject position was called as 'Self as the Subject and Object of Inculcation', which revealed that the client both subject and object to inculcation. By those inculcations, he constructed two subjects. One of the subjects was seen as an agent, and the other was seen as subordinated by that agent. 'Subject Positions as the Evaluator and Evaluated' was the second subject position found in the study. According to that subject position, there was a chief of the client in work, and there was a hierarchical relationship between the chief and the client. Similarly, the client's relationship with other workers was characterized by a hierarchical relationship where he had a higher position. The other subject position was 'Subject Positions as the Director and Directed Positions.'. The client was called his father as chief and his mother as an assistant of the chief. These were also reflecting the hierarchical relationship in the family. The last subject position was titled as 'The Therapist Seen by the

Client as Knowing and Judging at the Same Time'. It is revealed that the client saw the therapist as the subject who was knowledgeable and judging.

In the discussion part, the findings of the study have been analyzed within the scope of the existing literature. Accordingly, it is postulated that subject positions might yield information about the client's social relationships. It is indicated that subject positions can be questioned and transformed by the examination of these positions in the psychotherapy setting. Furthermore, it is thought that the determining of which subject positions have been used in the psychotherapy and which kinds of transformations these positions have gone through yield a wealth of information about the psychotherapy process. The implicit nature of language is assessed in this study. Considering the scarcity of studies in this field, it is observed that this study contributes to the literature. It is thought that the revisiting of the subject positions in the psychotherapy by additional studies would further contribute to the field.

Nitel Araştırma

Psikolojide Lacanyen Söylem Analizi Yaklaşımı: Madde Bağımlılığı ve Yasa İlişkisinin Terapi Sürecinde İncelenmesi ÖrneğiSinem Baltacı^{1*}, Faruk Gençöz²¹ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Eskişehir, Türkiye² Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye**Makale Bilgisi****Anahtar kelimeler:**bağımlılık,
Lacanyen söylem
analizi, söylem,
dile dönüş hareketi**Öz**

Günümüzde bağımlılık oranlarında ve türlerinde yüksek oranda artış görülmektedir. Bu artışla eş zamanlı olarak bağımlılığın önlenmesine yönelik kurumsal ve yasal birçok düzenleme ortaya çıkmıştır. Ancak diğer yandan toplumsal söylemde, Özne'nin keyif verici maddelere ulaşmayı hak ettiğine dair birçok ifade ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, madde bağımlılığı ile yasa ilişkisinin bir terapi sürecinde tarihi, kültürel ve güncel değerlendirmeler ışığında söylemsel temelde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, madde bağımlılığını önleme merkezine yasal düzenlemeler sonucu gönderilmiş bağımlı kişiyle yürütülmüş bir terapi süreci analiz edilmiştir. Analiz Parker ve ekibinin Lacan'ın teorisinden ortaya koyduğu eleştirel söylemsel yaklaşımın ışığında ortaya çıkan Lacanyen Söylem Analizi metodolojisine dayandırılmıştır. Buna göre analizde, klasik söylem analizindeki sözlerin benzerlik ve farklılıktan öte; sözdeki karışıklık, yokluk, anlamın düştüğü/bozulduğu an ve Özne'nin Başka ile ilişkilendirilme konumlandığı yere odaklanılmıştır. Sonuçlara göre, kişinin kendi talebinin olmadığı ve güvenin yok olduğu koşullarda yürütülen görüşmelerde terapist ve kişi arasındaki güç ve otorite pozisyonlarının önemli ölçüde etkilendiği görülmüştür. Diğer yandan, maddenin kendisinin ne olduğunun yerine, onun ilişkideki yerinin önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Madde kullanıp kullanmama konusunda şüphenin zevk nesnesi halini aldığı durumlarda, terapistin bu şüphe üzerinden kişi ile ilişkilendirilme yerine, bunun analizinin sürmesine aracılık etmesi önemli görülmüştür. Son kısımda madde bağımlılığı konusunda klinik uygulamaya yönelik değerlendirmeler toplumsal söylem ışığında verilmiştir.

Abstract**Keywords:**addiction,
Lacanian discourse
analysis, discourse,
turn to language

Today, there is a significant increase in the rates and types of addiction. Although many institutional and legal regulations have been established to prevent addiction, there are many expressions in the society's discourse encouraging subjects to use substances of different types for pleasure. The aim of the current study was to examine the relationship between substance addiction and law in psychotherapy process based on historical and cultural evaluations. Accordingly, a therapy process that was conducted with a patient who was sent to a center of addiction prevention because of legal enforcement was analyzed. The methodology of this study was based on Lacanian Discourse Analysis, which was put forward by Parker and his colleagues in the light of the critical discursive approach. Rather than analyzing the similarity and repetition of the words which was the case in classical discourse analysis; Lacanian Discourse Analysis focused on the contradiction, absence, and positions where the subject speaks in relation to the Other. Results showed that in the interviews which were carried out in the absence of trust and lack of demand, the power and authority positions of the therapist had been significantly compromised. Additionally, the place of addiction in the subject relations seems to be more crucial rather than the actual properties of the substance. Moreover, in cases where doubt of substance using becomes an object of pleasure, the therapist should not relate with the subject through this doubt. In the last part, the clinical applications for substance addiction were discussed in light of the current dominant discourse.

*Sorumlu Yazar, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Meşelik Kampüsü, Odunpazarı/Eskişehir.

e-posta: sinembaltaci7@gmail.com

DOI: 10.31682/ayna.482168

Gönderim Tarihi (Received): 13.11.2018; Kabul Tarihi (Accepted): 19.02.2019

2148-4376/ All rights reserved.

Giriş

Bağımlılık kavramı önceleri madde ve alkol için kullanılırken; bugün yemek, oyun, kumar, internet, alışveriş, biriktirme ve spor gibi birçok alanda kullanılmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2018, Nisan 21). Bu yeni bağımlılık türleri isimlerini bağımlı olunan nesneye göre almaktadır. Bu durumda bağımlı olarak tanımlanan kişide favori bir nesne, ilaç ya da maddenin bir değerine ağır bastığı söylenebilir. Peki, Özne bir madde/nesne yerine değerini neden seçer ya da ötekileri neden seçmez? Nesnenin Özne'deki konumu nedir, neyle ilişkilidir? Özne aslında neye bağımlıdır? Kültürel, toplumsal ve tarihi bağlam içerisinde bağımlılığın Özne'deki yeri nedir? Bu sorulardan yola çıkılarak bu çalışmada bağımlılığın kültürel ve tarihi yapısını gözden geçirilecek, ardından bu konudaki bir terapi görüşmesinin süreci, Ian Parker (1998) ve ekibinin eleştirel söylemsel psikoloji ve dilbilim çalışmaları ile ortaya koyduğu söylem odaklı bir metodolojik yaklaşım olan Lacanyen Söylem Analizi kapsamında incelenecektir.

Bağımlılığa Kültürel ve Tarihi Bir Bakış

Dil ve yasalar gibi, kültürler de Özne'nin arzu nesnesiyle olan ilişkisini belirlemektedir. Diğer bir ifadeyle kültürel bağlam, Özne'nin *sözle bir ilişki kurma, kanunu uygulama ve keyfi düzenleme* ihtiyaçlarında kurucu niteliktedir (Malone ve Baldwin, 2011). Ancak kültür kavramının kendisi de değişken olduğundan bu tanımdaki değişimlerin de Özne üzerindeki etkisi anlam kazanmaktadır (Doğan, 2012). Naparstek (2011) bağımlılık yaratan bir maddenin/nesnenin bir kültürden diğerine, bir dönemden öteki döneme göre olumlu ya da olumsuz değerler alabildiğini belirtmektedir. Örneğin, bir dönemde kullanımı uygun görülen bir maddenin başka bir dönemin toplumsal sisteminde kabul edilirliğinin düştüğü görülmüştür. Diğer bir yandan, aynı dönem ve kültür içindeki bireyler arasında da fark bulunabilmektedir. Bu durumlar gösteriyor ki, kültürel ve zamansal yorumlamalar nesnelere 'fazla' kullanımının toplum içindeki kabul edilebilirliğini belirlemektedir (örneğin bir dönem ortaya çıkmış olan oyun bağımlılığı ya da alışveriş bağımlılığı gibi). Bu kültürel ve dönemseller değişimin yanı sıra, herkesin aynı maddeden aynı biçimde etkileneceği de bir mittir. Bu durum Freud tarafından kokainin herkesi aynı şekilde etkilemediğini fark etmesiyle ortaya koyulmuştur (akt. Loose, 2011).

Günümüze baktığımızda, bağımlılık türlerinin (çeşitlerinin) artışı gibi, bağımlılık oranlarında da artış sürmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2018). Bu artışla paralel olarak devlet politikalarında bağımlılığı önleyici-koruyucu çalışmaların da arttığı görülmektedir. Bu yönetim ve idari pozisyondan gelen önleyici çalışmalara ters yönde olarak ise, toplumsal

söylemde çeşitli maddelerin kullanımını teşvik edici bir yapının geliştiği görülmektedir. Buna örnek olarak alışveriş indirimleri, hızlı yemek sistemleri ya da happy hour şeklindeki indirimli alkol saatlerinin ortaya çıkışı verilebilir. Her ne kadar bağımlılığın engellenmesi ve yasakların artışı söz konusu olsa da diğer yandan, *Özne'nin keyif verici maddelere ulaşması gerektiği ve bunu hak ettiğine* dair ifadeler toplumsal yapı içinde yer etmeye başlamıştır. Bu durumu madde bağımlılığına ilişkin “altın vuruş” söyleminin kullanımında da görmek mümkündür (Baltacı, 2018). Bu ifadede maddenin öldürücü etkisi sunulmak istenirken, seçilen kelimelerin pozitif konumu, maddenin kendisini cazip kılan bir söylemi beraberinde getirmektedir.

Nesneler ve etkileri bu denli çeşitlenebilmekteyse, o zaman Özne için bağımlı olunan şey nedir sorusu ortaya çıkmaktadır. Lacanyen teori üzerinde çalışan araştırmacılar, bağımlı kişinin nesnenin kendisine değil, onun *etkisine* bağımlı olduğuna vurgu yapmaktadırlar (örn; Loose, 2011; Malone ve Baldwin, 2011). Öznenin özgün yapısına ait bir gösteren (signifier), nesnenin kendisinden öte, onun etkisinin ve işlevinin söze döktüğü, görünümüne sunduğudur. Bu kapsamda Lacanyen bağlamda en genel biçimde bağımlılık kişinin *Başka ile ilişkisindeki bir semptom* olarak değerlendirilir.

Yukarıdaki çalışmalar gösteriyor ki, bağımlılık meselesinde kültürel sistem ve yasa ile ilişkilene önemli yer etmektedir. Bu çalışmanın amacı, madde bağımlılığı ve yasa ilişkisinin bir terapi süreci içerisindeki konuşmalar üzerinden toplumsal ve tarihi söylem eşliğinde analiz edilmesidir. Söylem analizinin terapi çalışmalarında kullanıldığı bilinmektedir (Georgaca ve Avdi, 2009). Bu çalışmada da Lacanyen Söylem Analizi Yaklaşımı zemin alınacaktır. Aşağıda bu çalışmanın dayandırıldığı metodolojik zemin anlatılmıştır.

Metodoloji

Sosyal İnşacı ve Eleştirel Epistemolojiye Dayalı Dil ve Söylem Çalışmaları

1950'lerdeki dilbilim araştırmaları ile ortaya çıkan dile dönüş hareketinde (turn to language) öznenin sadece *ne* (content) söylediğine değil, *nasıl* (form) söylediğine de odaklanmak gerektiği vurgulanmaya başlanmıştır (Pavon-Cuéllar ve Parker, 2014). Bu hareketin neticesinde konuşma (talk) iletişimi sağlayan bir *araç* olmaktan çıkarılıp, bireyin ortaya koyduğu bir eylem, yapılan/üretilen bir edim olarak görüldü (Georgaca, 2000; Harper, 1996). Böylece sosyal bilimler alanında pozitivistten farklı biçimde konumlanmış olan sosyal inşacı ve/ya eleştirel epistemolojiye dayalı birçok yöntembilim ortaya kondu (Lutz ve Knox, 2014). Söylem Analizi, dil üzerine odaklanan bu sosyal inşacı ve eleştirel bakış ile ortaya çıkmış yaklaşımların yöntemlerinden biridir (Balnaves ve Caputi, 2001; Burr, 1995).

En genel itibariyle 'söylem' dilin belli türdeki sosyal bağlar içinde örgütlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Parker, 2005b). Kişinin dünyaya ve kendine dair temsillerini barındıran, bireye özgü eylemlerini şekillendiren yapılanmadır (Frosh, 2014). Söylem analizi denildiğinde ise Harper'ın (1995) tanımlamasıyla 'şemsiye' bir terim düşünülmelidir; çünkü içerisinde farklı teorilerden yön bulan birçok analiz bulunmaktadır. Örneğin, Potter ve Wetherell (1987) söylemsel *araçlara* (rhetorical devices) ve konuşmadaki içeriğin (content) *benzerliklerine* odaklanmışken, Derrida (1978) ve Foucault (1976) daha çok toplumsal yapı içindeki baskın söylemin analizine makro düzeyde odaklanmıştır.

Lacanyen Söylem Analizi Yaklaşımı

Lacanyen Söylem Analizi Yaklaşımı, Ian Parker (1998) ve ekibinin klasik söylem bakışının sınırlı olduğu görüşüyle ortaya koydukları bir metodolojik zemindir. Buna göre, klasik söylem yaklaşımı bir metindeki benzerlik ve farklılıklara bakarak yalnızca *çeşitliliğe* odaklanmaktadır; ancak onlara göre söylem analizinin odağı '*karşıtlığa*' (contradiction) çekilmelidir. Bir diğer ifadeyle, belirli kelimelerin diğerleriyle ne derece benzediğine bakmak yerine; nasıl *farklılaştığına, anlamdan ayrı ve yanlış kurulduğu, bozulduğu yerlere* bakmak gerekmektedir; çünkü Özne'ler arası ilişkilenebilmeyi onların farklılaştığı noktalar belirlemektedir (Parker, 2005b, s. 89). Ayrıca söylem analizi yürütülürken metnin *işaretbilimine* (semiotic) ve dildeki *direnmelere ve tarihi ve kültürel bağlamına* bakılmalıdır; çünkü konuşma ediminde dilin kendini belirli güçlü kalıplara ne denli mesafede tuttuğu önemlidir (Negro, 2014; Parker, 2005b; 2015; Pavon-Cuéllar, 2014; Young, 2014).

Söylem analizinde Parker'ın Lacan'ın çalışmalarını işaret etmesi çok da tesadüfi değildir; çünkü Lacan'ın çalışmaları bizzat dilbilim, söylem ve eleştirel odaklıdır. Onun 'eleştirel konumu' Freud'a dönüş hareketi ifadesiyle başlattığı dönemin Anglo-Amerikan yapısına karşı olan çalışmalarıyla bizzat teorisinin kurulumundan gelmektedir (Fink, 1996; Lacan, 1998). Söylemsel konumunu ise Levi-Strauss, Saussure ve Jacobson'ın yapısalci ve dilbilim üzerine olan çalışmalarından almaktadır (Evans, 2006, s. 187; Homer, 2016, ss. 51-68; Lacan, 1977).

Parker (2005a) yukarıda belirtilen özellikleri dolayısıyla Lacan'ın çalışmalarının söylemsel, dil bilimsel ve yapı-çözümüne odaklı olduğunu göstermiş ve bir metnin analizinde Lacanyen teori ile çalışan birisinin bunu yedi temel özellik çerçevesinde ele alabileceği bir bağlam sunmuştur. Sibel Arkonaç (2017) ise Parker'ın makalesinin dilimize çevirisini yapmıştır. Bu yaklaşım bilhassa bir metodolojik zemin olarak değerlendirilmelidir (rölativizm ontolojisi, sosyal inşacı ve eleştirel psikoloji epistemolojisine dayanan, analizde kullanılacak tekniklerin zeminidir; tekniklerin kendisi değildir, bkz. Kuş, 2003; Parker, 2005b; 2015;

Young, 2014). Böylece, araştırmacılar kendi özgün sorularını, niteliksel çalışmaların duruşu içerisinde, bu yaklaşım temelinde kurabilirler. Bu çalışmada da Lacan'ın çalışmaları ile Parker'ın derlediği bu yedi temel öge göz önünde bulundurulmuştur (Ek-1).

Analizin Odağı

Bu çalışmada, Parker'ın (2005a) öne sürdüğü Lacanyen Söylem Analizinin kuramsal zemininden hareket edilmiş; analizin odağı çalışmanın araştırma sorusuna ve amacına bağlı olarak oluşturulmuştur. Buna göre, madde bağımlılığı ve yasa ilişkisini bir terapi süreci içerisinde incelemek ve bunu tarihi ve kültürel söylem ışığında analiz etmek amacıyla, bu çalışmada analizin odağı (a) Konuşulmayan/Yok Olan; (b) Temel Gösteren ve Tekrar Eden; (c) Başka ile İlişkilene; (d) Başka'nın Rolü; (e) Görüşmedeki Çatışma Noktaları olarak belirlenmiştir.

Veri

Söylem analizinde, doğal görüşmeler, röportajlar, edebi yazılar veya diyaloglar gibi konuşma içeren metinler (text) incelenilmektedir (Kuş, 2003; Parker, 2005b). Bu çalışmada veri, madde bağımlılığı bulunan bir kişi ile yürütülen bir terapi görüşmesinden belirlenmiş olan üç görüşmenin kayıtlarından elde edilmiştir. Görüşmenin belirlenmesinde herhangi bir seçim kriteri oluşturulmamış, ulaşılabilirlik ve gönüllülük esas alınmıştır. Yapılan görüşmelerden 1, 5, ve 7. görüşme analiz için seçilmiştir. 1. ve 7. görüşme ilişkin kurulma ve sonlanma aşamalarının önemli olması sebebiyle seçilirken, 5. görüşme terapistin bir formun imzalanması konusunda anlaşmazlık yaşanan bir görüşme olduğunu belirtmesi ile çalışmaya dahil edilmiştir. Hasta ve terapistle ilişkin kişisel bilgilerin tamamı değiştirilmiştir.

Belirlenen terapi görüşmesi, madde bağımlılığını önlemeye yönelik bir kurum ile üniversite arasında yapılan iş birliği neticesinde terapi hizmeti veren bir terapistin, madde bağımlılığı bulunan bir kişi ile yürüttüğü bir görüşmedir. Görüşmeyi yapan terapist, klinik psikoloji yüksek lisans eğitiminde, bağımlılık konusunda stajını yapmaktadır ve süreç boyunca süpervizyon almıştır. Görüşmeye katılan kişi, takma ismi ile Mehmet (M.) ise otuzlu yaşlarında, erkek, madde bağımlılığını önleme merkezine yasal zorunluluk süreciyle gelmiş bir öğrencidir. Terapist ile görüşmelerine kurumun yönlendirmesi ile başlamıştır. M ile düzenli bir aralık olmaksızın, toplamda yedi görüşme yapılmış, M sonraki görüşmelere gelmemiştir.

Refleksivite

Nitel yaklaşım araştırmacının konunun seçiminden sürecin sonuna kadar bizzat araştırmanın içinde olduğu görüşünü benimser ve bu konunun göz ardı edilmesinin mümkün olmadığını (objektivite), bilhassa incelenmesi gereğini vurgular (Kuş, 2003). Refleksivite olarak adlandırılan bu özellik ile nitel çalışmalarda araştırmacının konumlanışına yer verilir (Frank, 1997). Buna göre, aşağıda öncelikle araştırmanın birinci yürütücüsü olarak eğitimimi, araştırma ve terapi yönelimimi ve konuyu nasıl seçtiğimi belirtecek, ardından ikinci araştırmacı ve araştırma grubuna yer vereceğim.

İlk araştırmacı olarak ben, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Klinik Psikoloji Bütünleşik Doktora Programı eğitiminde klinik psikoloğum. Eğitimim boyunca süpervizyon altında terapi görüşmeleri yaptım ve süpervizyon verdim. Analitik oryantasyon ile başlamış olan ilk yönelimimin ardından, son 3.5 yılda Lacanyen Psikanalitik Yaklaşım üzerine odaklandım. Araştırma ve uygulamalarımında, Lacan'ın Özne'nin Başka ve dil üzerinden kurulduğu ve toplumsal söylemin bu kurulumu belirlediğine dair görüşleri etkili oldu. Bu bağlamda, konuşan Özne'nin söylemlerinin analizine odaklandım. Bu çalışma konusunu seçmemde ise, ilk olarak, tez çalışmamda obsesif yapıdaki kişilerin yasa ve düzene sıkı biçimde uymalarını fark etmem ile bunun tersi yapılanışlara dair sorularımın oluşması oldu. Bu süreçte Eskişehir'de, çalıştığım üniversite tarafından Valiliğin Bağımlılıkla Mücadele Çalışma Grubu Komisyonu'nda görevlendirildim. Buradaki toplantılarda madde bağımlılığı konusu, Özne'nin yasa ile çatışmada olduğu bir konum olarak dikkatimi çekti. Böylece, madde bağımlılığının yasa ile ilişkisini söylem analizi ile incelemek adına bu çalışmayı başlattım.

İkinci araştırmacı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde öğretim üyesi bir klinik psikolog ve Lacanyen Psikanalizi üzerine formasyonda bir analisttir. Kendisinin psikanaliz, Lacan ve psikoterapi üzerine verdiği çeşitli dersleri ve çalışmaları bulunmaktadır. Madde bağımlılığı konusunda Ankara ilinde yürütülen Bağımlılıkla Mücadele Çalışma Grubu Komisyonu'nda görev almış ve bunun neticesinde bağımlılığı önlemeye yönelik bir merkez ile üniversitenin işbirliğine yönelik çalışmalar başlatmıştır. Bu araştırmadan önce kendisiyle madde bağımlılığı ile ilgili teorik okumalar ve tartışmalar yürütülmüştür. Çalışma başladığıdaysa araştırma ve sonuçlar üzerine birlikte tartışılmıştır.

Araştırma boyunca, konunun belirlenmesi, terapi süreci, hasta ve analizler hakkında görüşmeyi yürüten terapist ile tartışılmış, sonuçlara yönelik geribildirim alınarak araştırmanın niteliği (trustworthiness) arttırılmıştır. Diğer yandan, sonuçlar nitel araştırma, Lacanyen Psikanaliz ve bağımlılık üzerine çalışan bir çalışma grubu üyelerine sunulmuş ve sonuçların tartışılması ile analizler zenginleştirilmiştir.

Analiz Süreci

Bu çalışma için, belirlenen üç görüşmenin toplamda 154.67 dakikalık kaydı dinlenerek deşifreleri (yazıya dökümleri) yapılmış, bu dökümler Jefferson'un (2004) kodlama sisteminden seçilen temel dokuz kodlama ile kodlanmıştır (Ek-2). Bu kodlamalarda temel olarak belirgin durma noktaları, yükselme-düşmeler ve dil sürçmeleri gibi kesilme anlarına önem verilmiştir. Yazıya dökülmüş ve kodlanmış olan metinler birçok kez okunmuş; Lacanyen Söylem Analizi ve Eleştirel Söylemsel Psikoloji yaklaşımları temel alınarak analizin odağı kapsamında analiz edilmiştir. Bu analizde ortaya çıkan madde bağımlılığı ve yasa ilişkisi ve Özne'nin konumlanışına dair sonuçlar aşağıda alıntılarla birlikte verilmiştir.

Analiz

1. Konuşulmayan/Yok Olan: *Terapi Ortamında "Güvenin Yokluğu"*

M bu terapi görüşmelerine yasal düzenlemeler sonucu zorunlu olarak geldiği madde bağımlılığını önleme merkezinde katılmıştır. Bu sürecin ilk görüşmesinden itibaren M bilgilerinin ailesine ve yasal mercilere gidebilme olasılığından şüphe duymuş, sıklıkla madde kullanımına dair bilgi vermemeye çalışmıştır. İlk görüşmeden itibaren süren bu konunun, son görüşmede arttığı ve son alıntıda görüleceği üzere M Bey'in son sözünün "*güvenmesem şimdi isterdim*" olması dikkat çekmiştir. Güvenin olup olmaması konusundaki bu değilleme ile sonuçlanan görüşmelerde *güvenin olmaması/yokluğu durumu* belirgin olmuştur.

Alıntı 1 (7.Görüşmeden):

16. Yani normalde (.) savcılık izni olmadan ses kaydı (.) hüküm (.) göstermiyordu ama. Yani en son Yargıtay bir karar verdi (.) delil olarak kabul edebiliriz diye. Gerçi ben de (.) suç pek anlatmadım herhalde de.

507. T: H11. Para geliyor dediğiniz neyden neyi yapmaktan bahsediyorsunuz?
(0.1)

M: Nasıl? Yani ş-şöyle bir şey, (.) niye ses kaydı alıyoruz ki? (.) Derim **yani şimdi.**

T: H11.

(0.4)

M: ° O zaman da böyle oluyor. °

T: H11. Ses kaydı alıyorsanız söylemi- söylememekle ilgili bir şey.

M: **Tabi. (.) Söylemem.**

1049. M: Haftaya olur hocam.(0.1)

T: İ tamam haftaya da, (.) o zaman sizi bekletmeyeyim haftaya vereyim (terapistten o da bir onam formu istiyor).

M: Tamam.

T: Öyle yapalım, tamam. Görüşmek üzere.

M: İyi günler hocam, kolay gelsin.

T: Hoşçakalın iyi günler.

M: **Güvenmesem şimdi isterdim, (.) yani güvencim var o yüzden.**

T: Anlıyorum

M: Kolay gelsin hocam iyi günler.

T: Size de, kolay gelsin.

2. Temel Gösteren ve Tekrar Eden: *Madde Kullanıp Kullanmadığı Belirsizliği*

M ilk görüşmeden itibaren, kurumda madde kullanmasının yasak olduğunu bilmesine rağmen, görüşmelerde belirli koşullarda madde kullanabileceğine dair ifadelerde bulunmuş, hatta kullanabileceği koşulları sıralamıştır:

Alıntı 2 (1.Görüşmeden)

160 M: **bir de ben vikipedide şey okumuştum (Ø) üç ayda bir ya da iki ayda bir içilirse krize girmezsin, yani yoksunluğa düşmezsin.**

775. T: Ne zamana denk geliyor onlar?

M: Belli olmuyor, **yani şartlar uyuşacak** ı mesela üzerinden- **gönül rahatlığıyla içebilmeliyim.** Yani gönül rahatlığıyla nasıl içerim. **Mesela bugün içtim, yarın içmek benim gönlümü rahatlatmaz.** Ama mesela (.) bugün içtim, iki ay sonra içtiğim zaman gönlüm rahat oluyor. Bir de, mesela (.) arabam olmalı, param olmalı, zamanım olmalı. Ondan sonra içtiğim zaman ailem bilmemeli.

Birkaç görüşme sonrasında ikişer ve üçer hafta aralıklarla görüşmeye gelmeyen M, öncelleri sıraladığı bu koşulları yaşadığını söylemiş; ancak madde kullanıp kullanmadığı bilgisinden belirgin biçimde söz etmemeye girişmiştir. Bu durumda, terapistin M'nin madde kullandığına dair şüphesinin arttığı ve bu durumu belirlemek için sıklıkla sorular sorduğu gözlenmiştir. Aşağıda buna bir örnek bulunmaktadır:

Alıntı 3 (7. Görüşmeden)

192. T: Açmak ister misiniz biraz daha, uyuyakaldım kısmını gelmediğinizde (geçen haftalarda

gelmemiştii).

M: Uyuyakaldım (.) yani aslında basit bir sebep. **Yani öyle farklı bir sebebi yok.** ↓

T: H11. (0.1) h11. (0.2) İki gün uyumamıştım ((h11 diyor)) (.) dediniz. (0.1)

M: Oyun oynadım.

M: H11.(0.1) Nasıl hissediyorsunuz sormamla ilgili?

M: Yani hani kibar olma çabası.

T: H11.

M: Yoksa, farklı bir çaba değil. ↓

T: H11.

(0.2)

M: **Şimdi (.) olmadı ama neyse.**

T: Nasıl olmadı? (0.2) Neyi olmadı?

M: Yani (.) kusura bakmayın ama öyle yani ((hafif gülüyor))

T: **Ney?**

M: Şimdi böyle söylediğim zaman hani (.) ne bileyim sizin düşünceleriniz de önemli oluyor benim için. (.) Ama (.) bir yandan da 11 terapide olduğumuz için **doğruları söylemem gerekiyor.**

T: H11.

M: **Aslında güzel yalan söyleyip kıvrıradabilirim ama yalan söylememe de gerek yok.**

Madde kullanıp kullanmadığının bilgisinin ortamda belirsiz veya yok olması aynı zamanda var olmasına işaret etmektedir. Sıklıkla bu durumun altını çizen M ile terapist arasında *madde kullanımına dair bir belirsizliğin* olduğu görülmektedir. Tüm görüşmeler boyunca bu belirsizlik, terapist ve M arasında konuşulmayan, ancak tekrarlı olarak var edilen bir işaretleyici olarak yer etmiştir.

3. Başka ile İlişilenme: Madde Kullanımına Dair Şüpheli ile İlişilenme, Şüpheli Oyunu

M diğer ilişkilerinde de sıklıkla madde kullanımına dair belirsizlik içeren biçimde bazı olaylardan söz etmektedir. Örneğin, babasının madde kullanıp kullanmadığına dair şüphesi arttığında tahlil vermeye gelen M, bu şüpheli durumlarda heyecanlı hissettiğini gülerek belirtmektedir. Madde kullanım belirsizliğinin diğerleri ile ilişilenmesinde yer tuttuğu görülen M'nin, Başka'nın arzusunun kendisinin madde kullanmaması üzerine olduğunu; devlet, aile veya terapistin kendisinin madde kullanmasını istemediklerini düşünmektedir. Başka'nın kullanmaması isteği üzerinden, onlara kullanmadığını göstermeye çalıştığını

örnekleyen M, tüm durumlarda ‘ne gerekiyorsa onu yapıyorum’ demektedir. Babası ile ilişkisinde M’nin madde kullanımını bir oyun haline getirdiği ‘yem’ mi atıyorlar ifadesinde temsiliyet bulmuştur. M’nin bu ifadelerine bazı örnekler aşağıdadır:

Alıntı 4 (1. Görüşmeden)

795. M:...Geldik, tahlil verdik, temiz çıktı (.). **Yani genelde, gerçekten bir şüphe duyarlarsa (.) geliyorum tahlil veriyorum. Valla heyecanlıydım acaba temiz çıkar mı çıkmaz mı diye. Giderken de mesela mutluydum**, hatta (.). ben dedim ki **şimdi sen bittin dedim. İşte ben ona kızacaktım** ama sonra dedim niye kızılıyorsun ki ↓ (.). **aslında iyi bir fırçalamam lazımdı ama** (.). Yüz yüze gelince öyle olmuyor. Baba olduğu için.↓ Gerçekten şüphe duyarlarsa işte tahlile geliyoruz. (.). **Ya aslında yem mi atıyorlar napıyorlar bilmiyorum.**

Alıntı 5 (7. Görüşmeden)

93. M: Ondan sonra sen ne iş yapıyorsun dedim. Narkotiktenim felan dedi. Ondan sonra (.). yarım saat önce birileri aradı. Ankara emniyetinden arıyoruz, takiptesin (.). bir daha içersen (.). seni alıcaz, haberin olsun felan dedi. Bunda iki ihtimal geliyor aklıma (.). m birincisi ya **biri beni şikâyet etti. Ya da (.) babam yaptırıyor olabilir...** Benim açımdan aslında (.). lehine bir durum. En azından daha tedbirli davranırım.

4. Başka'nın Rolü: Güç ve Otorite Konumunda Olduğu Varsayılanlar Olarak Devlet, Aile, Vücut, Vicdan

M kendisine ceza keseceği, olumsuz duygular hissettireceği ya da sonrasında kendisini uğraştıracağını düşündüğü Başka pozisyonundaki yasa koyucu kurumlara yönelik konuşmaktadır. Tekrarlı olarak bu kurumların kendisine uygulayabileceği olası potansiyel cezaları/sınırları/engellemeleri ortadan kaldırma girişimlerine yönelik açıklamaları buna işaret etmektedir. Örneğin M adalet üzerine bir bölüm okuyarak tüm yasaları öğrendiğini; devletin nerede, ne miktarda ve nasıl içtiğinde ceza keseceğini bildiğini ki genelde de hiç ceza alınmadığını belirtmektedir. Yakalandığında polislerin yalnızca kendisiyle öğüt verici biçimde konuştuğunu ve bu konuşmalarda sadece nasıl “*yrtabileceğini*” düşündüğünü belirtmektedir. Yine evde yasa koyucu olarak görünen babasının, kendisini duygusal ya da maddi olarak cezalandıracağını bildiğinden, ailenin de ne zaman ve ne durumda şüphe duyacağını ve onların içini nasıl rahatlatacağını *iyi öğrenmiş olduğunu dile getirmektedir*. Ayrıca vücut ve vicdanının sınırlarını da belirlemeye önem verdiğini söyleyen M, belirli bir

sınırı aşarak madde kullandığında, vücuduna zarar verdiğini ve böyle olunca da düşünme kapasitesini kaybetmesi nedeniyle özgürlüğünü yitirdiğini belirtmektedir. Bu nedenle M'nin *devlet, aile, vücut ve vicdam* otorite ve bilginin sahibi olarak varsaydığı düşünülmüştür. Aşağıda bu ifadelerine bazı örnekler bulunmaktadır:

Alıntı 6 (1. Görüşmeden)

491. M: Yani mesela şu anda içmememin sebebi de para değil hani, param olsa bile gidip içmiyorum.
 T: Hıhı. (.) Nedir şu an içmemenizin sebebi?
 M: Ya **yoksunluğu yaşamak istemiyorum**, sıkıntıları yaşamak istemiyorum.
Sıkıntıdan kaçmak istiyorum.

Alıntı 7 (5. Görüşmeden)

229. M: Ya, o konuşma (polislerle konuşma) sırasında mesela hani onların söylediği güzel ya da kötü şeyleri (.) sadece şu şekilde değerlendirdim, **acaba beni serbest bırakırlar mı bırakmazlar mı. Yani konuşurken başka hiçbir amacım yoktu.** Belki onların amacı farklıydı ama **benim amacım tamamıyla hani işlem yapmamalarına çalışmaktı.** Çünkü (.) işlem yapıldığı zaman da devlet (.) baya bir uğraştırıyor. ° Yani ° (.) yani uzun süreli bir (.) işlem oluyor. Hem de mahkemeye gitmek (.) ondan sonra denetim (.), tahliller, imzalar. Yani bunaltıcı bir süreç. Yani aslında bir faydası olduğunu düşünmüyorum onların konuşmasının. **Direkt serbest bıraksalar daha güzel olur ((burada hafif gülüyor))**
299. M: Hani, direkt↓ **hem usulü biliyorum hem kanunu biliyorum. Bir de hoşuma gidiyor hani** (.) bunu yaparsam ne ceza alırım ya da **yırtmak için nasıl (0.1) yollar izlemeliyim.** Ya da (.) işlediğim suçu (.) nasıl hafifletebilirim yani cezasız mı?
306. M: Hıhı. Zaten eğer mezun olursam avukatlık düşünüyorum. Uyuşturucu davalarına bakarım diye düşünüyorum. Mesela (0.4) yani (0.1) **para da kazanırım (.) içerim de.. Ondan sonra kimse de karışmaz** ↓ ((cümle bütününde ses düzeyi normalden düşük)). **Ama içmeyi abartmamam lazım.** (.) Abartırsam kendim düşerim.
738. M: Genelde güzel yalan söylediğimi düşünüyorum. Mesela yalanlarım yakalandığında da. İki gerçeği söylerken de başka bir yalan uydurabiliyorum. Yani o da yakalanırsa başka bir yalana artık karşımdaki bütün yalanlarımı anlıyorsa eğer (.) kesin eminse artık yalan söylememden bıkeyor ve sormayı bırakıyor.

Tüm bu söylemlerinde otorite ve gücün sahibi olduğunu varsaydığı devlet, aile, vicdan ve vücudunun sınırlarını tanımlayarak onları belirleme ve yönetme girişimleri, M'nin perversiyon yapılanmasında olduğunu akla getirmektedir (bkz. Gökdemir-Bulut, 2017; Fink, 1996). Bilen özneye ilişkin varsayımından hareketle terapistle konuşurken ise, Başka'nın arzu ve taleplerini ve buna bağlı sınır ve cezalarını iyi bildiğini, bunlardan kurtulmanın yollarını çoktan bulduğunu belirtmektedir. M her türlü yasa koyucunun sınırlarını öğrenme girişiminde *bulanabileceğine* vurgu yapmaktadır. Başka'nın arzu ve cezasına dair "bilgisine" yaptığı bu vurgu M'nin bilen Özne'yle ilişkilenebilmesindeki perversif konumu olarak tekrar etmektedir.

Bu ilişkilenebilme içerisinde terapistin ise, devletin zorunlu kıldığı kurumun bir çalışanı pozisyonunu kabul etmemeye çalıştığı, onun kendisine güven duyabileceği, bilgilerinin paylaşılmayacağı ve burada rahat konuşabileceğine yönelik mesajlar vermeye çalıştığı görülmektedir.

5. Görüşmedeki Çatışma Noktaları: Terapist Değişikliğine İkna Edilme ve Bilgi Gizliliği Konusu

M bu görüşmelerden önce, kurumdaki personel ile takip şeklinde görüşmelere katılıyordu. Kurumla üniversite kliniği arasında yapılan iş birliği sonucunda kendisine uzman terapistlerden terapi alabileceği duyurusu yapılmış ve bu görüşmeye yönlendirilmişti. M bu görüşmeye katılmayı onaylamış; ancak ilk görüşmede terapistle kararsız olduğunu söylemiş, kendisi ile devam etmesi için diğer terapistten farkını açıklamasını ısrarlı biçimde istemiştir. Görüşmeden sorusuna "henüz cevap alamadığımı" belirterek ayrılmış olsa da sonraki görüşmelere gelmiştir. Ancak terapist ve M arasında bu terapilerin amacı ve içeriğinin kendisine anlatılması konusu anlaşmazlık noktası olarak sıklıkla belirmiş görünmektedir. *Uzman* olarak yönlendirilen terapistle konuşurken *hasta* konumunda bulunan M'nin, kendi başarılarından söz ettiği, terapist ile benzerlikler kurmaya çalıştığı belirgindir. Aşağıda konu ile ilgili alıntılar verilmiştir:

Alıntı 8 (1. Görüşmeden)

156. M: ... Üniversitesi'ndeyim **ben de**. Şey, kampüsünde. ...(terapistin üniversitesi)'yle sınırlar **biz de**. (...) ... fakültesinde son senem (.)

918. T: Tamam bugün burada duralım. İı

M: **Ben soruma cevap alamadım.**

T: Evet sorunuza yanıt almak nasıl bir şey, bu süreçte o da çalışacağımız bir şey?

M:Şu anda mesela karşılaştıramadım. Yani **hak verirsiniz ki (.) karşılaştırmam için (.) sizin konuşmanız gerekiyor.**

T: Hıı.

M: Konuşur musunuz rica etsem?

T: Himm. Nasıl bir şey bekliyorsunuz mesela?

M: **İşte anlatın yani, ne yapıcaz ne edicez, nasıl bir yol (.) izlicez.**

Hocadan (kurumdaki terapist) farkınız (.) ne olacak?

Değerlendirme

Yukarıda Lacanyen Söylem Analizine bir örnek olarak M ile yürütülen terapi sürecinde madde bağımlılığının yasa ile ilişkisi incelenmiştir. Bu incelemenin sonucuna göre, ilk olarak, terapi sürecinin yasal bir zorunluluk zemininde kurulmuş olmasının sürecin kurulması ve ilerletilmesinde olumsuz bir etkisinin olduğu görülmüştür. M bu zorunlu ortam ve terapistin kurumsal pozisyonu içerisinde, sıklıkla anlattıklarının yasal mercilerle ve ailesiyle paylaşılıp paylaşılmayacağına dair tedirginlik hissetmiştir ve görüşmelerde M'nin birçok noktayı kapattığı görülmüştür. Yalnızca yasal olarak nasıl 'yırtabileceğini' düşündüğünü belirten M, güç pozisyonundan gelen bu terapi çerçevesiyle de benzer biçimde ilişkilmiştir. *Bu durum güvenin yok olduğu ve terapiye yönelik talebin olmadığı koşullarda yürütülmek istenen terapilerin güç ve otoriteye ilişkin pozisyonlanışının önemli ölçüde etkilendiğine işaret etmiştir.* Başvuran kişide temel bir talebin ve güvenin olmasının terapinin temel özelliklerinden olduğu görülmüştür. Kimi örneklerde, zorunlu olarak gelen kişilerin sadece katılım için imza atıp gitmek istediği ya da orada bulunsa da yüzeyde kalıp konuları kendine değdirmeye çalıştığı bilinmektedir; çünkü bu kişilerde gerçek bir talep oluşmamıştır. Böyle bir kurum zorunluluğunda çalışacak bir terapist ilk olarak kişide talep yaratmak üzerine çalışmalıdır. Zorunlu olarak gelenlerin terapiye yatırımlarının düşme olasılığı artacak olsa da terapistin hastanın oraya zorunlu olarak geliyor oluşunu tanıması ve kişinin bu durumda bu olanağı değerlendirilebileceğini içeren bir başlangıç yapması talep oluşumunu sağlayabilir.

İkinci olarak, M sigaradan başlayarak ilerleyen çok çeşitli madde kullanımlarının olduğunu anlatmış, ancak sonrasında maddenin ne olduğu ve türü üzerinden konuşmamıştır. Yapılan çalışmalarda da belirtildiği gibi (Loose, 2011; Malone ve Baldwin, 2011), nesnenin ne olduğunun yerine, Başka ile ilişkilerdeki yerinin önemli olduğu, M'nin sıklıkla maddenin ilişkilerindeki yerini konuşması üzerinden görülmüştür. M'nin diğerleriyle madde kullanıp kullanmadığına dair şüphe üzerinden ilişkilendiği görülmektedir. M'nin bu madde kullanım belirsizliği ile bir zevk (jouissance) aldığı yem atılma, tahlile götürülme, takip edilme örneklerindeki oyunlar üzerinden belirginleşmiştir. Bu nedenle M'nin madde kullanımına ilişkin oluşturduğu *şüphenin* arzu nesnesi rolünü aldığı söylenebilir. Terapistin de sıklıkla M ile madde kullanımı belirsizliği üzerinden ilişkilendirilmiş olması söz konusu durumun

tekrarlanması niteliğindedir. Bu durumda M ile madde kullanımı şüphesi üzerinden ilişkilenelemeye çalışmak önemli olacaktır. Diğer bir ifadeyle, tüm ilişkilerinde ortaya çıkan bu konumlanmanın kesilmesi için madde şüphesi ile ilişkilenemenin terapi ilişkisinde durdurulması önemlidir. Terapistin bu şüphesi arttırdığında, madde kullanıp kullanmadığına dair sorular sorarak oyuna dahil olmak yerine, kurumun kuralını getirerek (madde kullanımı olmadan görüşmelerin devam edebileceği ya da olduğunda edemeyeceği), görüşmeyi o gün için bitirmesi, yasadan konuşması önemli olacaktır.

Diğer bir nokta, M'nin yasal düzenlemeler ve ceza kapsamında alınan bu terapi yükümlülüğü içerisinde devlet, aile, vicdan ve vücudu bilgi ve gücün sahibi olduğu pozisyonlar olarak varsayması konusudur. Bu yapılanışı aracılığıyla M, tüm bu güç ve bilgi sahibi olan konumların bütün sınırlarını çok iyi derecede öğrendiğini ve böylece bu kural ve sınırları aşabileceği *kendine özgü sınırlar* belirlediğini göstermektedir. M bu söylemleri ile yasaya çağrı yapmaktadır, çünkü en nihayetinde yasadan (onun koyulma ve işletilme süreçlerinden) şüphe duyduğu düşünülebilir. Yalnızca sisteme uyuyor ve tüm yasa koyucuların kurallarını cezayı engellemek adına benimsiyor gibi görünmektedir. M, madde ile ilişkileneğinde *Başka'yı reddetmekte, kendi ifadesiyle onları aşarak 'tatil modu'nda, zevkin içinde bulunmaktadır*. Yapılan çalışmalarda da bağımlılıkta Özne'nin en nihayetinde kendisinin saf efendisi kendisi olarak zevki edinmek için *Başka'nın aracılığından geçme zorunluluğunu ortadan kaldırma girişiminde* olduğu belirtilmektedir (Meyer, 2011). Charles Melman'ın (1999) bir ifadesine göre, bağımlılıkta obje a (arzu nesnesi) artık Başka'da aranmamakta, bunun yerine bir ilaçta/nesnede bulunmuş gibi satın alınmaktadır (akt. Malone ve Baldwin, 2011). Bu girişimin nedeni Başka'nın talebinin Özne'nin sosyal bağlantısını kısıtlanmasıdır çünkü kişinin Başka'ya sunacağı her talep Başka tarafından reddedilme ya da kötüye kullanılma olasılıklarını barındırmaktadır. Bu olumsuz olasılık içinde Özne, bağımlılık aracılığıyla Başka'yı bütünüyle reddederek artık Başka'ya ihtiyaç duymaz hale gelmektedir (Meyer, 2011). Böylece Özne bir nesneyi güvence altına almakta ve ideal doz ile öngörülebilir bir zevk üretmektedir. Bu nedenle Freud'a göre bağımlılık fallusla ilişkiyi sürdürme yoluyla, Lacan'a göre bağımlılık fallus aracılığıyla değil, fallusla ilişkiyi *keserek* zevk elde etme yoludur (akt. Svolos, 2011).

Temelde maddenin mutluluk verdiği ve bu nedenle onu engellemesi gerekmediğini düşündüğü görülen M'nin kesintisiz bir zevk içinde olma talebi olduğu görülmektedir. Bağımlılık sıklıkla Özne'nin doyumsuz zevk alımı, zevki durdurmama isteği biçiminde yorumlanmaktadır. Santos ve Leao (2012) da madde bağımlılığı ile kapitalist söylemi ilişkilendirmiştir; ancak bu ilişki çelişkili olma aracılığıyla. Kapitalist söylemde, Özne'nin artı-zevke arabuluculuk olmaksızın anında *zevk fazlasına* (artı-jouissance) erişebilmesinin

mümkün olduğu inancı doğrulanmaktadır (Evaraert, 2017). Kapitalist söylem içine dalmış olan Özne, bu nesnelere söylemin temsilcisi olduğu yanılgısına kapılmakta ve zevk fazlasının olasılıklı olduğuna inanmaktadır (Canabarro ve D'Agord, 2012). Bağımlı, mutlak zevke ulaşmak için *kapitalizm tarafından üretilen ve keşfedilen nesnelere* kullanmakta ve böylece orada yatan *imkânsızlığı* (tatminin/tamlığın imkânsızlığını) ortaya çıkarmaktadır (Bryant, 2013). Bu nedenle Santos ve Leao (2012) ile Van Den Hoven, (2002) en temelde *bağımlılığın sosyal bağlardaki başarısızlığı suçlama girişimi* olduğunu ifade etmektedir. Rik Loose (2011) da “Artan biçimde tatmin olmuş hissetmek zorunda olduğumuz zevk ve tüketim toplumu tarafından yönetiliyor, öyle ki, çok *iyi hissetmemek* giderek katlanılmaz hale geliyor” diyerek toplumun iyi hissetme zorunluluğuna vurgu yapmaktadır.

Yapısal bağlamda değerlendirildiğinde, bağımlılık nevroz ve perversiyonda fazla zevkin sağlanması meselesi olarak gerçeklik ya da dilin zevk üzerine koyduğu “sınırları askıya alma girişimi” iken, psikozda bağımlılık dayanılmaz olan zevkin (bütünlüğün) yönetimi ile ilgilidir. Yani bağımlılık psikozda dilin düzgün bir şekilde işlev görememesi nedeniyle dilin yerine geçmekte, düzenleyici olmaktadır (Loose, 2011). Tüm bu incelemeler sonucunda, M'nin perversiyon yapılanması ile sınırları askıya alma girişiminde olduğu düşünülmüştür.

Son Söz

En nihayetinde M, Başka ve yasa koyucuların sınırlarını iyi biçimde tanımlayarak olası cezaları engelleme girişimlerinde bulunmakta; Başka'yı suçlayan bir söylemde Başka'yı tanımamakta ve eksikliği reddederek zevke direk ulaşımı sağlama çabasıyla konuşmaktadır. Toplumsal söylem içinde ise zevke ulaşım çağrılarının arttığı, yasal düzenleme ve sistemlerin ise bu artışı besler bir pozisyonda kapitalist söylemin etkisinde şekillendiği görülmektedir.

Pozitif yaklaşımdan öte taşan psikanaliz çalışmaları ile dilin önemi ortaya çıkmaktadır. Lacanyen Söylem Analizi, konuşma ve söylemin çalışma nesnesi olarak alındığı psikanalitik çalışmalar için önemli bir kuramsal zemin oluşturmaktadır. Bu analizde odak noktası özellikle anlamın yorumlanmasını ve araştırmacının bilgiye ulaşmasını hedefleyen bir yaklaşımdan öteye geçerek; metnin karşıtlığına, farklılığına, anlamın düştüğü ve bozulduğu yerin açılmasına dayanmaktadır. Sosyal Psikoloji çalışmalarıyla ortaya konmuş bu görece yeni yaklaşım, yapısı itibarıyla karşılıklı konuşmanın olduğu klinik alan içinde de çalışılmak için uygun görünmektedir. İlerde, çalışmacı ve/ya klinisyenler kendi öznellikleri içinde, dil, Özne ve Başka ilişkisinde, söylem üzerinden sorularını bu kuramsal zemin içinde ele alabilirler.

Kaynakça

- Arkonaç, S. (2017). Psikolojide Lacancı söylem analizi: Yedi teorik öge. Erişim adresi: <http://sibelarkonac.blogspot.com.tr/2017/03/psikolojide-lacanc-soylem-analizi-yedi.html>
- Balnaves, M. ve Caputi, P. (2001). *Introduction to quantitative research methods: An investigative approach*. London: Sage Publications.
- Baltacı, S. (2018, Nisan). Altın Vuruş: Bağımlılığın Söylemi. *Lacanyen Psikanaliz Sempozyumu, 2018 Bahar*, Ankara.
- Bryant, L. R. (2013, Şubat 11). The discourse of the capitalist and the new symptom. *Larval Subjects*. Erişim adresi: <https://larvalsubjects.wordpress.com/2013/02/11/the-discourse-of-the-capitalist-and-the-new-symptom/>
- Burr, V. (1995). *An introduction to social constructionism*. London: Routledge Press.
- Canabarro, R. C. S. ve D'Agord, M. R. L. (2012). Drug addiction and social discourses. *Revista Latinoamericana de Psicopatologia Fundamental*, 15(3), 482-496. Erişim adresi: <https://dx.doi.org/10.1590/S1415-47142012000300003>
- Derrida, J. (1978). *Writing and difference*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Doğan, B. (2012). Kültür kavramı, tarihsel süreçte kavramın gelişimi ve içeriği. *Örgüt kültürü içinde* (ss. 9-38). İstanbul: Beta Basım.
- Evans, D. (2006). *An introductory dictionary of Lacanian psychoanalysis*. London: Routledge.
- Evaraert, V. (2017, Mayıs 16). *Addiction*. Erişim adresi: <https://www.pipol8.eu/2017/05/16/addiction/?lang=en>
- Fink, B. (1996). *The Lacanian subject: Between language and jouissance*. Princeton, New Jersey.
- Foucault, M. (1976). *Discipline and punish: The birth of the prison*. London: Allen Lane.
- Frank, G. (1997). Is there life after categories? Reflexivity in qualitative research. *The Occupational Therapy Journal of Research*, 17(2), 84-97.
- Frosh, S. (2014). Disintegrating narrative research with Lacan. I. Parker ve D. Pavon-Cuéllar (Ed.). *Lacan, discourse, event: New psychoanalytic approaches to textual interminacy* içinde. London: Routledge.
- Georgaca, E. (2000). Reality and discourse: A critical analysis of the category of 'delusions'. *British Journal of Medical Psychology*, 73, 227-242.
- Georgaca, E. ve Avdi, E. (2009). Evaluating the talking cure: The contribution of narrative, discourse and conversation analysis to psychotherapy assessment. *Qualitative Research in Psychology*, 6, 233-247. doi: 10.1080/14780880802146896

- Gökdemir-Bulut, B. (2017). Lacanyen bakış açısından pervert yapı kavramı ve terapötik öneriler. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 4(1), 26-38. doi: 10.31682/ayna.470731
- Homer, S. (2016). *Jacques Lacan* (2. Baskı, A. Aydın, Çev.). Ankara: Phoenix yayınları (2005).
- Jefferson, G. (2004). Glossary of transcript symbols with an introduction. G. H. Lerner (Ed). *Conversation analysis: Studies from the first generation* içinde (ss: 13-31). Amsterdam: John Benjamins.
- Kuş, E. (2003). *Nicel-nitel araştırma teknikleri: Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nicel mi nitel mi?* Ankara, Anı yayınları.
- Lacan, J. (1977). *Ecrits: A selection*. London: Tavistock.
- Lacan, J. (1998). *The seminar of Jacques Lacan, Book XI: The four fundamental concepts of psychoanalysis* (Çev. J.-A. Miller, Ed. ve A. Sheridan). New York, NY: W.W. Norton.
- Loose, R. (2011). Modern symptoms and their effects as forms of administration: A challenge to the concept of dual diagnosis and to treatment. Y. G. Baldwin, K. Malone ve T. Svolos (Ed.), *Lacan and addiction* içinde (ss. 1-38). London: Karnac Books.
- Lutz, W. ve Knox, S. (2014). Quantitative and qualitative methods for psychotherapy research: Introduction. W. Lutz ve S. Knox (Ed.), *Quantitative and Qualitative methods in psychotherapy research* içinde (ss. 1- 6). Sussex: Routledge.
- Malone, K. ve Baldwin, Y. G. (2011). Viewing addictions through Lacanian lenses. Y. G. Baldwin, K. Malone ve T. Svolos (Ed.), *Lacan and addiction* içinde. London: Karnac Books.
- Naparstek, F. (2011). New uses of drugs. Y. G. Baldwin, K. Malone ve T. Svolos (Ed.), *Lacan and addiction* içinde, (ss. 39-58). London: Karnac Books.
- Negro (2014). From the superego to the act: Analysis of the modalities of the subjective position in discourse. I. Parker ve D. Pavon-Cuéllar (Ed.), *Lacan, discourse, event: New psychoanalytic approaches to textual interminacy* içinde. London: Routledge.
- Parker, I. (1998). *Social constructionism, discourse and realism*. London: Sage.
- Parker, I. (2005a). Lacanian discourse analysis in psychology: Seven theoretical elements. *Theory & Psychology*, 15(2), 163-182. doi: 10.1177/0959354305051361
- Parker, I. (2005b). Discourse. *Qualitative psychology: Introducing radical research* içinde. England: Open University Press.
- Parker, I. (2015). *Psychology after discourse: Concepts, methods, critique*. London: Routledge.
- Pavon-Cuéllar, D. (2014). From the word to event: Limit, possibilities and challenges of Lacanian Discourse Analysis. I. Parker ve D. Pavon-Cuéllar (Ed.), *Lacan, Discourse, Event: New Psychoanalytic Approaches to Textual Interminacy* içinde. London: Routledge.

- Pavon-Cu  llar, D. ve Parker, I. (2014). Introduction. I. Parker ve D. Pavon-Cu  llar (Ed.), *Lacan, discourse, event: New psychoanalytic approaches to textual interminacy* içinde. London: Routledge.
- Svolos, T. (2011). Introducing the “New Symptoms”. Y. G. Baldwin, K. Malone ve T. Svolos (Ed.), *Lacan and addiction* içinde (ss. 75-88). London: Karnac Books.
- Van Den Hoven, G. (2002). Toxicomania in context. *Psychoanalytical Notebooks*, 9. Erişim adresi: http://londonociety-nls.org.uk/Publications/009/van-den-Hoven-Gabriela_Toxicomania-in-Context.pdf
- World Health Organization (2018, Nisan 21). Management of substance abuse: Facts and figures. Erişim adresi: http://www.who.int/substance_abuse/facts/en/
- Young, L. S. (2014). Becoming Other to oneself: Misreading the researcher through Lacanian Discourse Analysis. I. Parker ve D. Pavon-Cu  llar (Ed.), *Lacan, discourse, event: New psychoanalytic approaches to textual interminacy* içinde. London: Routledge.

EK-1:

Parker'ın Lacanyen Söylem Analizinde Yedi Temel Teorik Öge Çalışmasından Belirlenen Genel Özellikler

Metnin Biçimsel Özellikleri (Formal Qualities of Text)

- Lacanyen söylem analizi içerikten (*content*) daha çok biçime (*form*) odaklanır. İçerik önemli olmakla birlikte, biçimin içinde değerlendirildiğinden, diğer analizlere göre biçime daha fazla önem verir. Çünkü bu analizde amaç konuşmanın arkasında yatan bilinçdışı anlamı ortaya çıkarmak değildir. Gösterenlerin/metindeki işaretleyicilerin (*signifiers*) işaret ettiği anlamı yorumlama amacından kaçınır (Lacan klasik psikanalizin bu biçimde yapılanmasını eleştirmektedir).
- *Analiz nesnesi, metindeki işaretleyicilerin düzenidir.* Bu analiz tekrar eden biçimlerin (belirli temaların, işaretlerin, sözcüklerin vb.) metin içinde organize olma biçimi ile tekrarların birbirlerinden farklılaşmalarını veya belirli bir dengede (*tension*) tutulmalarını inceler ve mutlak farka ulaşmayı amaçlar (*absolute difference*).
- *Metnin kuruluşuna, organize olma biçimine odaklanır. Metnin bozularak ve dağıtılarak açılmasını amaçlar, özellikle işlevin belirsizliğine, anlamsızlığa (*nonsencial*) ve söylenmeyen gösterene bakar:* yokluğun/yok olanın işlevi nedir? Bu gösterenlerin konuşmadaki düzeni nedir? Açıklamalardaki değişkenlik ve fark nedir? Bu durumu yaparken meseleyi herhangi bir şekilde karakterlerin biyografilerine indirgeme girişiminden kaçınır, daha çok anlamlı olmayan işaretleyiciler arar ve bu anlamsız ögelerin metnin düzeninde oynadığı rolleri belirlemeye çalışır.

Temsilin Sabitlemesi (Anchoring the Representation)

- *Kişinin ve dolayısıyla metnin etrafında dönüp durduğu 'sabit noktalar' (fixed points), Lacan'ın 'dokuma noktaları' ya da 'kapitone noktası' dediği, anlamın dile tutturulduğu yerlerdir.* Bu noktalarda temel gösterenler (*master signifiers*) bir konuşmadaki temsilin çapaları olarak değişime maruz kalmayan, işler böyle yürür gibi bir ısrarın faaliyeti olarak yer edinir. Bu noktalar konuşmanın etrafında döndüğü yerlerdir, söylemin ya da yaşamın düzenlendiği düğüm noktalarıdır. Bu düğüm noktaları analist tarafından gizil içerik gibi ortaya çıkarılabilir olarak görülmemelidir, bunlar analist tarafından *oluşturulmuştur*. Bu noktalama yerleri *ikili için* küçük bir sembolik düzeni bir arada tutar. Canlı bir konuşmadan metnin analizine bakacak olursak, görüşmenin ve alıntıların nasıl seçileceği, analitik noktalar oluşturmak için nasıl temsil edileceği de her zaman bir karara bağlı olduğundan araştırmacı tarafından da bu noktalar sonradan konmaktadır.
- Lacanyen analistlere göre, metne hâkim durumda olan bu *temel gösterenler geçmişe dönük olarak (retroaktif)/olaydan sonra (after the event) anlam kazanırlar.* Lacan bir cümlemin noktalama işaretlemesinin cümlemin kast ettiği şeyden ne anlaşılacağını geriye dönük şekilde belirlediğini söyler. Dolayısıyla görünürdeki sebep ve sonucun mantığı tersine çevrilmiştir. Bu belirli gösterenlerin ya da temsiliyetlerin tekrarı da bu sürecin geriye dönük olarak (*retroactive determination*) bir işlev edindiğine işaret eder. Lacan'ın 'logical time' dediği mantıki zaman kavramı bu konu üzerinedir. Önceki durum/konuşma, geriye dönük olarak yeniden inşa edilir. Bir konuşmada konulan nokta, kendinden önceki cümleyi belirler. *O halde söylem analizinde de cümlelerin sonu görevindeki demirleme noktaları aranacaktır ki bu noktalar kendinden sonraki özgün başlangıç noktasını belirleyecektir*
- Gösterenin metne hâkim olduğu pozisyonlar olarak *efendi pozisyonu* (*position of mastery*) bulunur. Konuşan iki Özne arasında tanınma savaşı, temel gösterenin pozisyonunu elde etme savaşıdır. Özneler bu konumlanmaya göre konuşmaktadır.

Faillik ve Belirlenim (Agency and Determination)

- *Bir metinde bilinçdışının ne olduğunun analizi, bir şeyin söylendiği herhangi bir anda başka bir şeyin söylenemeyeceğini varsayan boşluk ve deliklerin analizidir.* Lacanyen

söylem analizinde bilinçdışı, metinde yokluk (absence) işlevini gören şeydir ve bu analizi var olanı tarif etmeyi amaçlayan konuşma analizinden farklı kılan da budur: Var olandan öte, eksikliğin, yokluğun, deliklerin analizi. Kaybolan şey (bastırılmış materyal) metne karşı bilinçsizdir ancak metni biçimlendirmek için çalışmaktadır.

- *Arzu nesnesi (object petit a)*: Konuşmacının etrafında dönüp durduğu, 'sebebe' olarak düşündüğümüz, tanımlanamaz ve büyüleyici bir şeyin rolüdür. Nesne ampirik olarak gerçek değildir ama analitik içerik için yerçekiminin eş anlamlısıdır. Metnin oluşmasının, kişinin konuşmasının nedenidir, kişinin eksikliğidir. Kişinin eksikliği ise Başka'nın söylemi üzerinden kurulur.

Bilginin Rolü (The Role of Knowledge)

- *Metinde konuşmacının bilginin sahibi olduğunu farz ettiği yer (subject supposed to know) kişi için otoriterinin ve gücün konumlandığı yeri göstermektedir.* "Başka bir varlık değil, Özne'nin söylemini geçerli kılma ve Özne'nin kendi öznel konumunu *garantileme işlevidir.* Özne bilginin Başka'da olduğunu varsayar (subject supposed to know) ve bu varsayımına göre konuşmada bir konum/pozisyon alır. Analiz içinde de metinde bilginin farz edildiği noktaların izini sürerek otorite ve iktidarın farz edildiği yerler işaretlenir.
- *Başka'nın isteği ve konuşmadaki işlevi hemen her zaman belirsiz/örtüktür ve Özne sorar:* Başka benden ne istiyor? Özne'nin Başka'nın arzusunun ne olduğuna dair *verdiği cevap* ve bu cevapla öznel ilişkilendirme biçimi, Özne'nin kendine özgü klinik yapısını oluşturur. Bu bağlamda Özne dil ile ilişkisi içinde farklı *klinik yapılanmalar* oluşturur: Örneğin obsesif yapılanma bağımsızlığın erkeksi reddini ortaya koyarken, histeride Başka'ya yönelik suçlama bulunur. Psikozda Başka'nın manipülatif olduğuna yönelik paranoyak hisler bulunurken, perversiyonda Başka'nın zevkinin nesnesi olmaya yönelik girişimler bulunur.

Dildeki Konumlar (Positions in Language)

- Lacan meta bir dilin konuşulamayacağını (no metalanguage can be spoken), dilin sınırları dışında, ondan bağımsız ve onun üzerine çıkabilecek başka bir dil olamayacağını söyler. *Kişinin bütün sırları, söylenmemişleri ve bastırılmışları metnin içindedir.*
- *Durumun öznesi olmaya karşın sözcenin öznesi olmak,* Öznenin gerçekliğine karşın analistin özne için gerçekliğidir. Kişi için konuşmasında temel gösteren olarak beliren öğenin tarihsel bir başlangıcı ve nedeni vardır, ancak bu durumsallık sorunun çözümüne yardımcı olmamaktadır. Öte yandan sözcenin Öznesi olan birey, konuşmasına hâkim olan temel gösterenlerle, konuşmanın akışını bozan, boşluklar ve açmazlar yaratan gösterenlerin oluşturduğu, gerçekliği söylemdeki çatışmalarla beliren bir öznedir.
- *Analiz, gerçeğin görünmesini açmaya çalışır, ancak bu gerçek sabit bir tanım içermez, Özne'nin gerçeğidir (subject's truth).* Gerçek (real) söylemin dışındaki bir alemde belirlenebilir değildir; ancak temsilin kırıldığı bir notada, bir travma veya şok anında bundan sonra konuşabilsin diye üzeri hızla kapatılarak işleyen bir şeydir.
- Her iletişim dinleyiciye yöneltmiş ve tanınma ihtiyacı içerisinde olunan bir iletişimdir Bu analizde *mesajın ters olarak geri dönüşüne* odaklanılır. Örneğin, suçlu olduğunu söyleyen öznenin ötekenden talebi masum olduğu mesajıdır. Ya da yalan söylediğini söyleyen kişi "doğru söylüyorsun" cevabını talep eder.

Bakış Açısının Açmazları (Deadlocks of Perspective)

- *Lacan'a göre anlaşma yoktur (no agreement).* Analist ve analizan arasındaki bir yorum üzerine anlaşmak imgesel düzenin işlediğini gösterir. Bu analizde amaç kişi ile analistin anlaşığı noktaları değil, aksine anlaşamadığı, çatıştığı noktaları analiz etmektedir. Çünkü Lacan'a göre iki karakter arasındaki ilişkiyi anlaşmazlık noktası şekillendirmektedir.
- *Cinsel farklılıklar, biyolojik farktan öte olarak, erkek ve kadınların kültürel olarak kurulmuş konumlanmalarına işaret eder.* Erkeksi (maskülen) ve kadınsı (feminen) konumları analiz etmeye odaklanır.

Metinsel Malzemenin Yorumlanması (Interpretation of Text)

- Söylem analizi, özellikle bir fenomenin *yorumlandığı* fenomenoloji analizi değildir.

- Söylem analizinde amaç, metni dağıtıp bozarak daha derinlemesine açmak ve böylece *işlevini belirleştirmektedir*. Burada analist söylemsel işlevi yorumlamaktan kaçınarak açılmasına aracılık eder. Elbette bunu yaparken analistin de refleksif konumu işin içine dahil olacaktır, bu nedenle bu konunun da analiz edilmesi önemlidir. Ancak bu refleksif konum ne basitçe araştırmacının çalıştığı materyale yatırımdır, ne de bu araştırma sorusuna onu götüren bir seyahattir. Bunlar yerine, refleksivite araştırmacının politik, teorik ve kurumsal pozisyonlarındaki görüşlerine göre materyalle ilişkili haritasıdır. Efendi söyleminden konuşan analist, eksik olmayan bir görüntüsünün ardında sahipmiş gibi görüldüğü bilgiden eksik olan bir öznedir. Üniversite söyleminde bir analist, bilginin sahibi konumuna yerleşir ve kişi için bildiği farz edilen özne olma durumunu pekiştirir, kişinin bilgiye sahip olmama durumunu pekiştirmesiyle histerik söylemi tetikler. Analistin diskurunda bir analistin amacı analizi belirsiz durumda bıraktığı arzuyla analizde tutarak aktarımın yolunu açmak ve analizini sürdürmesini yürütmektir.

EK-2:

Jefferson Kodlama Sisteminden Seçilmiş Olan Kodlama Sembolleri

(())	araştırmacı notları.
(.)	anlık durma
(0.0)	durma süresi
(Ø)	Konuşmanın olmayışı, sessizlik.
-	Kesilme
↑↓	ses yüksekliğinde artma-düşme
KELİME	daha yüksek sesle söylenen
°kelime°	daha alçak sesle söylenen
(h)	gülme, ağlama, aşırı nefes alma gibi vurgular

Lacanian Discourse Analysis Perspective in Psychology: Investigating the Relationship between Substance Addiction and Law in a Therapy Process

Summary

Addiction

Cultures as well as language and laws determine the relationship of the subject to the object of desire. In other words, the cultural context constitutes the subject's needs for establishing a relationship with the world and regulation the desire. Cultural and temporal interpretations define the acceptability of the overuse a substance in society. (Malone & Baldwin, 2011).

When we look at the present day, it is seen that there is a high increase in dependency types and rates (World Health Organization, 2018). With this increase, preventive and protective programs have also increased within the scope of state policies. In contrast, in social discourse, a structure that encourages the use of substances has developed. For example, the shopping discounts, fast food systems or happy hours promote the idea that people can get more pleasure. On the one hand there is an increase in the prohibitions on addiction, but on the other hand there are statements that the subject must reach pleasure and deserves it.

Language, Discourse and Discourse Analysis

The movement of “turn to language” emphasizes the need to focus not only on what the subject said but also on how the subject said (Pavon-Cuéllar & Parker, 2014). This view, which widened towards other areas of social sciences, brings the talk to be treated as an act of the individual rather than as a mere tool (Georgaca, 2000; Harper, 1996).

Discourse is the organization of language in a certain type of social relations (Parker, 2005b). When the term discourse analysis is mentioned, an umbrella term should be considered according to Harper (1995), because there are many methods of analysis that are directed from different theories.

Lacanian Discourse Analysis

The Critical Discursive Psychology Approach has been demonstrated by Ian Parker (1998) and his team and they think that classical discourse is politically limited. Thus, Parker presents a methodological theoretical background through Lacan's work. According to this, the classical discourse approach focuses only on diversity by looking at the similarities and differences in a text; however, the focus of discourse analysis should be *contradiction*. The

analysis of a discourse should focus on *the contrast of the text, semiotic, power, and socio-historical construction*.

Method

In this study, three of the therapy interviews (the sessions of 1.,5., and 7.) with a person Mr. M., who came to the center for substance addiction were selected. A total of 154.67 minutes audiotapes were recorded and transcribed. Texts were evaluated based on the seven basic theoretical elements of Lacan, which Parker described. With this base, the analyzed points were determined as a) Unspoken/None; b) Signifier and Repetition; c) Relation with Other; d) The Role of Other; e) Conflict Points in Talk.

Analysis and Discussion

Firstly, the analyses illustrated that power and authority positions were significantly affected in therapies where trust was lost and there was no demand for therapy. Secondly, as stated in the studies (Loose, 2011; Malone & Baldwin, 2011), in the conversation of M, the place of the object in relation with Other is important instead of what the object is. M stated that when his family's doubt increased they made a test to control the ratio of substance in his blood and he felt excited at those times. It can be said that he enjoyed (got jouissance) about whether he used a substance or not, and the doubt that he made about substance using took the role of the object of desire. Thirdly, M presupposes the state, family, conscience, and body as positions owned by the knowledge and power within the scope of legal arrangements and punishment. M has learned all the limits of these authority positions very well. Fourthly, in the studies, it is stated that addicted subject attempts to eliminate the necessity of passing through the Other to obtain pleasure as the pure master of himself (Meyer, 2011). According to this, dependence removes the person from social relations and separates him/her from the Other. M also speaks of the position to blame of the systematic and social authorities and he is trying to prevent the punishment. Furthermore, M, who speaks of the deficits of the law and how they can be passed, states that he does not adopt the authority of another and that he rejects it.

Santos and Leao (2012) associate substance abuse with capitalist discourse. According to them, this relationship is by means of contradiction with capitalist discourse in terms of the structure of drug addiction. The addict uses objects produced and discovered by capitalism to achieve absolute pleasure, thus he reveals the impossibility that lies beneath it. Santos and Leao (2012) and Van Den Hoven (2002) state that dependence is an attempt to blame the failure of social ties. Finally, according to Loose (2011), addiction in neurosis and perversion is an attempt to suspend the limits that reality or language puts on pleasure.

In this context, M. attempts to prevent possible penalties identifying the limits of Other and legislators; he does not know Other, rejects the lack, and speaks with an effort to provide direct access to pleasure.

Nitel Araştırma

Psikanalitik Yönelimli Psikoterapi Seanslarındaki Sessizliğin Konuşma Analizi ile İncelenmesi

Burcu Pınar Bulut^{1*}

¹ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

Makale Bilgisi

Anahtar kelimeler:

Sessizlik, konuşma analizi, psikoterapi araştırması, nitel araştırma

Keywords:

Silence, conversation analysis, psychotherapy research, qualitative research

Öz

Sessizliğin her konuşmanın ayrılmaz bir parçası olduğunu kabul etmek, bu sessizliklerin ne zaman ortaya çıktıklarını, bir anlamı olup olmadığını çalışmak konusunda bir alan açmıştır. Bu çalışmada, sessizliğin terapi seansı içerisinde hasta tarafından nasıl kullanıldığı ve işlevinin ne olduğu, terapist-hasta diyalogunda nasıl ortaya çıktığı, herhangi bir örüntüsünün olup olmadığı ve konuşmaya etkilerinin neler olduğunun anlaşılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda S. Hanım ile araştırmacının psikanalitik yönelimli bir yaklaşım benimseyerek süpervizyon altında yürüttüğü iki adet psikoterapi seansına ait ses kayıtlarının deşifreleri konuşma analizi metodolojisi kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan analizlerin sonucunda hastanın terapistin yorumunu onaylamadığı zamanlarda, kendi çelişkili düşüncelerini konuşurken, terapi sürecinde ele alınan konuyu değiştirirken ve bu konu ile ilgili bir direnç geliştirdiğinde sessizliğe başvurduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte, hasta kendisine düşünmek için bir alan oluşturmak istediğinde, kendisinden beklenen ya da olmak istediği birisi gibi olmaya çalıştığında ve kendisinin kabul etmekte zorlandığı bir durum ortaya çıktığında da sessizliğe başvurmaktadır. Sessizliğin bu şekilde seans içerisindeki çeşitli kullanımları, ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır

Abstract

Accepting that silence is an integral part of every conversation has opened up a field to study about the timing and meaning of those silences in psychotherapy process. Although silence was initially treated as a homogenous concept in psychotherapy literature, it has been defined as an indicator of different processes by different theoretical approaches, as well. In this study, how silence was used by the patient in therapy, what its function was, how it emerged in the therapist-patient dialogue, whether there were any patterns and effects of it on psychotherapy process were discussed. Within this scope, the researcher, who was also the psychotherapist of the analyzed sessions, transcribed two psychotherapy sessions of Miss S. and analyzed them with conversation analysis methodology. Results indicated that Miss S. used silence when she did not approve the therapist's interpretation, when she contradicted with herself, when she changed the topic to which she had a resistance, when she wanted to create space for thinking, when she tried to be like someone as expected from her or someone she wants to be and when some issues aroused that she had difficulty to accept. The usage of silence in those various ways were discussed in the light of relevant literature.

*Sorumlu Yazar; Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Emniyet Mahallesi, Abant Sk., Toki Blokları D Blok, 06560 Yenimahalle/ANKARA.

e-posta: burcupinarbulut@gmail.com

DOI: 10.31682/ayna.503291

Gönderim Tarihi (Received): 26.12.2018; Kabul Tarihi (Accepted): 15.02.2019

2148-4376/ All rights reserved.

Giriş

Dilbilimci Deborah Tannen 1985 yılında sessizlik üzerine yazdığı “Silence: Anything But” başlıklı yazısında sessizliğin hiç bir şey hariç her şey olduğunu söylemekte ve sessizliği konuşmanın en muazzam hünerlerinden birisi gibi gördüğünü belirtmektedir. Bu açıklamayı, dil alanında çalışılırken çoğunlukla inkâr edilen sessizliğin aslında yalnızca bir boşluk olmadığına ve bir işlevi olabileceğine dair bir gösterge olarak düşünebiliriz. Sessizliğin de dilin bir parçası olduğu Gale ve Sanchez (2005) tarafından insanların zaman zaman bazı düşüncelerini sözcüklerle ifade edemeyecekmiş gibi hissettikleri ama sessiz düşünmenin dil olmadan mümkün olmaması şeklinde ele alınmıştır. Şöyle ki kişi konuşmadan düşünebilir ancak konuşmadan sessiz kalarak düşünürken bile dile bağlıdır.

Sessizliğin her konuşmanın ayrılmaz bir parçası olduğunu kabul etmek bu sessizliklerin ne zaman ortaya çıktıklarını, bir anlamları olup olmadığını çalışmak konusunda bir alan açmıştır. Nikolić (2016) konuşmacıların çeşitli nedenlerle zaman zaman konuşmalarına ara verdiklerini ve hangi nedenlerle ara verildiğinin bu tip sessizlikleri önemsiz veya fazlasıyla işlevsel yapabildiklerini ifade etmektedir. Konuşmadaki sessizliklere dikkat edersek, genellikle bu sessizliklerin konuşmacılar arasındaki geçiş anlarında bir konuşmacıya konuşma sırası geldiği zaman olduğunu fark edeceğimizi de belirtmektedir.

Sessizliğin psikoterapi literatüründeki ilk ele alınışı ona homojen bir durum olarak yaklaşıldığını, yani tek tip bir sessizlik olduğu yönünde bir anlayış olduğunu göstermektedir (Frankel et al., 2005). Oysa çalışmalar ilerledikçe farklı teorik yaklaşımlar tarafından sessizlik; aktarımsal bir mücadele (Fliess, 1949), duygusal uyum (Gendlin, 1996), bilişsel işleyişin gereksinimi (Perfetti ve Bertuccelli-Papi, 1985), gerileme (Winnicott, 1965), öfkenin ifadesi (Zeligs, 1961), terapist ile kurulan güven ve yakınlık (Trad, 1993) ya da terapötik direnç (Freud, 1912; Reik, 1926) gibi iletişime dair çeşitli süreçlerin göstergesi olarak tanımlanmıştır (aktaran Levitt, 2001). Levitt (1998; 2001) Temellendirilmiş Kuram (Grounded Theory) yöntemini kullanılarak terapi gören kişilerle psikoterapideki sessizlik deneyimi üzerine yaptığı kapsamlı çalışmasında, sessizliğin homojen değil heterojen bir fenomen olduğunu oluşturduğu 7 kategori ile anlatmıştır. Bu sınıflandırmada yer alan sessizlik türleri şu şekildedir: kişinin terapide konuşulan konudan duygusal olarak ilgisini/ilişkisini kestiği bağlantı kesen (disengaged) sessizlik, kişinin duygusal bir deneyim yaşadığı anlarda ya da duygusal bir duruma girme sürecindeyken yaşadığı duygusal (emotional) sessizlik, kişinin dikkatinin konuşulan konudan terapistte ya da terapötik etkileşime kaydığı etkileşimsel (interactional) sessizlik, kişinin seanslarda fikirlerini sorguladığı, konunun karmaşıklığına dair bir farkındalık geliştirdiği ya da kendi deneyimi hakkında bağlantılar kurduğu ve içgörü kazandığı anlarda

olan refleksif (reflexive) sessizlik, kişinin o andaki fikirlerini veya hissettiği durum için doğru sözcükleri, ifadeyi, ya da nitelendirmeyi seçmeye çalıştığı dışavurumsal (expressive) sessizlik, kişinin yeni bir içeriğe bir önceki konu ile açık bir bağlantı kurmadan geçiş yaptığı çağrışımsal (associational) sessizlik ve kişinin üzerinde konuşulan olayın ya da konunun detaylarını hatırlamaya çalıştığı anımsatıcı (mnemonic) sessizlik. Levitt ayrıca duygusal, dışavurumsal ve öze-dönümlü sessizliklerin verim artırıcı, anımsatıcı ve çağrışımsal sessizliklerin nötr; bağlantı kesen ve etkileşimsel sessizliklerin ise engelleyici sessizlikler olduğu şeklinde üst bir sınıflandırma daha yapmıştır.

Psikoterapi içerisinde sessizliğin yeri konusundaki teorik çeşitlilik göz önünde bulundurularak bu çalışmada, sessizliğin terapi seansı içerisinde hasta tarafından nasıl kullanıldığı ve işlevinin ne olduğu, terapist-hasta diyalogunda nasıl ortaya çıktığı, herhangi bir örüntüsünün olup olmadığı ve konuşmaya etkilerinin neler olduğunun anlaşılması amaçlanmıştır.

Yöntem

Konuşma Analizi

Konuşma analizinin analitik bir araç olarak kimler tarafından ve ne amaçla geliştirildiğine değinmek bu çalışmada yöntem olarak seçildiği için önemli olacaktır. Konuşma analizi bir çalışma alanı, bir disiplin olarak 1960larda Harvey Sacks, Emanuel Schegloff, Gail Jefferson tarafından geliştirilmiştir (Goodwin ve Heritage, 1990). Konuşma analizi, doğal olarak meydana gelen konuşmalardaki ve sosyal etkileşimlerdeki süreçlerin, örüntülerin ve yapının analiz edilmesi ile ilgilenen nitel bir metodolojidir ve bu konuşmayla insanların nasıl eylem aldıklarını ve etraflarındaki dünyayı nasıl anlamlandırdıklarını çalışır (Madill, Widdicombe ve Barkham, 2001). Konuşma analizi bunu yaparken de tümevarımsal bir yöntem izler ve önceden belirlenmiş herhangi bir teoriyi reddeder (Nikolić, 2016). Dilin kendisini inceleyen dilbilimcilerden temel bir farklılık olarak konuşma analistleri için esas nokta dilin sosyal bir eylem içerisinde yer almasıdır ve dolayısıyla konuşma analistleri nasıl kullanıldığından bağımsız otonom bir sistem olarak dilden bahsedilemeyeceğini ifade ederler (Seedhouse, 2005). Buna ek olarak, konuşma analistleri, ne ve neden sorularından ziyade “nasıl” sorusuna odaklanırlar ve konuşmanın açılış ve kapanışı veya konuşma sırası gibi koordineli eylemler üretmek için etkileşimin nasıl kurulduğunu tanımlarlar (Peräkylä, 2004). Konuşma analizinin etkileşimi ve dili çalışırken ayırt edici üç özelliği vardır (Drew ve Heritage, 1992). Bunlardan ilki yukarıda da bahsedilen dilbilimden temel farkı olan eylem odaklılığıdır yani sosyal ve kurumsal eylemlerin etkileşim içerisinde nasıl icra edildiğidir. İkinci özellik

konuşma analizinin sözce dizilerinin adım adım incelenmesini gerektirmesidir çünkü konuşma tarafların birbirine eklemlediklerinin bir sonucudur. Üçüncü özellik ise konuşma analizinin amacının konuşmada ne olup bittiğine dair bir yorum dayatmak değil, konuşmacıların girdikleri diyalogu kendilerinin nasıl analiz ettiklerini ve sınıflandırdıklarını görmek olmasıdır.

Konuşma analistleri konuşmacıların doğru zamanda söz aldıklarını ve bunu kısa bir süre içerisinde yapabildiklerini varsayarlar. Onlara göre bir konuşmayı karşılıklı yürütmeyi mümkün kılan da bu konuşmanın zamanlamalarıdır (Sacks, Schegloff ve Jefferson, 1974; Jefferson, 2009). Buna karşın konuşma analistleri sessizliğin olma anlarının tesadüfi, kazara veya anlamsız olmadıklarını savunurlar (Nikolić, 2016). Konuşmalardaki duraklamalar, boşluklar ilginçtir çünkü bunlar ne tür bir etkileşimin davranışı kontrol ettiğine yönelik bir işaret verirler (Heldner ve Edlund, 2010).

Dilbilim literatüründe sessizlik (silence) ve duraklama (pause) kavramlarının birbirlerinin yerlerine -ve bazen aynı cümle içerisinde- kullanılıyor olmalarına rağmen (örn. Goffman, 1981; Crown ve Feldstein, 1985, aktaran Ephratt, 2008), konuşma analistleri sessizlikler arasında bir ayrıma gitmektedirler. Bu ayrım kişinin kendi konuşması içerisindeki sessizlikleri (intra-turn silences), konuşanlar arasında konuşma sırasının değiştiği anlardaki sessizliklerden (inter-turn silences) farklılaştırmaktadır. İlk tip sessizlikler duraklama (pauses) olarak da isimlendirilmektedir. Konuşmacılar arası olan sessizlikler ise boşluk (gap) ve zaman geçmeler (lapse) olarak tekrar ikiye bölünmektedir. Sacks, Schegloff, ve Jefferson (1974) duraklamalar, boşluk ve zaman geçmeler arasında bu tip bir sınıflandırmayı, konuşmada sessizliğin öncesinde ve sonrasında ne olduğunu ve sessizliğin algılanan uzunluğunu temel alarak yapmıştır. Ancak bu sınıflandırmada boşluk ve zaman geçmeler arasındaki ayrım açıkça belirtilmemiştir ve sözü edilen tek farklılık zaman geçmelerin süresi uzayan boşluklar olduğudur. O nedenle de konuşmacılar arası geçiş anlarında olan sessizlikler eğer sürenin uzaması özellikle önemli değilse boşluklar olarak analiz edilir (Nikolić, 2016). Konuşmacılar arası ve kısa süreli olarak tarif edilen boşluk, konuşma akışı içerisindeki duraklamalardır. Bu tip bir sessizlik her türlü etkileşimin doğal bir parçası olup çoğunlukla özel bir öneme sahip değildir. Konuşmanın yeniden başlatılincaya kadar durduğu daha uzun olan zaman geçirmeler ise çoğunlukla konunun kapatıldığı ve yeni bir konunun başlatıldığı zamanlarda, zaman zaman da aynı konunun yeniden başlatıldığı durumlarda olur. Konu değişikliği olması ve özellikle uzayan sessizlikler, boşluk ve zaman geçmeler arasındaki yeterince açık olmayan ayrımı biraz daha netleştirmek adına iyi birer rehberdirler (Richards, t.y.).

Konuşma analizinin, dilin mesleki uygulamaların temel aracı olduğu tıbbi görüşmeler, danışmanlıklar (Drew ve Heritage, 1992) ve psikoterapi görüşmeleri gibi çeşitli uzman-hasta

etkileşiminin olduğu alanlarda geniş çapta kullanılmakta olduğu literatürde de yer almaktadır (Peräkylä, Antaki, Vehviläinen ve Leudar, 2008). Konuşma analizinin eylem odaklılığı, konuşmanın eklemlenerek oluşturulduğu üzerine durması ve konuşmacılara pasif bir yaklaşım sergilememesi gibi özellikleri psikoterapi sürecinin doğasını çalışmak için bu analiz yöntemini kullanmayı uygun hale getirmektedir (Madill, Widdicombe ve Barkham, 2001).

Bu çalışmada, psikoterapi bağlamında hem hastanın kendi konuşması içerisinde ortaya çıkan hem de terapist ve hasta diyalogu arasında ortaya çıkan sessizlikler ele alınacaktır. Sessizliğin süresi eğer dikkate değer bir şekilde uzuyorsa incelenecek ancak sürenin uzamasından ziyade sessizliğin konuşmanın akışı içerisinde nasıl bir etkisi olduğu daha ön planda tutulacaktır.

Veri

Konuşma analizi için doğal akışında ilerleyen konuşmaların incelenmesi gerekmektedir (Nikolić, 2016). Konuşma analizinde veri, konuşmaların kaydedilmesi yoluyla elde edilir ve bu veri titizlikle analiz edilir.

Bu çalışma kapsamında, araştırmacının S. Hanım ile psikanalitik yönelimli bir yaklaşım benimseyerek süpervizyon altında yürüttüğü; yani araştırmacının aynı zamanda görüşmeleri yürüten terapist olduğu iki adet psikoterapi seansına ait ses kaydının deşifreleri konuşma analizi metodolojisi kullanılarak analiz edilmiştir. Toplamda 107 dakika süren bu ses kayıtları, S. Hanım ile 4 yıl boyunca yapılan 91 seanstan 61.ci ve 80.ci seanslara aittir. S. Hanım'ın terapiye geliş nedeni ve terapi süreci hakkındaki bilgiler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

S. Hanım 20'li yaşlarının sonunda anne ve babasıyla yaşayan bekâr bir kişidir. S. Hanım'ın Ankara'daki bir üniversitenin yüksek lisans programını tamamlamak üzere olduğu bilinmektedir. S. Hanım ile yürütülen süreç S. Hanım'ın başka bir şehre gittiğini söylemesi nedeniyle devam ettirilmemiştir. S. Hanım'ın terapiye ilk başvuru nedeni özgüven eksikliği olarak bilinmektedir. Araştırmacıyla olan terapi süreci daha önceki terapistin kurumdan ayrılması nedeniyle bir transfer olarak başlamıştır ve yeni terapi sürecinde S. Hanım konuşmak istediği konuların dini konulardaki takıntıları ve temizlik takıntıları olduğunu belirtmiştir. Dini konulardaki takıntısını aklına Allah'a ettiği küfürlerin gelmesi ve bu küfürler nedeniyle içinde acaba inanmıyor muyum şeklinde bir şüphenin oluşması ve kendisini bu konuda suçlu hissettiği şeklinde açıklamıştır. Temizlik konusundaki takıntısıyla ilgili olarak ise S. Hanım lise yıllarında başlayan dışarıdan mikrop kapacağı düşüncesinin olduğunu bunun için de banyoda 2-3 saat gibi uzun süreler zaman geçirdiğini, ellerini sık sık yıkadığını belirtmiştir. Terapinin son 2,5- 3 yılında seanslara temizlik takıntıları ile ilgili şikâyet getirmeyen S. Hanım, din konusundaki takıntılarıyla ilgili ise hala sorun yaşadığını ifade

etmiştir. S. Hanım son seanslara doğru zaman zaman takıntıları yüzünden hayatında yolunda gitmeyen önemli konulara değinme fırsatının kalmadığını, iş ve eş bulmak gibi konularda bir girişiminin olmadığını, sosyal anlamda da girdiği ortamlarda yer edinemediğini, geleceğe dair oldukça karamsar hissettiğini, yaşadığı hayatın kendisini tatmin etmediğini dile getirmeye başlamıştır.

Prosedür

Çalışma kapsamında kullandığım ses kayıtları, terapist olarak S. Hanım ile doktora eğitimimin bir parçası olan stajım dâhilinde, süpervizyon altında gerçekleştirdiğim doğal akışında ilerleyen terapi seanslarına aittir. S. Hanım ile yapılan 91 görüşme içerisinde 61. ve 80. görüşme seansları analiz için seçilmiştir. Bunun nedeni, S. Hanım'ın seanslarda çoğunlukla sessizliğe/boşluğa yer vermeyen bir şekilde hızlı ve yoğun bir şekilde konuşurken, zaman zaman da "kitlendim" şeklinde ifade ettiği, konuşmasını durdurarak konuşulan konu ile ilgili kendisinin "doğru" bir zeminde ilerleyip ilerlemediğine yönelik sorgulamalarının olduğu, sessizleştiği anların bu seanslarda belirgin olarak yer alması olmuştur.

Eğitim amaçlı yapılan bu görüşmeler başlamadan önce S. Hanım'a yapılan görüşmelerin ses kayıtlarının alındığı, seans içerisinde elde edilen bilgilerin ileride çeşitli eğitim faaliyetlerinde gizlilik ilkesi koşullarına uyarak kullanılabilmesi açıklanmış ve bu bilgilerin yer aldığı Bilgi Paylaşımı Mutabakat Formu imzalatılmıştır. S. Hanım'ın kimliğine dair ayırt edici olabilecek olan bilgiler hem vaka özetinde hem de alıntılar verilirken gizlenmiştir.

Refleksivite

Nitel çalışmalarda araştırmacıların çalışılan konunun bir parçası oldukları ve aktif bir rolde oldukları düşünülmektedir. Araştırmacının kendisine dair bir takım farkındalıklarının olması ve bunları ifade etmesi *refleksivite* kavramı ile açıklanmaktadır (Palaganas, Sanchez, Molintas, Visitacion ve Caricativo, 2017). Bu çalışmada hem araştırmacı hem de araştırma kapsamındaki seansları yürüten terapist olarak refleksivite kavramı çerçevesinde terapi yönelimimi, eğitimimi, çalışmanın konusunu nasıl seçtiğimi anlatacağım.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Klinik Psikoloji alanında doktora eğitimime devam etmekteyim ve eğitimim kapsamında süpervizyon altında terapi görüşmeleri yapmaktayım. Eğitimimin son 3,5 yılında Lacanyen Psikanaliz üzerine çalışmalar yürütmekteyim. Teorik yaklaşımında ve buna paralel olarak uygulamalarımda yaklaşımımı şekillendiren Lacan, psikanaliz için dilin kullanımının önemini vurgulayan ve bilinçdışının analizinin konuşması üzerinden çalışılması gerektiğini (örneğin dil sürçmeleri, eş sesli kelimeler, çift anlamlı

kelimeler gibi) savunan bir psikanalisttir (Hook, 2013). Lacan'ın sese (voice) olan vurgusu (Lagaay, 2008) ve buna ek olarak S. Hanım'ın önemli bir konu üzerinde konuşulduğunu düşündüğüm sırada sessizleşmesi ve zaman zaman da konuyu değiştirmesi, terapi anlarında ortaya çıkan sessizlikler konusunda beni bir araştırma yapmaya yöneltmiştir.

Analiz

Konuşma analizi metodolojisine ve çalışmanın konusuna uygun olacak şekilde sessizliğin kullanımının çalışılabileceği doğal akışı içerisinde kaydedilmiş olan iki psikoterapi seansına ait ses kayıtlarının deşifresi yapılmıştır. Konuşma analizinde yalnızca konuşmacıların ne söyledikleri değil aynı zamanda vurguları, sessizlikler, üst üste binen konuşmalar, söz kesmeler, tonlamalar ve konuşmaların hızları da not edilir (Nikolić, 2016). Metin üzerinde bu şekilde bir analiz yapılabilmesi için öncelikle Gail Jefferson (2004) tarafından geliştirilen kodlama sisteminden çalışmanın amacına uygun olan kodlamalar seçilmiştir (bkz. Ek). Daha sonra ses kayıtları dinlenirken deşifre edilen metin üzerine, konuşmacıların söylediklerinin üst üste bindiği yerlere, ses yüksekliğinde artış ve düşüş olan noktalara, sessizliklere, konuşmacının vurguladığı yerlere ve güldüğü yerlere kodlama sisteminden bu anlamlara gelen kodlamalar yerleştirilmiştir. Kodlaması yapılan deşifrelerin, hasta-terapist diyalogunda ortaya çıkan sessizliğin işlevini ve örüntüsünü gösteren kısımlarına ait alıntılar sonuçlar kısmında ele alınmıştır.

Sonuçlar

S. Hanım ile yürütülen psikoterapi seanslarına ait ses kayıtları konuşma analizi metodolojisi kullanılarak analiz edildikten sonra, konunun amacına uygun olacak şekilde sessizliklerin yer aldığı alıntılar aşağıda verilmiştir. Alıntılarda yer alan S harfi, S.Hanım'ın cümlelerini, T harfi ise terapistin cümlelerini belirtmek için kullanılmıştır.

Alıntı 1, Seans 80:

- 1 S: Benim kafamda (.) böyle birine âşık olup öyle evlenmek var birine âşık olucam
- 2 biri beni sevecek şu an en ihtiyacım olan şey de o yani **birinin beni artık sevmesini**
- 3 **istiyorum** ↓ **ben de birini seveyim** ↑ **ama yani bilmiyorum o sevilme ihtiyacı**
- 4 **çok fazla**
- 5 T: Ben de birini seveyim sonradan böyle ek gibi geliyor yani biri beni sevsin daha
- 6 mı ağır basıyor
- 7 S: **Daha ağır basıyor sanki** ↑ susamışım da su içmem lazım gibi yani çok
- 8 büyük bir ihtiyaçmış gibi hissediyorum Benim ihtiyacım olan şey birinin beni

- 9 sevmesi yani bilmiyorum **birazcık bencil bir bakış açısı galiba hani tek**
10 taraflı bir bakış açısı galiba ama ↓öyle
 11 T: Yani bencillikten değil de onu nasıl yürüteceğinizi düşünüyorum sadece sizi
 12 seven birisiyle olur mu?
 13 S: Olmaz yani benim de istediğim biri olmalı
 14 T: Sizin de yatırımınızın olması lazım
 15 S: **Tabi (0.3) öyle bir durum var bu hafta bunun üzerine konuşalım**
 16 [hadi] (gülüyor)
 17 T: [Konuşuyoruz] zaten (gülme)
 18 S: **Evet (gülme) diyecek şey bulamadım da hadi girelim** (gülme)

S. Hanım kendisinin romantik anlamda sevilmesine duyduğu ihtiyacı daha duygusal bir tonda ve sesini alçaltarak anlatırken bir yandan da bir çıkış yapıp ses tonunu yükselterek kendisinin de birisini sevmek istediğini söylemiştir ancak birisini sevmek istediğini söyledikten hemen sonra cümleye “ama” diyerek devam edip sevilme ihtiyacı yeniden tekrarlaması terapist tarafından seans içerisinde ikincil planda olan bir istek olarak değerlendirilmiş ve buna yönelik bir yorum yapılmıştır. Terapistin bu yorumu S. Hanım’ın sevilmeye dair olan ihtiyacı daha yüksek bir ses tonuyla dile getirmesiyle devam etmiştir. Kendisini suçlama eğilimi olduğu bilinen S. Hanım’ın sevilme ihtiyacının tek taraflı ve bencilce görülebileceğine dair ifadesi terapistin durumu bencillik olarak görmediğine yönelik sözleri ve yalnızca sevildiği bir ilişkinin nasıl olacağına dair sorgulamasıyla devam etmiştir. Burada her ne kadar S. Hanım tek taraflı bir ilişkinin uygun olmadığına yönelik terapist ile aynı noktada görünse ve ilişkiye kendisinin de bir yatırımda bulunması yönündeki yoruma terapisti onaylayacak şekilde “tabi” dese de sonrasında sessizleştiği görülmektedir (15. Satır). Sessizlikten sonra S. Hanım’ın yeni bir konu açıyormuş gibi yaparak konuşmaya bir müdahalesinin olması, gülmesi ve sonunda da diyecek bir şeyinin olmadığını belirtmesi nedeniyle o sessizliğin bir onay değil ret anlamına geldiği ve dahası konuşmayı aynı noktadan sürdürmeye dair isteksizliğinin bir işareti olduğu söylenebilir.

Aşağıda yer alan alıntıda (Alıntı 2, Seans 80) S. Hanım zaman zaman seanslarda bir erkek arkadaşının olmasına duyduğu ihtiyaçtan söz etmekte ancak evlilik konusunda hazır olup olmadığı konusundaki endişelerini sıklıkla dile getirmektedir. Bu alıntıda da S. Hanım’ın 1. satırdaki konuşmasının içerisinde duraksaması ve terapist araya girdikten sonra cümlesini devam ettirirken ilk başta söylediği evlenmeye hazır olmamak konusundaki kesin görüşünü evlenmeye hazır mıyım diye sorgulayarak ilerletmesi, 3. ve 4. satırlarda yer alan ifadelerinde “bilmiyorum”, “belki” ve “tereddüt” gibi kelimelerin yer alması buradaki duraklamaların kendi düşüncesinden emin olamaması ve bunu sorgulaması olarak düşünülmüştür. Bu konudaki

çelişkili düşüncelerinin (.) şeklinde belirtilen daha anlık duraklamalarına da yansımış olduğu ve aynı zamanda da S. Hanım'ın evlenme konusundaki fikirleri açısından değişmek istediğini ancak bunun kendisinde oluşturduğu kaygının getirmiş olduğu tereddütle de sessizleştiği düşünülmektedir. 11. Satırdaki ilk sessizlik ise Alıntı 1'de açıklanan sessizlik kullanımına benzer bir şekilde bu ikilemin yalnızca bir boyutuna değinen terapistin yorumuna yine onun söylediğini tekrar ederek kabul eder gibi görünüp bir karşı çıkış olarak değerlendirilebilir çünkü bu sessizliğin arkasından gelen ilk kelime “ama” olmuştur.

1 S: **Yani, evlenme kısmına asla hazır değilim (0.3) ama**

2 T: O sonraki [aşama]

3 S: **[Bilmiyorum] hazır mıyım açıkçası bilmiyorum (.)** aslında bunun üzerine de

4 düşündüm yani belki birazcık **tereddüt** ederim **ama (.) m (0.3)** kendimi nasıl diyim

5 akışına bırakabilirim gibi hissediyorum hani birazcık benim için heyecanlı bir adım olur

6 benim için **tereddüt ettiğim** bir adım olur (.) nasıl diyim hani ben geçen sene size

7 anlatmıştım ya tiyatroya gidecektim de sonradan son dakikada diyordum ya ben

8 gitmeyim geri döneyim diyordum yani belki öyle bir şey hissederim hani tam

9 başlayacağım zaman yani ↑ geri adım atayım gibi [hissederim]

10 T: [Korkup çekinmek] gibi

11 S: **Korkup çekinmek gibi evet m (0.5) ama** kendimi akışına bırakabilecek (.)

12 yani nasıl diyim (0.2) akışına bırakıp onu yaşarım gibi geliyor

S. Hanım aşağıdaki alıntıda ise (Alıntı 3, seans 80) kendisini üzen bir şey olduğunda onun etkisinin devam etmesi gerektiğini ancak kendisinde üzüntüyü unutması gibi bir durum olduğunu anlatırken daha sonra aslında seanslara gelmesinin de bu anlamda değerlendirilebileceğini söylemektedir. Sonrasında ise yine bu konuda bir tereddüt yaşadığını gösterir şekilde cümlesini “devam etmem için ne yapmam gerektiğini” diye sürdürürken fazla konuştuğuna ve düşüncelerinin çok yoğun geldiğine dair bir noktaya konuyu getirerek konuşmasını durdurmaktadır. Terapist S. Hanım'a neden “temiz” konuşamadığını hissettiğine yönelik soru sorduğunda ise 13. Satırda yer alan bir sessizlik anının ortaya çıkışı görülmektedir. Bu sessizliğin hemen devamında S. Hanım konuyu bıraktığı yere benzer şekilde kendisini anlatamıyormuş gibi hissettiğine yönelik bir ifade bulunmaktadır dolayısıyla bu sessizliğin de bir direnç anında ortaya çıktığı düşünülebilir. Terapistin burada konuyu S. Hanım'ın zorlandığı yere geri çekme girişimine 15. Satırda görüldüğü şekilde S. Hanım evet diyerek cevap verse de orada yine sessizleşip evet evet diye tekrar onay ifadeleri kullanması ve sonrasında hem zorlamıyorum hem de zorluyorum şeklinde birbirinin zıttı olan sözcükler kullanması konu hakkında çelişkili durumunu açıklamakta zorlandığını (Alıntı 2'deki 3. ve 4. Satırlarda yer alan sessizliklere benzer şekilde) ve terapistin düşüncesine katılmadığını

düşündürmüştür (Alıntı 1 ve Alıntı 2'nin 11. satırındaki sessizliklere benzer şekilde). S. Hanım'ın çok sıkıldığı zaman konuyu bir şekilde "boş vere" getirmesinin dini konularda da olduğunu ancak tam aynı şey olmadığını söylemesi üzerine, terapistin de bu benzerliği onaylayan bir söylemde bulunmasını konuşmada S. Hanım'ın evet diyerek sessizliği izlemektedir. Bu sessizlikten sonra terapistin boş ver ne demek diye sorması ve S. Hanım'ın bunu açıklamaya çalışarak devam etmesi 21. satırdaki sessizliğin S. Hanım'ın üzerinde düşünmek için kendisine bir alan oluşturduğunu düşündürmektedir. 38. satır ve özellikle diğer sessizliklere göre sürece uzun olan 52. satırdaki S. Hanım'ın romantik bir ilişkisi konusundaki beklentisini birisinin kendisine olan hisleri ve çabası üzerinden anlatırken terapist tarafından kendisinin rolünün ne olduğuna yönelik anlarda olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle de 52. satırdaki boşluk S. Hanım'ın alıntıda da yer aldığı şekilde bir süre önce konuyu dini konuya bağlayınca kitlendiğini söylemesi ile devam etmiştir. Konuşmanın bu noktasında S. Hanım gülmüş, burnunun aktığını söylemiş ve terapistin sorduğu soruyu yinelemiştir. Bu sessizlikler S. Hanım'ın konudan uzaklaşmak istediğinin bir işareti olarak değerlendirilebilir.

- 1 S: Evet yani şöyle mı düşünüyorum üzülüyorum onunla ilgili sonra zaten olacağı
2 getiriyorum zaten olacağı getirince olmuyor (gülme) onu fark ediyorum bir süre
3 sonra ama o süreçte düşünmüyorum işte ↓ ne bileyim mı kendime dikkat etmiyorum
4 işte dediğim gibi bir mesafe hissediyorum erkeklere karşı o süreç içerisinde sonra ↑
5 bişey oluyo ben yine üzülüyorum ama benim yapım böyle aslında bunu da nasıl
6 değiştireceğim bir şeye üzülüyorum üzüldükten sonra onu unutuyorum yani yani ders
7 alıyorsunuz ya yaşadığınız bir şeyden onun etkisinin devam etmesi için nasıl deyim
8 aslında şu an geliyorum sizinle konuşuyorum bu da etkisinin bitmediğini gösteren bir
9 şey ama yani devam etmesi için ne yapmam gerektiğini birazcık fazla mı konuşuyorum
10 ya böyle çok ordan burdan saldırıyor gibi düşünceler gibi geldi de bana hani "temiz"
11 konuşamıyorum gibi geldi
12 T: Size bu hissi veren ne?
13 S: **İn hani (0.3) düzgün bir cümle içinde derdimi anlatamıyorum gibi geldi de**
14 T: Aslında anlatıyordunuz bastırıyorum diyordunuz üzüntü duyduğunuz şeyleri
15 S: **Evet (0.3) evet evet.** Zorluyorum yo zorlamıyorum kendimi bir şeyden sıkıntı
16 duyunca bir süre sonra aman boş vere geçiriyorum bu genelde aklıma gelen dini
17 sıkıntılarda da böyle oluyor ama ↑ aynı şey değil tabii ki de u genelde boş ver diyorum
18 bir şeye sıkılınca genelde sonrasında boş vere getiriyorum o yaşadığım sıkıntıyı ama
19 **T: Aslında benziyor yani dini konuda da çok sıkılıyorsunuz sonra boş**
20 **verle belki atlatıyorsunuz**
21 S: **Evet (0.4) m**

22 T: Boş ver ne demek?

23 S: Boş ver ne demek mı aman bırak olduğu gibi kalsın demek yani o da beni
24 sonradan tekrar üzecek bir şey

25 T: Boş ver demeye neden ihtiyaç duyuyorsunuz ki bu bir şekilde işinize de yaramış
26 bugüne kadar bir şeyleri [erteleyip

27 S: Boş ver dediğimde genelde] genelde konunun üstünden örnek gösterirsem boş ver
28 dediğimde bir gün böyle pat diye karşına çıkacak yani pat diye karşına çıkacak
29 demeyim de biri senin erkek arkadaşın olacak ve sen nasıl olduğuna şaşıracaksın diye
30 hani kendi istemeden sen istemeden nasıl diyim bir şeyleri zorlamadan olacak o diye
31 düşünüyorum ve bu beni rahatlatıyor ondan sonra ↑ ama o zaman boş ver üstüne
32 çok da şey yapmaya gerek yok (gülme) zaten kendim yapıp da nolcaksa hani kendi
33 kendine olacak bir şeymiş gibi düşünüyorum

34 T: Kendi kendine olması nasıl bir şey yani biri mi gelip ikna edecek gibi
35 düşünüyorsunuz ne olacak yani kendi kendine

36 S: Biri gelecek benden hoşlanıcak ↓ bana çıkma teklif edecek ben de ↑ tamam diyem
(gülme)

37 T: Sizin pozisyonunuz, rolünüz ne yani buralarda? Pasifmiş gibi anlatıyorsunuz da

38 S: **Aynen biraz daha aynen benim rolüm ne burda (0.3) yani benim de**
39 **hoşlanmam** lazım neticede o kişiden

40 T: Biri gelecek o düzelticek gibi anlatımınızda siz yoksunuz

41 S: Evet daha çok kendim ↑ çaba göstermeyen kişi olarak şey yapıyorum doğru
42 diyorsunuz evet az önce dediğim gibi o boş ver mesela aslında tam oraya oturuyor
43 ↑ ben bir şeyleri boş veriyorum ayağıma geliyor böyle şey annem diyo ya “Armut
44 piş ağzıma düş” (gülme)

45 T: Anneniz size mi diyor?

46 S: Hı bana diyor. Diyor ki işte ben sana yapıyım sen otur yerinde onu da getireyim
47 armut piş ağzıma düş ↓ öyle diyo

48 T: Onu çağrıştırdı yani bu

49 S: Evet onu çağrıştırdı birazcık bazen çok tembel biri olabiliyorum

50 T: Tembellik gibi değil de neden sizin hisleriniz yokmuş ya da bir şey sizin

51 ayağınıza gelmeliymiş gibi bahsediyorsunuz? Sizin aktif rol alamamanızla ilgili şey ne?

52 S: **(0.6)**

53 **Şu anda ben bunları dini şeylere bağlayınca biraz kitlendim de ihihhi**

54 **(gülme) özür dilerim ↓ burnum aktı mı Allah'tan burda peçete var mı**

55 **benim rolümü sormuştunuz değil mi**

Alıntı 4, Seans 61:

1 T: Zorlukla ilgili bir takıntım var diyorsunuz o ne demek?

2 S: Hıhı. O ne demek. Ya hani ben size dedim ya ↓ gerçi az önce ne demek olduğunu
3 söyleyecektim **unuttum hani daha güzel bir açıklamam vardı** ama (0.4)

4 unuttum şu an her neyse ↑ ben mesela birlikte çalıştığım hoca benim için bi zorluktu o
5 hocanın yanına gidip çalışmak istemek benim için (0.3) aşırı derecede saçma bir
6 şekilde yapılan zor bir şeydi.

7 T: Hıhı.

8 S: Ve ben gittim o aşırı zor olduğu için gittim onu seçtim işte ne bileyim (0.4)

9 hayatımda çoğu zaman zor olan yolu seçiyorum mesela bir ara buraya gelmek çok zor
10 gelmişti bana ama inadına, inadına geldim buraya halbuki o ara yani vücu yani benim
11 kalbim bana dayanamıyorum yani şu an bi nefes alman lazım yani bi gitmesen ama çok
12 kaytarıyordum o aralar ↓ ondan hani size karşı da kötü çok kötü hissediyordum
13 sorumsuz hissettiğimden dolayı ıı ondan dolayı geliyordum ama ↑ mesela o beni çok
14 zorluyordu o an ama mesela o an bi (.) nefes almak istiyordum bi kafamı dinlemek
15 istiyordum hani kendimi (0.3) hatta şey diyordum bir ara şey diye düşündüm ben
16 kendime yani zorluk konusunda güvenmiyorum yani gitcem ıı bana ızdırap verecek bir
17 iş de olsa en zor işi bulucam o işi yapıcım sonra bir süre sonra fark etcem bir bakıcım
18 gitmişim en zor işi seçmişim kendimi cehenneme sokmuşum kendimi fark etmeden
19 yani hep böyle en yukarıdaki en zor şeymiş gibi düşünüyorum ve onun peşinden
20 koşuyorum **şimdi başladığımız yerden ka kaydım neden mi zoru seçiyorsun**
21 **demiştiniz** yoksa zor şey ne demek mi demiştiniz?

22 T: Öyle demiştin ikincisi gibi zor ne demek?

23 S: **Zorluk ne demek peki birazcık uygun örnek verebildim mi?** Hani şu an
24 düşününce pek ↓ de (.)

25 T: Şu an niye kendinizi öyle sorguluyorsunuz?

26 **S: (0.6) Yani konudan kaydım mı birazcık diye düşündüm de (0.3)**

27 T: Böyle hissettiren ne ama? Hani mesela dikkatinizi dağıtıyorum diyorsunuz
28 (.) konudan kayıyorum mu diyorsunuz (.) kendinize bir dönüyorsunuz ya aralarda

29 S: Haha

30 T: Ne oluyor oralarda?

31 S: Şey ııı **(0.4) hani (0.6) doğru aktarmak istiyorum kendimi size karşı**

32 galiba hani her şeyi **mükemmel aktarmak istiyorum** galiba hani önemli
33 gördüğüm için herhalde

S. Hanım, bu alıntıda zor olanı seçmek konusundaki deneyimlerini aktarırken fark etmeden kendisine ızdırap veren şeyleri seçtiğini, zor şeylerin peşinden koştuğunu anlattığı sırada 20. satırda görülen şekilde kendisinin konuşmanın başladığı yerden kaydığına yönelik bir ifade kullanmıştır. Bu noktadan sonra S. Hanım'ın sonra konuşmasında 26. ve 28. satırlardaki gibi boşluk ve duraklamaların olmaya başladığı görülmektedir. Bu alıntıda dikkat

çeken nokta hastanın terapistin sorduğu soruya doğru yanıt verip vermediğini ve verdiği örneklerin uygun olup olmadığını sorgulaması, konudan kayıyormuş gibi hissettiğini söylemesi, terapistin de o duraklama anlarını sorguladığında S. Hanım'dan terapistine her şeyi mükemmel anlatmak istemesi şeklinde bir cevap almasıdır. Özellikle de 3. ve 31. satırdaki sessizliklerin terapistin beklentisine ve genel olarak da kendisiyle ilgili vermek istediği izlenime “uygun” şekilde cevap verebilme amaçlı bir duraklama anı olduğu düşünülmüştür. Bu sessizliklerin konuşulan konuyu kesme ve anlattığı konudan uzaklaşma özelliklerinden dolayı dirence işaret ettikleri söylenebilir.

S. Hanım aşağıdaki alıntıda (Alıntı 5, Seans 61) dini sorgulamalarının vesveseden takıntıya nasıl dönüştüğü hakkında konuşurken vesvesenin tanımını yapmadan önce duraksamıştır daha sonra da vesvesenin inanan insanın aklına gelebilecek bir şey olduğunu söylemiştir. Vesvese konusundaki bu bilgiyi kimden öğrendiğini de anlatırken duraksamıştır. Önce Kur'an kursundaki kişilerin dediğini, sonra annesinin ve babasının da böyle söylediklerini ondan sonra da inancını sorgulamaya başladığını anlatmıştır. 13.cü ve 15.ci satır aralarındaki konuşmada sessizliklerle beraber iniş çıkışların olması S. Hanım'ın vesvesenin inancını sorgulamasıyla olan bağlantısını kurmakta zorlandığını, bu anlarda kendisinden emin olmayarak konuştuğunu düşündürmüştür. Sonrasında vesvese diyen insanların kendisini anlamadıklarını hissettiğini söylemesi, babasının da aklına gelen benzer düşüncelerinin olmasını vesveseye değil de bir öfkeden dolayı olduğunu söylemesi bu durumu destekler görünmektedir. S. Hanım 26.cı satırda babasının aklına dini küfürleri gelmesine benzer bir durum yaşadığını söylemesiyle ilgili konuşurken, bunun kendisine pek etki etmediğini söyleyip duraksadıktan sonra gerçi diye devam edip babasının başına da geldiğine gerçekten inandığını söyleyip yine duraksamıştır. Burada 26. satırdaki sessizliğin S. Hanım'ın söylediğini değiştirmek için bir girişimde bulunulmadan önceki ana, 28. satırdaki sessizliğin ise söylediğini daha fazla destekleme ihtiyacı duyduğu andan öncesine denk geldiği söylenebilir. S. Hanım babasının başına gelen durumun öfkeden kaynaklı olduğunu düşündüğünü söylediğinde terapist neden böyle düşündüğünü sormuştur. S. Hanım bu soruyu neden öfkeden dolayı küfür mü ediyorum diyerek kendisine çevirmiştir. Sonrasındaki duraklamaların ise aklına gelen küfürlerin nedeninin vesvese değil de Allah'a duyduğu kızgınlıktan olduğunu söylemesiyle ilgili olduğu, yani kendisinin kabullenmekte zorlandığı bir durumun açığa çıkmış olmasından dolayı konuşmakta zorlandığı ve sessizleştiği düşünülmüştür. Alıntıda diyalogdan sonra, S. Hanım öfkeden dolayı küfür ettiğini söylemesinin kendisini huzursuz hissettirdiğini çünkü bunun Allah'a isteyerek küfür etmesi anlamına geldiğini belirtmiştir. S. Hanım'ın seanslarda ayrıca Allah'a küfür etmeyi herkesin yaşayabileceği bir şey olarak düşünmek istediğine dair söylemlerinin olduğu da bilinmektedir.

- 1 T: Vesveseden takıntıya dönüşme olayını konuşuyorduk.
- 2 S: **Vesvese bence yani (0.8)** başta ıı vesvese olduğunu tamamen kabul ediyordum ama
3 ondan sonra kendi inancımı sorgulamaya başladım acaba sen gerçekten inanıyor
4 musun şimdi şey diyorlardı gittiğim herkes diyodu ki vesvese inanan insanın aklına gelir
5 ondan sonra ben inancımı sorgulamaya başladım zaten inanıyor muyum inanmıyor
6 muyum acaba diye.
- 7 T: Nasıl yani?
- 8 S: Şimdi Allah'a inanan insanın aklına vesvese [gelir diyorlardı].
- 9 T: [Kim diyordu]?
- 10 S: **Ben küçükken (0.4) şey Kur'an kursu (.)** Kur'an kursuna gittim okuyabilmek
11 için işte ordaki kişilere soruyordum bu aklıma gelen şeyleri onlar diyordu sonra bir tane
12 bir yer daha vardı orda da **Kur'an kursuna gitmişim orda bir tane imam vardı**
13 ona sormuştum o da aynısı söylemişti hani ↑ **anneme konuştuğumda da annem**
14 **aynısını söylüyordu babama söylediğimde de babam aynısını** ↓ söylüyordu
15 hepsi şey diyordu yani çok **inanan insanın aklına zaten vesvese gelir** ↓ **diyordu** ↑
16 ondan sonra ben inancımı sorgulamaya başladım. **İnancımı sorgulamak başta (0.4)**
17 **olmayan** bir şeydi başta yoktu
- 18 T: Ama onlar çok inanana gelir bu diyo (.) siz niye inancınızı orda sorguluyorsunuz?
- 19 S: Ben şeyden dolayı sorguluyorum acaba hani (.) acaba ben inanmıyo mu
20 inanmıyorum da o zaman ondan dolayı mı bu küfürler geliyor hani (.) b seçeneği
21 acaba inanmıyorum da ondan mı
- 22 T: Onların o dedikleri seçenek niye sizi diğer başka bir seçeneğe götürüyor?
- 23 S: Ne bileyim beni anlamıyorlarmış ben çok yalnızmışım gibi hissediyordum hani tek
24 hissediyordum kendimi dünyada benden başka hiç kimsede böyle bir sıkıntı yoktur
25 ondan hiç biri beni anlayamaz diye düşünüyordum ondan, söyledikleri pek de etki
26 **etmiyordu bana (0.5) gerçi hala bazen öyle arada düşünüyorum** bi bi ara
27 babam mesela bana dedi ki S. (.) en son konuştuğumuzda bu konuları dedi ki S. benim
28 de başıma geliyordu dedi **o zaman gerçekten inandım (0.5)** yani çünkü öncesinde
29 annem de söylemişti demişti ki babam mesela gençken babam da Allah'a küfrediyormuş
30 (.) hani bir şey olduğu zaman Allah'a ↓ küfrediyormuş dedi işte ben bunu birazcık
31 vesvese değil de şey olarak algıladım ↑ bi öfkeden dolayı hani bir şey yaşamışlıktan
32 dolayı böyle hani bir öfke durumu (.) ondan sonra babam işte konuştuğumuzda S. bak
33 gerçekten benim de başıma geliyordu deyince ben gerçekten babama inandım [çünkü]
- 34 T: **[Siz niye] öfkeden dolayı olduğunu düşündünüz?**
- 35 S: **Ben niye öfkeden dolayı küfür mü ediyorum?**
- 36 T: Yani siz böyle düşündüm dediniz ya.
- 37 S: Şimdi ıı ↓ tam anlamadım ama şimdi ↑ babam ıı öfkeden kitlendim azcık galiba
38 (gülümseyerek konuşuyor) kafam karıştı çünkü. [İı şimdi]

- 39 T: [Ne kafanızı] karıştırdı?
 40 S: Şimdi ben ın küfürlerin (.) bi süre sonra **vesveseden değil de benim Allah'a karşı**
 41 **hissettiğim kızgınlıktan dolayı (0.3)** söylediğim şeyler olduğunu düşünmeye
 42 başladım hani **Allah'a kızıyorum isyan ediyorum ondan dolayı küfrediyorum**
 43 **diye (0.4)** [düşünmeye]
 44 T: [Ne zaman] böyle düşünmeye başladınız?
 45 S: İşte bu ODTÜ'ye yeni başladığım zamanlardı sanırım o zaman terapistle gitmeye
 46 başladım şey terapist diyor psikyatrist o zaman gitmeye başladım o zaman zaten
 47 antidepresan içmeye başladım **işte (0.4) ın (0.5) ↑ ne diyordum ya kitlendim**
 48 lütfen yardım edin bana hatırlatın vallahi kitlendim (gülme)

Tartışma

Terapi seansında terapistin sessizliğinden ziyade hastanın sessizliğine odaklanılarak sessizliğin nasıl kullanıldığını araştıran bu çalışma kapsamında araştırmacı aynı zamanda da terapisti olduğu S. Hanım'la yürüttüğü seanslardan iki tanesini incelemiştir. Ses kayıtlarının analizleri sonucunda terapist-hasta diyalogunda hastanın sessizliğe çeşitli durumlarda başvurduğu görülmüştür. Bu durumlar; hastanın terapi sürecinde ele alınan konuyu değiştirmesi ve bu konu ile ilgili bir direnç geliştirmesi, düşünmek için kendine bir alan oluşturması, terapistin yorumunu onaylamaması, çelişkili düşüncelerinden bahsetmesi, kendisinden beklenen şekilde ya da olmak istediği kişi gibi görünmeye çalışması ve kendisinin kabul etmekte zorlandığı bir durumun ortaya çıkması olarak gözlemlenmiştir. Sessizliğin bu şekilde seans içerisindeki çeşitli kullanımları ilgili literatür çerçevesinde aşağıda tartışılmıştır.

Psikanalist Jacques Lacan (1977) konuşmayı psikanalizin bağılamı ve tek aracı olarak görmekte ve analistlere diyalogu sürdürmeleri için ellerinden geleni yapmaları konusunda tavsiyede bulunmaktadır. Bu nedenle ilk bakışta sessizliğin psikoterapi sürecine bir engel olarak düşünülmesi mümkündür. Aslında psikanaliz klinik açıdan sessizliğe ya bir semptom ya da terapi sürecini bölen ya da durduran bir şey olarak yaklaşmaktadır (Lacan, 1977). Bu çalışmada da S. Hanım'ın ele alınan konuyu sessizlik ile bozarak sonrasında değiştirip devam ettirmemesi ve "kitlendim" diyerek konuşamamaya başlaması direnç olarak yorumlanmıştır.

Psikanalitik teoride sessizlik yalnızca bir direnç olarak ele alınmamaktadır. Örneğin Kelly (1955) sessizliğin kişinin kendisini kaplayan ikili sözlü düşünme sisteminden bitkin düşüp gelişimsel olarak erken dönem sözsüz düşünme sürecine adaptif bir gerileme olduğunu ifade etmektedir. Bu çerçevede seanslarda S. Hanım'ın düşünmek için kendisine bir alan oluşturması olarak yorumlanan sessizliğini, düşünce sürecinden bir süreliğine çıkış olarak ve kişinin kendisini rahatlatacağı bir yere gerilemek olarak yorumlamak da mümkündür. S.

Hanım'ın seanslarda zaman zaman kendisini istila eden düşüncelerden, bunları aktarmaya çalışmaktan yorulduğuna dair söylemlerinin de olduğu bilinmektedir. S. Hanım tarafından sessizliğin terapistin yorumuna sözlü bir şekilde "hayır" demek yerine de kullanıldığı gözlemlenmiştir. Terapistin yorumuna katılmadığına yönelik açık bir ifade kullanmayan S. Hanım, bu tip bir yorumdan sonra sessizleşmektedir ve bu sessizlik yorumun kabul edilmediğinin anlaşıldığı ifadelerle bozulmaktadır. Psikanalist Balint (1955) terapide sessizliğin iki türden anlama gelebileceğini ve bu anlamlardan birisinin şüphe, düşmanlık, ret ve saldırganlık içeren sessizlik olduğunu, diğer sessizliğin ise uyum, sükûnet ve kabul içeren sessizlik olduğunu öne sürmüştür (aktaran Harvey, 2008). Sessizliğin ret anlamında kullanılmasının bu şekilde olumsuz anlamda kullanılmasının yanı sıra kültürel bir bağlamı da olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır (Neuliep, 2017). Hasegawa ve Gudykunst (1998) tarafından yapılan bir araştırmada kültürün sessizliğin anlamını ve kullanımını etkilediği ortaya konmuştur. Japon kültürünü ve Amerikan kültürünü sessizliğin kullanımı açısından karşılaştıran araştırmacılar Japon kültüründe doğrudanlıktan ya da bir ricaya açık bir şekilde hayır demekten kaçınmak için sessizliğin kullanıldığını ifade etmişlerdir. Bu araştırma kapsamında ele alınan seanslarda yer alan hasta ve terapistin de doğu kültürüne yakın olan Türkiye kültürü içerisinde yetişen kişiler olduğu düşünüldüğünde, S. Hanım'ın da sessizlikten sonra aslında terapistin yorumunu kabul etmediğine dair ifadeleri yer alsada, örneğin; "evet ama" diyerek terapistin söylediğine katılmayan bir yerden konuşması gibi, terapiste doğrudan hayır demek yerine kültürel olarak daha çok kabul gören sessizliği kullandığı söylenebilir. Sessizliğin S. Hanım tarafından kullanıldığı diğer iki alanın çelişkili düşüncelerinden konuşurken ve kendisinin de kabul etmekte zorlandığı bir durum ortaya çıktığında olduğu gözlemlenmiştir. Bu iki kullanımdaki sessizliklerin birbirine benzer bir yerden temel aldığı düşünülmektedir. Kişinin çelişkiye düştüğü anlarda yaşadığı zorluğun kendisinde kabul edemediği tarafla ilgili olduğu psikanalitik kavramlardan "çatışma" (conflict) ile açıklanabilir (Smith, 2003). Bu kavram kişinin kendisinde kabul edemediği taraflarını bastırıldığını ancak bunun bir şekilde kendisinde var olmaya devam ettiğini açıklamaktadır (Shedler, 2005). Levitt'in (2001) çalışmasında bir kategori olarak belirttiği kişinin duygusal bir deneyim yaşadığı ya da duygusuyla bir bağ yaşayacağı süreçte olması anlarında yaşadığı duygusal (emotional) sessizlik, çalışmada ortaya çıkan bu iki sessizliğe benzemektedir. Bununla birlikte kişinin kendisinde barındırdığı özelliklerin farkına varmasının yalnızca duygusal değil aynı zamanda düşünsel bir boyutu da olduğu ve böyle anların kişiyi sessizleştirdiği söylenebilir. Kişinin çelişkili durumlardan bahsederken ve kabul etmekte zorlandığı bir yönünden konuşurken sessizleşmesinin birbirinden tamamen ayrı iki ayrı boyut olmadığı ifade edilen benzerlikler nedeniyle düşünülmektedir.

Son olarak S. Hanım'ın kendisinden beklenen ya da olmak istediği birisi gibi olmaya çalıştığına işaret eden cümleleri ifade ederken sessizleşmesi yine Levitt'in (2001) bir kategori olarak belirttiği kişinin o andaki fikirlerini veya hissettiği durum için doğru sözcükleri, ifadeyi, ya da nitelendirmeyi seçmeye çalıştığı dışavurumsal (expressive) sessizlik ile benzer görülmektedir. Levitt'ten farklı olarak ise bu sessizliğin verim artırıcı olmadığı aksine konuşmayı dağıtan bir sonucu olduğu gözlemlenmektedir. Sessizliğin kişilerarası bir etkileşimde, dinleyen (ya da alıcı) ile ilişkili olarak ortaya çıktığı en açık olarak bu sessizlikte ortaya çıkmıştır.

Terapist-hasta diyalogu içerisinde ortaya çıkan S. Hanım'ın sessizliklerinin işlevlerinin neler olduğu ses kayıtlarının analizi üzerinden yukarıda tartışılmıştır. Bunlara ek olarak konuşma analistleri tarafından konuşma içerisindeki sessizlik (intra-turn silences) ve konuşanlar arası konuşma sırasının değiştiği anlardaki sessizlik (inter-turn silences) olarak yapılan ayırım açısından da ses kayıtlarını incelemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında çoğunlukla S. Hanım'ın kendi konuşmasının içerisinde sessizliklerin yani duraklamaların olduğu, yalnızca 3. alıntıda 52. satırda ve 4. alıntıda ise 26. satırda terapistten sonra bir sessizlik olduğu görülmektedir. Bu sessizlik süre olarak çok uzun olmadığı düşünülerek boşluk olarak değerlendirilmiştir. Bu ayırımla ilgili olarak analizlerde fark edilen S. Hanım'ın zaman zaman terapistin söylediğini aynı şekilde tekrar ettikten sonra ya da yalnızca "evet" ya da "ı hani" gibi kısa bir geçiş yaptıktan sonra sessizleşmesi olmuştur. Hastanın doğrudan geçiş anlarında sessizleşmek yerine araya çeşitli ifadeler koyduktan sonra sessizleşmesi bu ayırımın terapi içerisinde bir karşılığı olup olmadığını çalışılmasının gerekli olabileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma verileri değerlendirildiğinde sessizliğin tek boyutta ele alınabilecek bir kavram olmadığı, farklı işlevlerinin olduğu ve sessizliğin kavram olarak konuşma içerisinde konuşan ve dinleyen arasındaki ilişkiden, kişinin kendi dinamiklerinden, bağlamdan ve hatta kültürel etmenlerden bağımsız olarak ele alınamayacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Drew, P., & Heritage, J. C. (1992). Analyzing talk at work: An introduction. P. Drew and J. C. Heritage (Ed.), *Talk at work: Interaction in institutional settings* içinde (ss. 3-65). Cambridge: Cambridge University Press.
- Ephratt, M. (2008). The functions of silence. *Journal of Pragmatics*, 40(11), 1909-1938. doi:10.1016/j.pragma.2008.03.009
- Gale, J., & Sanchez, B. (2005). The meaning and function of silence in psychotherapy with particular reference to a therapeutic community treatment programme. *Psychoanalytic Psychotherapy*, 19(3), 205-220. doi:10.1080/02668730500238218
- Goodwin, C., & Heritage, J. (1990). Conversation analysis. *Annual Review of Anthropology*, 19(1), 283-307. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/2155967>
- Harvey, L. (2008, Ocak). *Silence in practice*. Association for Cognitive Analytic Therapy (ACAT) Konferansında sunulan çalıştay. Erişim adresi: https://www.acat.me.uk/reformulation.php?issue_id=7&article_id=100
- Hasegawa, T., & Gudykunst, W. B. (1998). Silence in Japan and the United States. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29(5), 668-684. doi:10.1177/0022022198295005
- Heldner, M., & Edlund, J. (2010). Pauses, gaps and overlaps in conversations. *Journal of Phonetics*, 38(4), 555-568. doi:10.1016/j.wocn.2010.08.002
- Hook, D. (2013). Tracking the Lacanian unconscious in language. *Psychodynamic Practice*, 19(1), 38-54. doi: 10.1080/14753634.2013.750094
- Jefferson, G. (2004). Glossary of transcript symbols with an introduction. G. H. Lerner (Ed.), *Conversation analysis: Studies from the first generation* içinde (ss. 13-31). John Benjamins Publishing.
- Jefferson, G. (2009). A case of precision timing in ordinary conversation: overlapped tag-positioned address terms in closing sequences. *Semiotica*, 9(1), 47-96. doi:10.1515/semi.1973.9.1.47
- Kelly, G. (1955). *Personal construct psychology*. New York: Norton.
- Lacan, J. (1977). *Écrits: A selection* (A. Sheridan Çev.). New York: Norton.
- Lagaay, A. (2008). Between Sound and Silence: Voice in the History of Psychoanalysis. *Episteme*, 1(1), 53-62.
- Levitt, H. M. (1998). *Silence in Psychotherapy: The meaning and function of pauses* (Doktora tezi). Erişim adresi: http://www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk2/tape15/PQDD_0014/NQ33540.pdf
- Levitt, H. M. (2001). Sounds of silence in psychotherapy: The categorization of clients' pauses. *Psychotherapy Research*, 11(3), 295-309. doi: 10.1093/ptr/11.3.295
- Madill, A., Widdicombe, S., & Barkham, M. (2001). The potential of conversation analysis for psychotherapy research. *The Counseling Psychologist*, 29(3), 413-434. doi:10.1177/0011000001293006
- Neuliep, J. W. (2017). *Intercultural communication: A contextual approach*. Sage Publications.

- Nikolić, M. (2016). *The functions of silence in confrontational discourse. Sic: A Journal of Literature, Culture and Literary Translation*, 7(1), 1-20. doi: 10.15291/SIC/1.7.LC.6
- Palaganas, E. C., Sanchez, M. C., Molintas, M., Visitacion, P., & Caricativo, R. D. (2017). Reflexivity in qualitative research. *The Qualitative Report*, 22(2), 426-438. Erişim adresi: <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol22/iss2/5>
- Peräkylä, A., Antaki, C., Vehviläinen, S., & Leudar, I. (Ed.). (2008). *Conversation analysis and psychotherapy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Peräkylä, A. (2004). Making links in psychoanalytic interpretations: A conversation analytical perspective. *Psychotherapy Research*, 14(3), 289-307. doi:10.1093/ptr/kph026
- Richards, K. (t.y.). *Spoken English: Conversation Analysis* [PDF]. Erişim adresi: https://warwick.ac.uk/fac/soc/al/repository/staff/richardskeith/se3lecturenotesrichards_k/
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A simple systematic for the organisation of turn taking in conversation. *Language*, 50(4), 696-735. doi:10.2307/412243
- Seedhouse, P. (2005). Conversation analysis and language learning. *Language Teaching*, 38(4), 165-187. doi:10.1017/S0261444805003010
- Shedler, J. (2005). *That was then, this is now: Psychoanalytic psychotherapy for the rest of us*. Erişim adresi: <http://www.apsa.org/sites/default/files/ShedlerThatwasthenthisisnow%28R6%29.pdf>
- Smith, H. F. (2003). Conceptions of conflict in psychoanalytic theory and practice. *The Psychoanalytic Quarterly*, 72(1), 49-96.
- Tannen, D. (1985). Silence: Anything but. D. Tannen & M. Saville-Troike (Ed.), *Perspectives on silence* içinde (ss. 93–111). Norwood, N.J. : Ablex Publication.

Ek-1

Jefferson'un Kodlama Sisteminden Çalışma Kapsamında Kullanılan İşaretler

[iki konuşmacının söylediklerinin çakışmaya başladığı nokta
]	iki konuşmacının söylediklerinin çakışmasının sona erdiği nokta
↑	ses yüksekliğinde artış
↓	ses yüksekliğinde düşüş
(.)	anlık duraklama
(0.3)	ölçülebilen durma süreleri
<u>kelime</u>	konuşmacının vurgu yaptığı kelime
(gülme)	konuşmacının güldüğü yerler
kelime/cümle	analiz için önemli olan bölümler

Analyzing Silence in Psychoanalytically Oriented Psychotherapy Sessions with Conversation Analysis

Summary

Accepting that silence is an integral part of every conversation has opened up a field to study when these silences appeared and whether they have any meaning or not. Although silence was initially treated as a homogenous notion in the psychotherapy literature (Frankel et al., 2005) , it has been defined as an indicator of different processes of communication by different theoretical approaches such as a transference struggle (Fliess, 1949), emotional adjustment (Gendlin, 1996), the necessity of cognitive functioning (Perfetti & Bertuccelli-Papi, 1985), regression (Winnicott, 1965), the expression of anger (Zeligs, 1961), the trust and rapport established with the therapist (Trad, 1993) or therapeutic resistance (Freud, 1912; Reik, 1926) (as cited in Levitt, 2001).

Considering the theoretical diversity of the place of silence in psychotherapy, in this study how silence is used by the patient in the therapy sessions and how it is functioning, how it emerges in the therapist-patient dialogue, whether there is any pattern, and how it affected the conversation have been studied. For this purpose, the tape recordings of two psychotherapy sessions in which the therapist had a psychoanalytic approach and take supervisions for that sessions were analyzed using conversation analysis methodology. In these sessions, the therapist was also the researcher of the current study and the patient was Miss S. who came to therapy due to her low self-confidence and her obsessions. Conversation analysis is a qualitative methodology that deals with the analysis of processes, patterns, and structure in naturally occurring conversations and social interactions. Conversation analysts study how people are taking action and how they make sense of the world around them in those conversations (Madill, Widdicombe, & Barkham, 2001). Since conversation analysis focuses on actions, emphasizes the articulation of speech, and does not have a passive understanding towards speakers, it is appropriate to use this methodology to study the nature of the psychotherapy process (Madill, Widdicombe, & Barkham, 2001).

The analyses of the tape recordings illustrated that Miss S. used silences when she does not approve the therapist's interpretation, when she talks her own contradictory thoughts, while she changes the topic discussed in the therapy process and there is a resistance about that topic, when she wants to create a space for thinking, when she tries to be like someone as expected from her or someone she wants to be and when something appears that she has difficulty to accept.

As a consequence, when the results of the study are evaluated, it can be said that silence

is not a notion that can be reduced into only one dimension, in fact, it has different functions and cannot be considered independently from the relation between the speaker and the listeners in the conversation, the speaker's own dynamics, the context, and even cultural factors.

Vaka Çalışması

Psikoterapide Metafor Kullanımı ve Değişen Anlamı: Depresif Bir Olgu SunumuTuğba Uyar Suiçmez^{1*}¹Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye**Makale Bilgisi****Anahtar kelimeler:**olgu sunumu,
metafor,
depresyon,
figüratif dil,
niteliksel
çalışmalar**Öz**

Metaforların teorik özelliklerinin incelenmesi için, söylem aktivitesi olarak psikoterapi süreci, araştırmacılara oldukça zengin bir içerik sağlamaktadır. Bu makalede, psikoterapi sürecinde ortaya çıkan metaforik anlatımlar seçilen bir metafor ve vaka özelinde ele alınacaktır. Olgu sunumu için, kliniğimize kendi isteğiyle depresif şikâyetlerle başvuran, erkek bir hasta seçilmiştir. Bu olgu sunumunda seçilen “taş atan çocuk” metaforu, tedavi sürecinde pek çok farklı alan ile etkileşim halinde olmuştur. Bu metaforik anlatım ve işlevi, vaka ile yürütülen psikoterapi süreci paralelinde 6 aşamalı bir model üzerinden ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Vakanın ses kayıtları ve seans notları incelenerek, süreçteki metafor değişimi incelenmiştir. Görüşmelerin başlangıcında, “taş atan çocuk”, öfkeli, zarar vermeye çalışan, keyif kaçıran ve anın yaşanmasına engel olan şekilde nitelenmiştir. Ancak ilerleyen seanslarda, bu çocuğun hastayı korumaya ve uarmaya çalışan tarafları da fark edilmeye başlanmıştır. Sonuçta, hastanın depresif duygu durumundaki değişime paralel olarak, metaforun açıklanma biçiminin de değiştiği görülmüştür.

Abstract**Keywords:**case report,
metaphor,
depression,
figurative
language,
qualitative studies

The psychotherapeutic discourse provides researchers a fruitful content to investigate the theoretical properties of metaphors. In the current article, metaphorical expressions were explored through a clinical case report. The male patient who applied to our clinic with depressive complaints was chosen for this investigation. “A boy throwing stones” was a very comprehensive metaphor which interacted with the various aspects of the treatment process. The expressions and functions of the selected metaphor were explained in the six-stage model. The change in metaphor throughout the treatment process was analyzed with the help of voice records and session notes. At the early stages of the sessions, “a boy throwing stones” was perceived as furious, harmful and disturbing. However, in the following sessions, the qualities of the metaphor had dramatically changed. The patient stated that a boy might want to warn him about some threats and protect him from adverse outcomes. In conclusion, consistent with the positive changes in the depressive symptoms, the content of the metaphor had also changed.

*Sorumlu Yazar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No: 1, Çankaya/Ankara.

e-posta: t.uyar.metu@gmail.com

DOI: 10.31682/ayna.456726

Gönderim Tarihi (Received): 02.10.2018; Kabul Tarihi (Accepted): 14.02.2019

2148-4376/ All rights reserved.

Giriş

Psikoloji alanı açısından, bir söylem aktivitesi olarak psikoterapi süreci, metaforların teorik özelliklerinin incelenmesi için oldukça zengin bir içerik sağlamaktadır (Tay, 2013). Metafor, “bir yerden bir yere taşımak” anlamına gelen, Yunanca metapherein kelimesinin karşılığıdır. Bu kelime, Yunanca üst, öte anlamına gelen meta ile taşımak anlamına gelen pherein kelime köklerinden türetilmektedir (Merriam-Webster, 2011). Öncelikle felsefe, dilbilim ve psikoloji gibi alanlar metafor kullanımına ve araştırmalarına yer vermiştir (Modell, 2009). Psikoterapistler metaforların klinik kullanımı ile yoğun bir şekilde ilgilenmektedirler (Barlow, Pollio ve Fine, 1977; Stott, Mansell, Salkovskis, Lavender ve Catwright-Hatton, 2010). Psikoloji biliminde yer edinmiş, önemli isimler de metafor kullanımını hakkında çalışmışlardır. Örneğin, Adler’in önerdiği tekniklerden biri olan “danışanın çorbasına tükürmek” de etkileyici bir metaforik anlatım olarak görülmektedir (Rule ve Bishop, 2006: 24). Burada terapi sürecini temsil eden çorbayı içmeye devam eden hasta, artık aynı çorbayı içmemektedir çünkü hasta terapi sürecine dahil olduktan sonra, hayatını yaşamaya devam etmesine karşın, artık aynı şekilde yaşamayacaktır (Rule ve Bishop, 2006).

Yukarıda bahsedilen tüm söylemler ve araştırmalar, metaforik anlatımın psikoterapi pratiğinde kullanımına dair çalışmalara destek olmuştur (Lakoff ve Johnson, 1980). Lyddon, Clay ve Sparks (2001), metafor kullanımının psikoterapi sürecindeki işlevlerini beş maddede özetlemişlerdir; (a) ilişki kurmaya destek sağlamak, (b) yaşantılarını simgelemek ve yaşantılarıyla ilişkili duygulara erişimi sağlamak, (c) örtük varsayımları ortaya çıkarmak, yüzleştirmek ve değişime zemin hazırlamak, (d) dirençli yönler üzerinde çalışmak ve (e) keşif aracı olarak yeni bakış açıları sağlamak. Bu bulguları daha yenilikçi ve bütüncül bir açıdan ele almak üzerine, Tay (2017), McMullen (2008) ve Hamburg (2018) gibi araştırmacılar çeşitli çalışmalar yürütmüşlerdir. Örneğin, Hamburg’un (2018), başarılı bir psikoterapi sürecinde basit ödev ve görevlerin metaforik olarak işlev kazanması sürecini anlatan vaka analizleri bulunmaktadır. Hamburg, bir vakasında yap-boz yapımının, hastanın kendilik imajındaki değişime referans olan metaforik işlevini irdelemiştir. Bir diğer vakasında ise metronom kullanımının, ağrı algısının kontrolünü sağlama sürecinde edindiği metaforik işlevini açıklamıştır (Hamburg, 2018). Sims (2003) metaforlar ile çalışabilmek için 6 aşamalı bir model önermiştir. Bu aşamalar (a) metaforun duyulması, (b) metaforun geçerliliği, (c) metaforun genişletilmesi, (d) olasılıklar üzerinde oynanması, (e) belirlenmesi ve seçilmesi ve (f) gelecek ile bağlantı kurulması şeklinde açıklanmıştır. Bahsi geçen çalışmalar, metaforik dil ve anlatım özelliklerinin ya da metaforik görevlerin, psikoterapi sürecinin ilerleyişine olumlu

katkısını detaylı şekilde ele almaktadır. Ancak bu çalışmaların literatürde az sayıda olduğu görülmüştür. Bu alanda daha çok araştırma yürütülmesi, hem vaka bilgisinin artmasını hem de terapistin kişiselleşmiş deneyiminin paylaşılmasını sağlayarak, literatüre zenginleştirici ve geliştirici bilgiler sunacağı düşünülmektedir (McMullen, 2018).

Çalışmanın Bağlamı

Terapist/Araştırmacı

Bu çalışmada hem araştırmacı hem de vaka ile psikoterapi sürecini yürüten terapist olarak da yer almaktayım. Şu an yirmi dokuz yaşında, kadın ve altı yıllık deneyimi olan bir klinik psikoloğum ve klinik psikoloji doktora eğitimime devam etmekteyim. Kişilerarası psikoterapi temeline dayanan ve davranışçı uygulamaları içeren terapi yaklaşımım, teorik eğitimim ve pratik psikoterapi uygulamalarımın oluşmaktadır. Literatürdeki pek çok araştırmacıyla benzer şekilde (McMullen, 2008; McMullen, 2018; Hamburg, 2018) terapi yaklaşımında, hasta ile kurulan ilişkinin ve oluşturulan ortak dilin, iyileşme sürecine önemli derecede katkısı olduğunu düşünmekteyim.

Katılımcı

Olgu sunumu için kliniğimize depresif şikâyetler ile başvuran 30'lu yaşlarında, bekâr, erkek bir hasta seçilmiştir. Başvurusu sırasında hasta, mutsuz ve çaresiz hissettiğini, pek çok alanda harekete geçmek için motivasyon bulamadığını, kontrol edemediği olumsuz duygu ve düşünceleri sebebiyle kendisini baltaladığını belirtmiştir. Bunlara ek olarak hasta, kendini değersiz hissettiği için hayatında elde ettiği şeyleri de algısal olarak değersizleştirdiğinden yakınmıştır.

Olgu Sunumu

Bu makalede, seçilen bir metaforun anlamının psikoterapi sürecindeki değişiminin ayrıntılı bir analizi ve olgunun sunumu yapılacaktır.

Prosedür

Bu makalede, yürütülen 38 seanslık psikoterapi sürecinde ortaya çıkan “taş atan çocuk metaforu”, vaka özelinde ele alınmıştır. Tedavi sürecinin farklı aşamalarında kullanıldığı için ve sürecin pek çok farklı alanları ile etkileşim halinde olduğu için, “taş atan çocuk” metaforu tercih edilmiştir. Bu metaforik anlatım ve işlevi, vaka ile yürütülen psikoterapi süreci paralelinde, aşamalı olarak ele alınmıştır. Yaklaşık 50- 60 dakika süren

terapi seansları, kimlik bilgileri gizli tutularak eğitim ve araştırma amaçlı kullanılabilmesi için ses kaydına alınmıştır. Bu kaydın alınabilmesi için hastadan onam alınmıştır. Tüm kayıtlar tekrar dinlenmiş ve tüm seans notları incelenmiştir. Sürece dair bilgiler, makale ile ilişkili, ses kayıtlarından ve kişisel seans notlarından alıntılar eşliğinde örneklendirilerek açıklanmıştır. Ses kaydından elde edilen alıntılarda, hasta için “H”, terapist için “T” harfi kullanılmıştır.

Tekrarlayan Depresif Şikâyetlerin Döngüsü

Vakanın Şikâyetleri ve Tarihçesi

Çeşitli depresif şikâyetlerinden kurtulma isteğiyle kliniğimize başvuran hasta, işinin ve sosyal/romantik ilişkilerinin farklı şehirlerde olması sebebiyle yaşamını iki farklı şehirde kısmi olarak sürdürmektedir. Hasta ilk olarak, üniversiteye başladığı yıl, depresif belirtileri ve somatik şikâyetleri ile psikiyatri başvurusu olduğunu ifade etmiştir. Bu dönem depresyon tedavisine yönelik ilaç kullanımına başlamış, ancak bunu düzenli olarak sürdüremediğini belirtmiştir. Yaklaşık 12 senelik bir aranın ardından, şikâyetlerinin yoğunlaşmasıyla tekrar psikiyatri başvurusunda bulunmuştur. Bu görüşmede yine depresyon tedavisine yönelik ilaç reçete edilen hastaya, şikâyetleri ile ilgili terapi alması önerilmiştir. Aynı yıl terapi sürecine başlamış ancak beş aylık bir dönemin ardından psikoloğun görev yerinin değişmesi sebebiyle bu süreci sonlandırmıştır. Yeni bir psikoloğa yönlendirilen hasta, yeni tedavi sürecini de bir yıl sürdürmüş, ardından bir başkası ile yeni bir süreç başlatmayı denemiş ancak bu süreçlerden tam bir fayda göremediğini ifade etmiştir. Son olarak kliniğimize benzer şikâyetleri ile başvurmuştur. Kliniğimizde 2015 yılında, başladığı psikoterapi süreci yaklaşık yedi aylık bir çalışma dönemini kapsamıştır. Bu süreç, psikoloğunun şehirden ayrılması ile sonlandırmıştır. Sonlanan psikoterapi sürecinin ardından, hasta aynı yılın sonunda tarafıma yönlendirilmiştir. Toplamda hastanın beş farklı tedavi girişimi olmuştur. Hastanın süreci eş zamanlı olarak takiplerine devam ettiği bir psikiyatr ile iş birliği halinde sürdürülmüştür.

Hasta, kontrol edemediği ve hareketlerine de etki eden, olumsuz duygu ve düşüncelerinden şikâyetçi olmuştur. Zor olduğunu düşündüğü şeyleri çekici bulduğunu ve elde etmek için çaba sarf edemediğini belirtmiştir. Ancak edinimin ardından, kazandığı şeyin değersizleştiği hissine kapılarak, bu ediniminden soğuduğunu ifade etmiştir. Değersizleşme olarak dile getirdiği sorununu istediği şeyi elde ettiğinde zihninde oluşan “yaptın ama şimdi ne oldu”, “buraya kadar geldin ama bir sonraki adımı yapamayacaksın”, “o kadar da büyük bir iş başarmadın ki” gibi düşünceleriyle açıklamıştır. Bu düşünceler ile hasta, kendisinin değerli şeyler elde edemeyen, değersiz bir kişi olduğu çıkarımına varmıştır. Bu süreçlerin de

kendisinde harekete geçmek için ihtiyaç duyduğu motivasyonu kırdığını ve kendisini baltaladığını ifade etmiştir. Ek olarak daha önce de tedavi girişimlerinde bulunan hasta, çözüm yollarını mantıken bilmesine karşın şikâyetleri sebebiyle bunları da uygulayamadığından yakınmıştır.

Hasta, öğretmen bir anne ile görüşmelerin başında vefat eden mühendis bir babanın çocuğu olduğunu belirtmiştir. Hastanın, kendisinden 8 yaş büyük bir ablası olduğu bilgisi edinilmiştir. Hasta kendisinin, çocukluğundan beri çalışkan, sorumluluk sahibi, dikkatli ve özenli birisi olduğunu belirtmiştir. Hasta çocukluğunu "annemin korumadığı, babamın zorladığı çocuk" şeklinde tanımlamıştır. Hasta annesini pasif ve hastayı yeterince koruyamayan birisi olarak gördüğünü belirtmiştir. Annesinin ailedeki tüm ilişkilerde arabuluculuk yapmaya çalıştığını belirtmiştir. Hasta, babasını yüksek beklentilere sahip ve koşullu sevgi veren birisi olarak tanımlamıştır. Onunla ilişkisinin borçluluk, minnet ve tatmin edebilme çabası üzerinde kurulduğunu ifade etmiştir. Ablası ile ilişkisine dair derin bir bağ tarif etmeyen hasta, baba kaybının ardından aralarında daha aktif bir iletişim geliştiğini belirtmiştir.

Hasta çocukluk döneminde geçirdiği bazı rahatsızlıklar sebebiyle hastanede yatarak tedavi görmüştür. Hasta, üniversite döneminde geçirdiği bir kaza sebebiyle, dönem dönem halen kronik ağrı çektiğini ifade etmiştir. Sağlık problemleri konusunda duyarlılık geliştiren hasta, babasını kronik bir hastalık sebebiyle kaybetmesiyle birlikte duruma dair daha yoğun bir hassasiyet geliştirmiştir. Kendi hayatında da fiziksel şikâyetleri ve psikolojik sıkıntıları birbirine eşlik eden bir uyarı sistemi halini almıştır.

Hasta, lisede yatılı okul süreci ile ailesinden ayrı yaşayamaya başlamıştır. Hem eğitim hayatında hem de iş hayatında başarılı bir hayat sürdüren hasta, sosyal ve romantik ilişkiler alanlarında ise güçlük çektiğini belirtmiştir. Hasta sosyal ilişkilerinde ihtiyaç ve taleplerini dile getirmekte güçlük yaşadığı ifade etmiştir. Bunun sebebini ise karşı tarafın memnun olmaması ya da rahatsızlık duyması ihtimaline dair duyduğu kaygısı ile açıklamıştır. Bu süreç genelde iletişimsizlik, öfke birikimi ya da ilişkiden uzaklaşma ile sonuçlanmıştır. Hasta, geçmiş romantik ilişkilerinin sonlanması nedeniyle yoğun depresif dönemler ve somatik belirtiler yaşadığını ifade etmiştir. Romantik ilişkilerine dair bilgiler alındığında, hasta ilk eşinden dört yıllık bir sürecin ardından beklentilerin uyuşmaması sebebiyle ayrıldığını belirtmiştir. Hasta şu anki eşi ile psikoterapi süreci bitiminde evlenmiştir. Dolayısıyla bu ilişki de hastanın bağ kurma tarzı, ilişkinin kendisine iyi gelen yanları, talepleri ve sunabilecekleri üzerinden seanslarda ele alınmıştır.

Vaka Formülasyonu ve Tedavi Plânı

Hasta, daha önce de pek çok kez hem ilaç tedavisi almış hem de psikoterapi sürecinden geçmiştir. Dolayısı ile bu vakada, depresif şikâyetlerden kurtulmak üzerine çalışma seçeneği denenmiştir. Ancak hastanın tekrarlayan tedavi arayışı, şikâyetlerinin dönemsel olarak gerileyip, süreç içerisinde farklı etmenler ile birlikte tekrar yoğunlaştığını göstermiştir. Yani bu şikâyetleri artık hastanın hayatında, kişilik boyutunda yerleşmiştir. Bu süreçte hastanın enerji ve çabasını şikâyetçi olduğu bu özelliklerden kurtulmak yerine, bu özelliklerin hayatında kalmaya devam etmesini anlamasına yönlendirilmiştir. Bu psikoterapi sürecinin amacı, hastanın şikâyetlerinin oluşumunu, işlevlerini anlamak ve hastanın daha bütüncül bir kendiliğe ulaşmasını sağlamak olmuştur.

Psikoterapi Sürecinde “Taş Atan Çocuk” Metaforu Mikro-Analizi

Sims'in (2003) önerdiği altı aşamalı model, metaforun psikoterapi sürecindeki kullanımını incelemek için bir yol haritası çizmektedir. Bu modelin ilk adımı olan metaforun duyulması aşaması, temelde terapistin süreçte kullanılan dildeki metaforik anlatımlar açısından dikkatli olmasını tarif etmektedir. Terapist, varsayılan ya da sık kullanılan anlamlar yerine direk metaforun kendisine odaklandığında, metaforların o vakaya özel anlamını duymaya başlayabilecektir. Modelin ikinci aşamasında ise terapistin kullanılan metafora kendi dilinde yer vererek ya da hastaya olumlu geri bildirimler vererek metaforun geçerliliğini sağlayacağı ifade edilmektedir. Modelin üçüncü adımı olan metaforun genişletilmesi aşamasında ise hastanın ve terapistin metafor üzerine çalışma süreci başlatılmaktadır. Sims (2003) bu aşamaya kadar metaforu bir embriyo olarak tanımlamaktadır. Bu aşamada ise terapistin dikkatini metafora yöneltmesi ile bu az gelişmiş yapının, hastanın durumuna dair çok daha kapsayıcı ve olgunlaşmış anlatımlar içeren derinlikli bir işleme süreci başlatılır. Bu süreçte ortaya çıkarılan tüm anlamlar, imajlar ve çağrışımlar, metaforun olasılıkları üzerinde oynanması aşamasında ele alınmaktadır. Metaforun belirlenmesi ve seçilmesi aşamasında ise metafora ilişkin tüm olasılıkların içinden, hastanın şikâyetlerine yardımcı olabilecek ve tedavi amaçlarına hizmet edecek olanları ayrıştırılmaktadır. Modelin son aşamasında ise üzerinde çalışılan metaforun tedavi sonrası süreçteki işlevine dair bağlantılarının kurulması hedeflenmektedir. Sims (2003) bu son aşamada, hastanın zihninde yer eden figüratif anlatımların, gelecekte de hastaya tehdit hissettirmeden kullanabilmesini sağlayacağını belirtmiştir. Bu modelden yola çıkarak, bu makalede, “taş atan çocuk” metaforunun, vakanın tedavi sürecinin olumlu ilerleyişiyle paralel değişimi ele alınacaktır.

1. Seans 1-8. Şikâyetlerin anlaşılması ve metafora ilişkin anlatımların duyulması

İlk seansın hemen öncesinde yaşanan baba kaybına ilişkin yas süreci işlenmeden bir süre ertelenmiştir. İlk seanslarda, hastanın sorun yaşadığı alanların anlaşılması için tarihçe bilgisi alınmıştır. Hasta, zihninde oluşan olumsuz düşünceler ve imajlardan şikâyetçi olmuştur. Bu düşünceler sebebiyle pek çok alanda adım atmaktan vazgeçtiğini, vazgeçtikçe daha da hareketsizleştiğini ve daha depresif bir davranış örüntüsü geliştirdiğini belirtmiştir. Bu örüntüyü desteleyecek davranışları ile de sıklıkla bir döngü yarattığını dile getirmiştir (Alıntı 1; 2. Seans).

Alıntı 1

H: Ana şeyi değersizleştirme olayı, yine ilişkim devam ettiği süreçte hep bunu ona da yapmaktan çok korkuyorum. Bu duygusal olarak olan şeyin akademik olarak ve iş hayatında da benim karşılığı var, yani bunu çözerken onları da çözebilirim yani yaptığım işleri değersiz bulma olayım var, dediğim gibi sınavdan çıktım ee bu muydu yani, şimdi ne yapacağım. Veya başardığım işleri küçük görme, başaramadığım işleri gözümde çok büyütme.

Hasta şimdiye kadar tedavi süreçlerinde, şikâyetlerine neden olan ve dışladığı bu düşünce ve davranış sisteminden olarak kurtulmak üzerine çalışmıştır. Hasta halen devam eden kurtulma isteğini de “içimdeki bu sesi susturmak ve ondan kurtulmak istiyorum” gibi sözleriyle ifade etmektedir. Ancak 15 yıllık bu süreçte tekrarlayan tedavi arayışları, yok etme çabasının sonuçsuz kaldığını göstermektedir. Güncel psikoterapi sürecimiz ise bu şikâyetlerin hasta açısından işlevini anlamayı amaç edinmiştir.

Süreç içerisinde bu döngünün nasıl özellikleri olduğu, ne gibi zamanlarda ortaya çıktığı ve nasıl bir etki yarattığı kısımları ele alınmıştır. Beşinci seansta hastadan iyi yaptığı şeylerin listesi istenerek, kullandığı çerçevenin gösterdiği açı hakkında bilgi toplanmaya çalışılmıştır. Hasta bu listeyi hazırlamakta güçlük çektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak, hastanın bakış açısını kısıtlayan olumsuz söylemlerle temas etmek ve onları anlamaya çalışmak konusunda oldukça isteksiz olduğu gözlenmiştir. Altıncı seans, hastanın pek çok şeyi hak etmediğini düşündüğünü ifade ettiği ve değersizlik duygularının açık bir biçimde ifade bulduğu bir seanstır. Seans içerisinde bu düşünceleriyle bağlantılı duygu ve davranışları incelenmiştir. Hastaya bir sonraki görüşmeye kadar hak ettiğini düşündüğü beş durum oluşturup oluşturamayacağı sorulmuştur. Sadece iki örnek getirebilen hasta, temelde neyi istediğini de bulmakta zorlandığını ifade etmiştir. Sonraki iki seansta, değersizlik hisleri

incelenmeye devam ederken, yaşadığı başka bir kayıp ile birlikte ortaya çıkan somatik semptomları da gözlenmiştir (Alıntı 2; 3. Seans).

Alıntı 2

H: Şu anda da yaptığım şeyleri beğenmiyorum hata arıyorum, başardığım şeyleri küçümsüyorum, sadece başarısızlıklarına odaklanıyorum, bir şeye ulaşıncaya da şimdi neye başlıyorum diye soruyorum, dolayısıyla dinlenemiyorum rahatlayamıyorum.

2. Seans 9-17. Kurtulmaya çalışılan taraf: Metaforun geçerlilik kazanması

İlk kez dokuzuncu seansta, hasta içinde felaket tellallığı yapan bir tarafının olduğunu belirtmiştir. Bu yanının, olumsuz sonuçlanan durumlarda “ben demiştim gördün mü” gibi ifadelerle hastada olumsuz duygu ve düşünceler ortaya çıkardığını belirtmiştir. Bu taraf ile kurulacak iletişimi kolaylaştırabilmek için bir imaj oluşturulmuştur. Bu imaj arkası dönük ve yere çömelmiş bir çocuktur. Bu metaforun terapistin dilinde de yer bulması ve psikoterapi sürecinde işlev kazanması, hasta açısından bu anlatımının varlığına ve kabulüne kanıt sunmuştur (Alıntı 3; 17. Seans).

Alıntı 3

T: Daha önce de konuşmuştuk ya o an, o kaygıdan kaçmak için, o korkuyla yüzleşmemek için yaptığınız şey kümülatifte size fazla yük olarak geri geliyor. Bunu onu fark edip, onu engellemiş oldunuz.

H: Doğru

T: şimdi işte şey dediniz neyse bu korku bakıcam yani onu görmeden, onu duymadan, yaşamadan kaçmam bana bir şey getirmiyor gibi. Sizin içinizde o diğer taraf diye tarif ettiğiniz o yan ile de ilgili konuşmuştuk ya, taş atan çocuk tarafıyla ilgili, onun ne söylediğini dinlemeden hiçbir zaman, hiçbir zaman onu duymamazlıktan gelemiyoruz. O susmuyor çünkü aynı şey yine o kaygı ile yüzleşmediğiniz sürece....

3. Seans 18-20. Anlamaya dair ilk adımlar: Metaforun genişletilmesi ve olasılıkları üzerinde oynanması

İlk etapta bu çocuğun sürekli kendi kendine söylendiği fikri oluşmuştur. Daha sonra ise hasta, bunların hastaya yönelik söylemler olduğu kararına varmıştır. Hasta bu söylemlerin özellikle kendisinin keyif aldığı, mutlu olduğu ya da bir şey başardığı anlarda daha da belirginleştiğini ifade etmiştir. Bu sözlerin hastaya, çocuk tarafından atılmış birer taş olarak tanımlanmasıyla birlikte, artık hastanın şikâyetleri “taş atan çocuk” imgesiyle bütünleşen bir

metafor üzerinden ele alınmaya başlanmıştır. Bu kullanım ile hastanın temas etmekten kaçındığı tarafı ile yakınlaşması sağlanmıştır. Bu şekilde, taş atan çocuk metaforunun anlamları araştırılmıştır. Bu çocuğun var olma ve varlığını koruma sebebi anlaşılmaya çalışılmıştır (Alıntı 4; 19. Seans).

Alıntı 4

T: Bu sefer tarif ettiğiniz taşınmanın içinde çok daha pozitif beklentiler var

H: hıhı

T: yani hani hep böyle bir o anlatımların içerisinde sanki bu sefer daha sabit bir yer tarifliyorsunuz

H: öyle olmasını istiyorum tabi hayalim o yönde

T: ... peki başka ülkeler de var, ama bu da iyi bir başlangıç diye konuşmuştuk orası ile ilgili hissiniz nasıl?

H: şöyle Hayır Norveç olsaydı, İsveç olsaydı gibi diyordum ya, bir olumsuzluk bulmaya çalışıyordum, belki de yine o çocuk taş atmaya başlıyordu...

Seanslar ilerledikçe hasta, kendisini huzursuz eden bu yanının işlevleri üzerinde çalışmaya başlamıştır. Hasta, zihninde beliren tüm olumsuz fikirlerin, kendisine çabalamak için itici bir güç de sağladığını fark etmiştir. Fark edilen bu yeni işlevler ile birlikte, artık hastanın bu çocuğa ilişkin algısı değişmeye başlamıştır. Amacı artık ondan kurtulmak değil, bu çocuğun hayatında kalmasına izin vermesine etki eden koşulları anlamaktır.

Hasta zamanla, aslında bu çocuğun attığı taşların hiç de büyük olmadığını ve kendisini yaralamayı hedeflemediğini de belirtmiştir. Bu taşların kendisine zarar vermeyi değil, hatta bazen kendisini uyarmayı amaçladığını düşünmeye başlamıştır. Hastanın kullandığı imaj aynı kalmasına karşın, bu metaforun anlamı oldukça farklılaşmıştır.

4. Seans 21-29. Farklı yönlere doğru ilerlemek: Metaforun anlamının tedavi amacına yönelik belirlenmesi ve seçilmesi

Bu seanslarda, hastanın atılan taşlara yani olumsuz fikirlerine odaklanmadan farklı alanlarda yeni adımlar atması denenmiştir. Süreç içerisinde, hastanın günlük yaşantıları da taş atan çocuk metaforu yardımıyla daha kolay temas edebildiğimiz şikâyetlerinin kökenlerini araştırmak için kullanılmıştır. Bu seanslarda hastanın olumlu/olumsuz duygu ve düşünceleri, hayattan beklentileri, tekrarlayan korku ve kaygıları üzerinde çalışılmıştır (Alıntı 5; 26. Seans).

Alıntı 5

T: ... cevap geldiğinde o adımlara da ilerleyeceksiniz ... ama orada neden o süreci bu kadar, yani yine şeye geldik hani hep diyorduk ya bir tarafınızdaki o şey çocuk[

H: [rahatsız ediyor

T: heh sürekli olarak işte gelecekte olabilecek

H: hıhı

T: problem yaratabilecek, şeylere karşı şimdiden dürtüyor şeyine, ...

H: yapıyorum bazen bu dediğinizi, ama sürekli yapamıyorum

Bu çalışma adımları ile hastanın, içindeki taş atan çocuğu da dışlamadan daha bütüncül bir kendilik konumuna ulaşması amaçlanmıştır. Son seanslarda, hasta dışarıdan gelen olumsuz atıfları kabul etmediğine ve bunlara öfkelenmesine dair günlük yaşantısından örnekler getirmiştir. Bu yaşantılar, hastanın içinde bu olumsuz atıfları kolayca kabullenen yapının değişmeye başladığını düşündürmüştür. Bu noktada ise oluşan bütüncül yapının, hastanın sosyal ilişkileri ile etkileşimi ele alınmıştır.

5. Sonlandırma süreci ve takip görüşmeleri: Gelecekle bağlantı kurulması

Yaklaşık bir buçuk yıllık bir sürecin ardından, hastanın ikametgâh değişikliği nedeniyle görüşmeleri sonlanmıştır. Son seansta hastanın kazanımları ve yeni sürecine dair kaygıları ele alınmıştır. Hasta, hala depresif anlar yaşadığını ancak çok hızlı bir şekilde o duygu durumundan ve düşünce yapısından sıyrılabildiğini belirtmiştir. Hasta “düşüncelerin anlık olduğunu, geçmişindeki olumsuz duyguları çağırdığını ve alışkanlıktan olduğunu” bildiğini ifade etmiştir. Bu düşünce tarzının, baş etme yöntemi olarak kendisine yardımcı olduğunu da belirtmiştir.

Sonlandırma görüşmesinden yaklaşık altı ay kadar sonra, hastanın talebi ile tekrar altı görüşme yapılmıştır. Yapılan ilk görüşmede, hastanın yeni sürecinin getirdiği stres ile semptomlarının yoğunlaştığı öğrenilmiştir. Görüşmelerde, hastanın semptomlarının yarattığı kaygı ve duruma çözüm üretmek için hastanın kullanabileceği kaynaklar ele alınmıştır. Bu görüşmelerde, güncel sorunlarına katkı sağlayabilecek geçmiş kazanımları üzerinde çalışılmıştır. Bu süreç ise, ihtiyacı halinde yüz yüze destek alabileceği kaynakların belirlenmesiyle sonlandırılmıştır. Hastanın altı aylık bir aranın ardından tekrar tedavi arayışı, terapisti olarak beni kaygılandırmıştır. Birlikte yürüttüğümüz psikoterapi sürecinin erken sonlanmış olabileceğine dair düşüncelerim oluşmuştur. Ancak takip eden görüşmelerde, hastanın önceki kazanımlarını iyi işlettiği ve süreci oldukça sağlam yürüttüğü görülmüştür. Bu da kaygı ve düşüncelerimin kaybolmasını sağlamıştır.

Tartışma: Metafor Kullanımı ve Tedavi Süreci Sonuçları

Bu çalışmada, metaforun kimin tarafından oluşturulduğu ya da kullanım sıklığı kriterler olarak tanımlanmamıştır. Olgu sunumunda seçilen metafor, tüm çalışma süreciyle pek çok farklı açıdan bağlantısı olan bir imaj olmuştur. Metafor kullanımının kesin olarak pozitif bir tedavi sonucunu sağladığına dair bir kanıt sunmasa da pek çok araştırmacı, metafor kullanımı ile olumlu tedavi sonuçları arasında bir ilişki kurmuştur (Sims ve Whynot, 1997; Levitt, Korman ve Angus, 2000; Hamburg, 2018).

Bu çalışmada da Levitt, Korman ve Angus'un (2000) araştırmalarında bahsettiği gibi terapi sürecindeki metafor kullanımı depresyon tedavisi paralelinde ilerletilmiştir. Sims'in (2003) önerdiği model üzerinden psikoterapi sürecindeki değişimi incelenen metafor, sürecin başlarında öfkeli, zarar vermeye çalışan, keyif kaçırıcı bir "taş atan çocuk" olarak nitelenmiştir. Ancak ilerleyen seanslarda, bu çocuğun hastayı korumaya ve uyarmaya çalışan tarafları da fark edilmeye başlanmıştır. Bu değişim, hastanın semptomları ile iletişim kurma şeklindeki değişime paralel olarak ilerlemiştir. Hasta semptomlarından kurtulmak için çaba harcamak yerine, bu semptomların ortaya çıkışını ve tekrarlama döngüsünü anlamlandırmaya başlamıştır.

Daha önce pek çok araştırmacının da önerdiği gibi (McMullen,1996; Robert ve Kelly, 2010; Lyddon, Clay ve Sparks, 2001) terapi gündemine getirmekte güçlük çektiği "değersizlik" ve "yetersizlik" hisleri, metaforik anlatım aracılığıyla çalışılabilmiştir. Hastanın yüzleşmekte güçlük çektiği duygu ve düşüncelerine zorlayıcı bir şekilde ulaşmaya çalışmak yerine, onları "taş atan çocuk" metaforu üzerinden ele almak hem hasta hem de terapist açısından kolaylaştırıcı olmuştur. Öte yandan bu vakada, hastanın daha önce pek çok tedavi arayışı ve çeşitli sebeplerle sonuçlanmadan sonlanmış tedavi süreçleri olmuştur. Bu sebeple de terapist ve hasta arasında kurulacak olan iş birliği ek bir önem taşımıştır. Lyddon ve arkadaşlarının (2001) da daha önce öne sürdüğü bilgi ile uyumlu olarak, metafor kullanımı, kurulan terapötik ilişki için kolaylaştırıcı bir faktör olmuştur.

Psikoterapi sürecinde bahsi geçen tüm çalışmaların paralelinde, hastanın yaşadığı kaybın işlenmesi ve yas sürecine eşlik edilmesine de çaba gösterilmiştir. Bu da seanslarda üzerinde çalışılan depresyon tedavisinin yürütülmesi açısından zorlayıcı olmuştur. Taş atan çocuk üzerinden, güncel yaşantısında yaşadığı sekansları analiz edilirken hasta, Robert ve Kelly'nin (2010) öne sürdüğü gibi, bağlantısız gibi görünmesine karşın, kayıp ile ilişkisine dair çıkarımlar ve benzerlikler kurmuştur.

Psikoterapi sürecinde, somut düzey anlamlar ile sınırlı kalınan ve bu sebeple de metaforik anlatımın çalışmamış olabileceğinin düşünüldüğü yerler olmuştur. Ancak sürecin

ilerleyen aşamalarında, aslında o sekansın da metafora ilişkin tüm olasılıkların ele alındığı aşamanın bir parçası olduğu ve tedavi bütünü için anlam taşıdığı fark edilmiştir. Öte yandan, hasta eğer derinleşmeye ve ilerlemeye hazır ise kullanılan figürsel dilin metaforik anlamını yorumlamakta ve bu anlamın karşılıklı inşası üzerinden psikoterapini süreci ilerletilebilmektedir. Ancak, eğer böyle bir ilerlemeye hazır değil ise, metaforun gerçek anlamı üzerinden bir yorumda da bulunabilmektedir (Lapsekili ve Yelboğa, 2014). Benzer şekilde, Sims ve Whynot (1997) kullanılan bir metaforun aynı seans içerisinde bir karşılık bulmamasının onun tamamen yok sayıldığı anlamına gelmediğini belirtmişlerdir. Bunun aksine bazen geçmiş bir seansta kullanılan metaforun, altı aylık bir aranın ardından bile gündeme getirebildiğini belirtmişlerdir. Örneğin, taş atan çocuk metaforundan da bir süre bahsedilmemiştir. Birkaç seans boyunca bahsedilmemesine karşın, sonraki görüşmelerde o imaja ilişkin yeni paylaşımlar gelmiştir. Bu da hastanın, seanslar arasında da bunu düşünce sisteminde işletmeye devam ettiğini göstermiştir. Carmichael'ın (2000) da önerdiği gibi metaforların yapısı sayesinde, hasta kendisini saldırı altında hissetmemiş ve psikoterapi ilişkisinden uzaklaşmaya çalışmamıştır.

Özet olarak, bu çalışmada, hastanın iyileşme sürecinde, kullanılan metaforun anlamlandırılmasının nasıl değiştiği açıklanmıştır. Bu makale, metaforlar kullanılarak tedavi sürecine katkı sağlayan çözüm dostu bir çevre oluşturulmasına da (Gordon, 1978; Kopp, 1995) bir örnek sunmuştur. Psikoterapide kullanılan metaforik dil ve anlatım özelliklerinin ya da metaforik görevlerin, sürecin ilerleyişine ve iyileşme sürecine olumlu katkısının ele alındığı çalışmalar, alanda daha çok vaka bilgisinin ve terapistin kişiselleşmiş deneyiminin paylaşılmasının, zenginleştirici ve geliştirici bilgiler sağlayacağını düşündürmektedir (McMullen, 2018). Bu makalede vaka özelinde sunulan bilgiler, metafor kullanımının tedavi sonucuna etkisi hakkında bir iddiada bulunmamaktadır. Ancak her vaka için farklı biçimlerde özelleştirilebilecek çıkarımlar sunulmaya çalışılmıştır. Psikoterapide metafor yaratımı ve kullanımını hem terapistin hem de hastanın dâhil olduğu, ortak bir anlam kazandırma sürecidir (Tay, 2014). Hamburg (2018), bir takip görüşmesiyle bu alana dair bilgi sağlamıştır, ancak bu kısıtlı bir telefon görüşmesini içermektedir. Gelecek çalışmalarda, hastanın sürece dair geri bildirimlerinin de dâhil edilmesinin çok zenginleştirici olacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak, karşılıklılık esasına dayanan bu sürece dair eksik kalabilecek alanların da bu şekilde tamamlanabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Barlow, J. M., Pollio, H. R., & Fine, H. J. (1977). Insight and figurative language to psychotherapy. *Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 14(3), 212-222.
- Carmichael, K. D. (2000). Using a metaphor in working with disaster survivors. *Journal of Specialists in Group Work*, 25(1), 7-15.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design Choosing among five approaches* (2. Baskı). USA: Sage Publications Inc.
- Gordon, R. M. (1978). Emotion labeling and cognition. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 8(2), 125-135.
- Hamburg, S. R. (2018). Metaphoric tasks in psychotherapy: Case studies of “Margie’s” Self-Image and “Amy’s” Pain. *Pragmatic Case Studies in Psychotherapy*, 13(4) 284-328.
- Kopp, R. R. (1995). *Metaphor therapy: Using client-generated metaphors in psychotherapy*. New York: Brunnel/Mazel.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lapsekili, N. & Yelboğa, Z. (2014). Psikiyatride metafor kullanımı, *Journal of Cognitive and Behavioral Psychotherapy and Research*, 3(2), 116-125.
- Levitt, H., Korman Y., & Angus, L. (2000). A metaphor analysis in treatments of depression: Metaphor as a marker of change. *Counselling Psychology Quarterly*, 13(1), 23-35.
- Lyddon, W. J., Clay, A. L. & Sparks, C. L. (2001). Metaphor and change in counseling. *Journal of Counseling and Development*, 79(3), 269-274.
- McMullen, L. M. (2008). Putting it in context. R. W. Gibbs, Jr. (Ed.), *The Cambridge handbook of metaphor and thought* içinde, (ss. 397-411). Cambrie, K: Cambridge University Press.
- McMullen, L. M., & Conway, J. B. (1996). Conceptualizing the figurative expressions of psychotherapy clients. J. S. Mio & A. N. Katz (Ed.), *Metaphor: implications and applications* içinde (ss. 59-72). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- McMullen, L. M. (2018). When skill and wisdom merge. *Pragmatic Case Studies in Psychotherapy*, 13(4) 329-337.
- Merriam-Webster, (2011). Metaphor, 20.04.2018 tarihinde <http://www.merriam-webster.com/dictionary/metaphor> adresinden alındı.
- Modell, A. (2009). Metaphor: The bridge between feelings and knowledge. *Psychoanalytic Inquiry*, 29, 6-11.
- Robert, T. & Kelly, V. A. (2010). Metaphor as an instrument for orchestrating change in counselor training and the counseling process. *Journal of Counseling and Psychiatrists*, 16(6). 391-396.
- Rule, W. R. & Bishop, M. (2006). *Adlerian lifestyle counseling*, New York: Taylor & Francis Group.
- Sims, P. A., & Whynot, C. A. (1997). Hearing metaphor: An approach to working with family-generated metaphor. *Family Process*, 36(4), 341-355. doi: 10.1111/j.1545-5300.1997.00341.x
- Sims, P. A. (2003). Working with metaphor. *American Journal of Psychotherapy*, 57(4), 528-536.
- Stott, R., Mansell, W., Salkovskis, P., Lavender, A., & Cartwright-Hatton, S. (2010). *Oxford guide to metaphors in CBT. Building cognitive bridges*. Oxford and New York: Oxford University Press.

- Tay, D. (2013). *Metaphor in psychotherapy. a descriptive and prescriptive analysis*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Tay, D. (2014). Metaphor theory for counselling professionals. J. Littlemore and J. R. Taylor (Ed.), *The Bloomsbury companion to Cognitive Linguistic* içinde (ss. 352-367). London, UK: Bloomsbury.
- Tay, D. (2017). Exploring the metaphor-body-psychotherapy relationship. *Metaphor and Symbol*, 32(3), 178-191.
- Zainal, Z. (2007). Case study as a research method. *Jurnal Kemanusiaan*, 5(1), 1-6.

A Depressive Case Report: Using Metaphor and its Changing Meaning throughout the Psychotherapy Process

Summary

Psychotherapy process, a discursive activity, provides rich content in order to examine the theoretical qualifications of metaphoric expressions in psychology (Tay, 2013). Philosophy, linguistics, and psychology have been the leading areas for metaphor research (Modell, 2009). Lyddon, Clay, and Sparks (2001) suggested that metaphors have five significant roles in different stages of psychotherapy process: (a) relationship building, (b) accessing and symbolizing emotions, (c) uncovering and challenging clients' tacit assumption, (d) working with the client resistance, and (e) introducing new frames of reference. Tay (2017), McMullen (2008), and Hamburg (2018) introduced a new and holistic perspective on the use of metaphors in psychotherapy practice. Moreover, Sims (2003) suggested six stages model in order to work with metaphors in the psychotherapy process. These stages were named as (a) hearing a metaphor, (b) validating a metaphor, (c) expanding a metaphor, (d) play with the possibilities, (e) marking and selection, and (f) connection with the future. Increasing the number of studies in this area provides rich information about specific factors related to cases' and therapists' individual experiences (McMullen, 2018).

The Content of the Study

Therapist/Researcher

In this study, I participated as both researcher and psychotherapist conducting the process. I am 29 years old, woman, six years experienced clinical psychologist. I am still doing my Ph.D. study in clinical psychology. My theoretical approach, comprised of both my theoretical education and practical applications, is based on the interpersonal psychotherapy. Like many researchers in the literature (McMullen, 2008; McMullen, 2018; Hamburg, 2018), I believed that constructing common language and relationship between patient and psychotherapist has a significant contribution to the treatment process.

Participant

The patient was a single male and in his 30s, applied to our clinic with depressive complaints. He complained about feeling desperate and worthless. He also disturbed about self-sabotaging himself due to his negative thoughts and feelings.

Procedure

In the current case report, “a boy throwing stones” metaphor has examined throughout 38 sessions psychotherapy process. The change in meanings of the metaphor, used throughout the psychotherapy process analyzed with the help of voice records and session notes.

Discussion: The contribution of metaphor usage to psychotherapy outcome

In the current study, the selected metaphor examined throughout the psychotherapy process of a depressive case. The meanings of the metaphor changed in correlation with patient’s complaints, positively. Although there could not be any strict evidence, the current study, like many other researchers (Sims & Whynot, 1997; Levitt, Korman, & Angus, 2000; Hamburg, 2018) suggested a relationship between working on metaphors and positive treatment outcomes. The meaning changes of metaphor examined according to six staged models recommended by Sims (2003). At an early phase of psychotherapy, “a boy throwing stone” was described as furious, harmful and disturbing. However, in the continuing process, the qualities of the metaphor changed. The patient stated that a boy might want to warn him about some threats and protect him from adverse consequences.

In conclusion, in accordance with the positive change in the depressive mood of the patient, the content of the metaphor has also changed. Throughout the psychotherapy process, the patient started to work on understanding the cycle of his symptoms, instead of striving to get rid of them. Similar to the literature findings (McMullen,1996; Robert & Kelly, 2010; Lyddon, Clay, & Sparks, 2001), the feeling of worthlessness and inadequacy, which were not mentioned easily, were examined with the help of metaphoric expressions. Using metaphoric expression in these situations provided an alternative and easy way for communication, instead of making the patient feel under attack.

This study exemplified creating a facilitating environment for the treatment process with the help of using metaphoric expressions and working on them (Gordon, 1978; Kopp, 1995). The studies working on the contributions of metaphorical language, metaphorical expressions, and metaphorical tasks to the favorable treatment developments would have provided rich and authentic information about experiences of both the client and the therapist (McMullen, 2018). Creating and using metaphors in the psychotherapy process was a mutual meaning-making process, in which both the client and the therapist got involved (Tay, 2014). In future studies, including the feedback and opinions of the patients would provide more authentic and validating information about that interactive process. In

conclusion, psychotherapy is a reciprocally working process, so including the patients' view would complete the missing part in this aspect.

AYNA KLİNİK PSİKOLOJİ DERGİSİ YAZIM KURALLARI VE YAYIN POLİTİKASI

Metin 12 punto, Times New Roman yazı tipi kullanılarak yazılmalı ve çift satır aralığı kullanılmalıdır. Sayfa numarası, başlık sayfası birinci sayfa olmak üzere, sağ üst köşeye eklenmelidir.

Yazılar aşağıdaki bölümlerden oluşmalıdır:

1. Kapak sayfası
2. Tam Metin
 - a. Türkçe özet ve anahtar kelimeler
 - b. İngilizce özet ve anahtar kelimeler
 - c. Ana metin
 - d. Tablo ve şekiller
 - e. Kaynaklar
 - f. Genişletilmiş İngilizce özet

Her bir bölüm yeni sayfadan başlatılarak verilmelidir. Bölümlerin yazılması sırasında uyulması gereken yapı aşağıda belirtilmiştir:

1. Kapak Sayfası: Kısa başlık, ana başlık, yazar ve kurum bilgilerini içerir. Yazar(lar)ın isim ve soy isimleri her biri ayrı satırda verildikten sonra, her bir yazarın kurum bilgileri (ör: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye) isimlerin altında verilmelidir. Ortak kurumlar rakam üst bilgileri ⁽¹⁾ şekli verilerek özet biçimde sunulmalıdır. İsim bilgilerinin altında makalenin sorumlu yazarı * ile belirtilerek aşağıda “sorumlu yazar e-posta: ...” biçiminde verilmelidir. Bütün bu bilgiler, sayfada ortalanmış, kelimelerin ilk harfleri büyük yazılmış olarak sunulmalıdır. Başlık, çalışmanın ana konusunu özetler nitelikte olmalıdır. Kısa başlık ise 50 karakterden az olmalıdır ve her sayfada, sol üst köşede, büyük harflerle yazılı şekilde yer almalıdır.

Kapak Sayfası, Tam Metin Dosyasından AYRI bir Word dosyası olarak verilmelidir.

2. Tam Metin: Tam metin Word dosyasında, yazara ait herhangi bir bilgi bulunmamasına özen gösterilmelidir. (Yazar bilgileri yalnızca metin bilgilerinden ayrı olan Kapak Dosyasında sunulmaktadır).

- a. **Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler:** Ortalanarak yazılmış “Öz” başlığının ardından, paragraf başı yapılmadan yazılmalı ve 150-250 kelimedenden oluşan kapsamlı bir özeti içermelidir. Temel olarak çalışmanın amacı, varsa incelenen değişkenler ya da ilişkiler, katılımcılara ilişkin kısa bilgiler, izlenen yöntem ve sonuçlar ana hatlarıyla verilmelidir. Metin içerisinde verilmeyen herhangi bir bilgi, özet içinde bulunmamalı ve başka kaynaklardan alıntılara yer verilmemelidir. Öz kısmının altına, beş sözcüğü ya da sözcük grubunu geçmeyecek şekilde, anahtar sözcükler eklenmelidir.
- b. **İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler:** Öz kısmından ayrı bir sayfada, İngilizce başlık verildikten sonra, ortalanmış ‘Abstract’ başlığının altına İngilizce özet, 150-250 kelime arasında verilmelidir. Anahtar kelimelerin İngilizceleri *keywords* olarak altına eklenmelidir.
- c. **Ana Metin:** Yeni bir sayfada Türkçe başlık ile birlikte yazıya yer verilir. Başlıklar ve Alt Başlıklar, APA Yazım Kurallarınca tanımlanmış olan çeşitli düzeylerden oluşabilir.
- d. **Tablo ve Şekiller:** Varsa, her biri ayrı biçimde, yazı içerisinde aynı numaraların verilmesine özen gösterilerek, APA 6’nın tablo ve şekil kurallarına uygun biçimde verilmelidir.
- e. **Kaynaklar:** Makalenin sonunda, varsa ekler kısmından önce, alıntı/ gönderme yapılan bütün kaynaklar, yazarların soyadına göre alfabetik sırada olmak üzere liste haline getirilmelidir. Kaynaklar 12 punto ile çift satır aralığı bırakarak yazılmalıdır.

- f. **Genişletilmiş İngilizce Özet:** En son kısımda, kaynakçanın bitiminde, yeni bir sayfada, ortalamaş “summary” başlığı altında, 500-700 kelime arasında, yazımın genişletilmiş İngilizce hali verilmelidir. Profesyonel bir uzman tarafından gözden geçirilmiş olmasına önem verilmelidir. “Summary” başlığının altında makalenin İngilizce başlığı da olmalıdır.

APA 6 YAZIM KURALLARINA GÖRE ALINTI YAPMA VE KAYNAK BELİRTME

1. Makale İçinde Yapılan Alıntılar: APA’ya göre, üç farklı şekilde başka kaynaklardan alıntı yapılabilmektedir: Doğrudan alıntı, alıntı öbeği ve başka sözcüklerle anlatma. Bu üç şekil alıntıda da alıntı yapılan yazar ve kaynağın yılı parantez içerisinde belirtilir.

- Doğrudan Alıntı: Kırk kelimededen az olan alıntılardır. Metnin içine gömülü şekilde ve tırnak işareti içinde yer verilir. Kaynağın yazarı ve tarihi parantez içinde belirtilir.
- Alıntı Öbeği: Kırk kelimededen fazla, tırnak işareti kullanılmadan verilen blok halindeki alıntılardır. Kaynağın yazarı ve tarihi parantez içinde belirtilir.
- Başka Sözcüklerle Anlatma: Makale yazarının, kaynağı ve tarihini parantez içerisinde belirterek, kendi cümlelerini kullanarak açıkladığı alıntılardan oluşur.

2. Alıntı Yapılan Kaynakların Metin İçerisinde Belirtilmesi: Alıntı yapılan kaynakların, metin içerisinde belirtilmesi, yazar sayısına, yazar soyadlarına, yayın tarihlerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Farklı şekilleri aşağıda örneklennmiştir.

- **Tek yazarlı:** Becker (2013)...;Becker’a (2013) göre...; ...(Becker, 2013).
- **İki yazarlı:** Becker ve Rinck (2013)...;Becker ve Rinck’e (2013) göre; ...(Becker ve Rinck, 2013).
- **Üç-beş yazarlı:** Yazar soyadları, çalışmada belirtilen sıraya göre yazılır. İlk kez gönderme yapılırken, bütün yazar isimleri belirtilir. Aynı kaynak ikinci kez ya da daha fazla kullanıldığında, “ilk yazar ismi ve diğerleri” olarak yazılır. Örneğin; Wiley ve diğerleri (2012)...; ...(Wiley ve diğerleri, 2012).
- **Altı ve Daha Fazla Yazarlı:** İlk gönderme yapıldığı seferden itibaren, “İlk yazar ve diğerleri” olarak belirtilir. Örneğin; Spira ve diğerleri (2011)...; ...(Spira ve diğerleri, 2011).
- **Birden fazla yazarın ortak olduğu çalışmalarda:** Eğer iki farklı kaynağın, yazarlarının çoğu ya da hepsi aynıysa; iki çalışmanın farklı olduğunu belirtmek için yeterli olacak kadar yazarın ismi verilir. Örneğin, alıntı yapılan kaynaklardan birinin yazarları, Becker, Wiley, Spira, Bradley, McDermott ve Green; diğer kaynağın yazarları, Becker, Spira, Wiley, Bradley, Green ve McDermott ise; iki kaynak şu şekilde belirtilir: Becker, Wiley ve diğerleri (2012)...; Becker, Spira ve diğerleri (2012)...
- **Aynı soyadı taşıyan çok yazarlı çalışmalarda:** Eğer yayın yılları farklı olsa da iki yazarın soyadı aynı ise; yazarların ilk isimlerinin baş harfi de yazılır. Örneğin; F. Green (2011)...A. Green (2013)...
- **Aynı yazarın farklı yıllardaki çalışmalarına bir arada gönderme yaparken,** Aynı cümle içinde, yazarın farklı yıllardaki iki çalışmasına gönderme yapıldığında, yazarın isminden sonra her çalışmanın yılı, virgül ile ayrılarak sıralanır. Örneğin; Brown (1999, 2009)...
- **Aynı Yazarın Aynı Tarihli birden fazla çalışmasının bulunması durumunda,** ayırım sağlayabilmek için, çalışmalara alfabetik sıra ile bir harf eklenir. Örneğin; (Spira, 2012a); (Spira, 2012b).
- **Birden fazla yayına aynı anda gönderme yapma:** Eğer aynı cümle içinde, farklı yazarlara ait çalışmalara gönderme yapılıyorsa, yazar soyadları alfabetik sıra ile yazılır. Örneğin; ...(Arow, 2011; Smith, 1998; White, 2001).
- **İkincil kaynaktan alıntı:** Freud, egonun oluşumu öncesindeki dürtüsellikten bahseder (aktaran, Bradley, 2012). Makalenin kaynakça kısmında ise sadece ikincil kaynak listelenir.
- **Aynı anda birden fazla yayına gönderme yapma:** Yazarların soyadı alfabetik sıra ile belirtilir. Örneğin; (Arkın, 2012; Dean, 2011; Green, 2011).
- **Kurum yazarlığı:** Türk Rekabet Kurumu [TRK], (2011). Sonraki göndermelerde sadece kısaltma kullanılır; (TRK, 2011).

- **Kitap başlığına gönderme:** Metin içinde başlığa gönderme yapılırken, basım sayısı parantez içinde verilir: Freud, Uygarlığın Huzursuzluğu (2. basım) adlı eserinde...

3. Alıntı Yapılan Kaynağın Kaynakça Kısmında Belirtilmesi: Kişisel konuşmalardan yapılan alıntılar dışında, bütün kaynaklar, makalenin sonundaki kaynakça kısmına alfabetik sıra ile yazılır. Alıntı yapılan kaynağa göre yazım kuralları değişebilmektedir ve aşağıda her biri örneklenmiştir. Büyük-küçük harf kullanımı, eğik-düz yazı ya da sayfa numarası gibi detaylar, kaynağın çeşidine (kitap, dergi vb.) göre değişmektedir. Bu nedenle bu detaylara dikkat ediniz. Kişisel iletişimlere ise kaynakça kısmında listeye dâhil etmeden, şu şekilde gönderme yapılabilir: Bir araştırmacıya göre (Clark, kişisel iletişim, 12 Mayıs 2009)...

3.1. Genel Kurallar:

- Yazarın belirli olmadığı durumlarda, çalışma başlığı yazar isminin yerine konularak, alfabetik sıraya uygun şekilde kaynakça listesine dâhil edilir.
- Yedi veya daha az yazar olduğunda, bütün yazar isimleri belirtilir.
- Sekiz veya daha fazla yazar olduğunda, ilk altı yazarın ismi verildikten sonra, üç nokta konarak son yazarın ismi ile bitirilir (Bradley, A.,Comte, B., Green, D....Dean C. (2010). Başlık...)

3.2. Kitaplar:

- Genel yapı: Yazar (Yıl). *Başlık* (Basım sayısı). Yer: Yayıncı.
- Tek Yazarlı:
Klein, M. (2008). *Sevgi, Suçluluk ve Onarım* (1. Basım). İstanbul: Kanat Kitap.
- İki veya daha çok yazarlı:
Klein, M. ve Winnicott, C. (1985). *Psikanaliz*. İstanbul: İmge.
Dean, W., Williams, C. ve Green, K. (2012). *Mantık*. Ankara: Ayrıntı.
- Kurum/ kuruluşa ait:
Amerikan Psikiyatri Birliği (1994). *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*(4. basım). Ankara: Hekim Yayın Birliği.
- Editörlü kitaplar:
Gülkan, P. ve Canbay, E. (). Deprem nedir? Canbay, E. ve Ersoy, U. (Ed.) içinde, *Binalar için deprem mühendisliği: Temel İlkeler* (ss. 7-21). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Çeviri kitaplar: Genel Form: Yazar, A. (Yayın Yılı). Kitap adı (A. Soyadı, Çev.). Yayın yeri: Yayınevi. (Kaynak Yapıtın Yayın Yılı).
Spitz, E., Black, J. ve Adel, D. (1980). *Adli Psikoloji* (M. Güler ve D. Ulus, Çev.). Ankara: Ödül Yayıncılık (1976).
- Kitapta Bölüm:
Eisen, M. L., Winograd, E., ve Quin, J. (2002). Individual Differences in Adult's Suggestibility and Memory Performance. In M.L., Quas, J.A., & Goodman, G. S. (Eds.), *Memory & Suggestibility in the Forensic Interview* (pp. 205-233). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

3.3. Makaleler ve Diğer Çevrimiçi Kaynaklar:

- Yazılı Formda Makale:
Robbins, K. (2006). Employers. *Journal of Industrial Psychology*, 20 (3), 50-55.
Lin, K. K., White, A. , & Sandler, I. N. (2004). Resilience in parentally bereaved children and adolescents seeking preventive services. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33 (1), 673-683.
Gary, M., Douglas, L., Loftus, A., Green, D., Day, L., Brown, M.,...White, A. (2012). False Memory Effect. *Journal of Memory Research*, 52, 520-530.
- Magazinden Alınan Makale:
Green, D., & Brad, W. (6 Nisan 2013). How to get on well with your spouse. *Daily Psychology*. 125 (25), 20-22.
- Yazarı Belirli Olmayan Gazete Makalesi
Lens: Good Luck and Good Light. (20 Mart 2013). *New York Times*,
- Elektronik Ortamda Yayınlanan Makale
Genel Form: Yazar. (Yıl). Makale başlığı. *Dergi Adı*, sayı- sayfa numaraları. Doi: xxxxxxxxxxxx.

Harry, G., & Doors, H. (2012). Depression and Memory. *British Journal of Psychology*, 21, 120-130. doi:10.1080/0803456x.2012.521031.

- Diğer Çevrimiçi Kaynaklar:
Genel Form: Yazar (Yıl). Çalışma başlığı.'dan alınmıştır: <http://www.....>
Kenny, M. (2010). Grieving children. Yas Çalışmaları Kuruluşu (Grief Foundation) sitesinden alınmıştır: <http://.....>

3.4. Filmler

- Yapımcının adı (Yapımcı) & Yönetmenin adı (Yönetmen). (Yayım yılı). *Filmin adı* [Firma]. Ülke: Stüdyo adı.

Bender, L. (Yapımcı), & Tarantino, Q. (Yönetmen). (1994). *Pulp fiction* [Motion Picture]. United States: Miramax.

Alıntı ve kaynakları belirtmeye ilişkin daha fazla bilgiyi <http://www.apastyle.org/> adresinden ulaşabilirsiniz.

APA yazım kuralları ile hazırlanmış İngilizce makale örneğine aşağıdaki linkten ulaşabilirsiniz. <http://supp.apa.org/style/PM6E-Corrected-Sample-Papers.pdf>

YAYIN POLİTİKASI

AYNA Klinik Psikoloji Dergisi açık erişimli bir dergidir. Geçmiş sayılarına internet aracılığıyla ücret talep edilmeksizin ulaşılabilir. Makale başvurularında, yazar, yayımlama hakkını AYNA Dergisi'ne verdikten sonra makalesi Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası lisansı altında lisanslanır. Bu lisans sayesinde diğer araştırmacılar, makalelerden kaynak göstererek yaptıkları alıntılarda değişiklik yapabilir ve kendileri kullanabilirler. Ancak makalelerin ticari olarak maddi kazanç elde etmek için kullanımı yasaktır. Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 ile ilgili daha fazla bilgi almak için linke tıklayınız. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>